

కంపెనీ - పరిచయం

(COMPANY - AN INTRODUCTION)

మనం చాలా సందర్భాలలో సంస్థల పేర్లు చివరిన లిమిటెడ్ (Ltd.) అని ఉండటాన్ని గమనిస్తూ ఉంటాము. ఉదా:- హిందుస్తాన్ మోటార్స్ లిమిటెడ్ లేదా హిందుస్తాన్ ఎరోనాటిక్స్ లిమిటెడ్ మొదలగునవి. దీని అర్థం ఎమిటో మీకు తెలుసా? లిమిటెడ్ అనే పదం దేనిని సూచిస్తుందో తెలుసా? సంస్థ పేరు చివరన లిమిటెడ్ అని ఉంటే అది సొంత వ్యాపార సంస్థ లేదా భాగస్వామ్య సంస్థలకన్న భిన్నమైనది అని తెలియజేస్తుంది. వీటిని జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీలు అంటారు.

సొంత వ్యాపార సంస్థలు, భాగస్వామ్య వ్యవస్థల అభివృద్ధికి భారీ మూలధన సేకరణ, నిర్వహణ సామర్థ్యం, ఆర్థిక కార్యకలాపాల పెరుగుదల మొదలైనవి ప్రతిబంధకాలుగా ఉంటాయి. ఈ రకమైన సంస్థల యజమానుల రుణబాధ్యత అపరిమితంగా ఉంటుంది. ఈ సమస్యలను అతిక్రమించే క్రమంలో కొత్త రూపంలో పుట్టుకొచ్చిన వ్యాపారసంస్థ స్వరూపమే ఈ కంపెనీలు.

ఈ పాఠం ద్వారా మనం కంపెనీ, దాని లక్షణాలు, ఈ కంపెనీలు వాటాలు జారీ చేయడం మూలధనం సమకూర్చుకొనే వివిధ పద్ధతులను గురించి తెలుసుకుందాం.

లక్ష్యాలు:

ఈ పాఠం చదివిన తరువాత మీరు

- కంపెనీ పదమునకు అర్థము,
- కంపెనీ వ్యవస్థలో ఉన్న వివిధ రకాలు వివరించడం.
- పబ్లిక్ లిమిటెడ్ కంపెనీ మరియు ప్రైవేట్ లిమిటెడ్ కంపెనీల మధ్య ఉన్న వ్యత్యాసాలు తెలియ జేయుట.
- వాటాలలో ఉన్న వివిధ రకాలు వివరించుట.
- ఈక్విటీ వాటాలు మరియు ఆధిక్యపు వాటాల మధ్య వ్యత్యాసాలు వివరించుట.
- వివిధ రకాలైన వాటా మూలధనం వివరణ మొదలగునవి తెలుసుకుంటాం.

1. కంపెనీ - అర్థం, లక్షణాలు:

కంపెనీ అనేది వ్యాపార నిర్వహణ కోసం నమోదు కాబడిన కొంతమంది విడి వ్యక్తుల స్వచ్ఛంద సమూహం. దాని కార్యకలాపాలు అన్నీ లాభాపేక్షతోగాని లాభాపేక్ష లేకుండాగాని ఉండవచ్చు. కంపెనీకి అవసరం అయ్యే మూలధనంను వాటాల రూపంలో విభజిస్తారు. అలాంటి వాటాలను కొనటం ద్వారా వ్యక్తులు కంపెనీ వాటాదారునిగా మారి కంపెనీ యొక్క మూలధన సమీకరణకు దోహదపడతారు. కంపెనీ అంటే కొంత మంది వ్యక్తులు స్వచ్ఛంద సంఘము. మార్పిడికి వీలున్న వాటాలుగా విభజించబడిన మూలధనం కలిగి, ఒక ప్రత్యేక ధ్యేయ సాధనకు స్థాపించబడిన స్వచ్ఛందమైన, స్వయం ప్రతిపత్తి గల సంఘమే కంపెనీ. కంపెనీ ఏ ఉద్దేశ్యంతో స్థాపించబడిందో ఆ ధ్యేయ సాధనకు కృషి చేస్తుంది. కంపెనీ చట్టంచే సృష్టించబడిన కల్పిత వ్యక్తి.

కంపెనీల చట్టం, 1956 ప్రకారం కంపెనీ క్రింది విధంగా నిర్వచించబడినది “కంపెనీల చట్టం 1956 క్రింద ఏర్పడి, నమోదైన కంపెనీ లేదా అమలులో ఉన్న కంపెనీ” అమలులో ఉన్న కంపెనీ అంటే అంతకు ముందున్న కంపెనీల చట్టాల ప్రకారం ఏర్పడి, నమోదైన కంపెనీ.

కంపెనీ లక్షణాలు:

కంపెనీ ముఖ్యమైన లక్షణాలు కింది విధంగా ఉంటాయి.

- **కృత్రిమమైన న్యాయాత్మక వ్యక్తిత్వం:**

కంపెనీ చట్టంచే సృష్టించబడిన ఒక కృత్రిమ వ్యక్తి సాధారణ వ్యక్తికి ఉండే లక్షణాలన్నీ ఇంచుమించు కంపెనీ కూడా కలిగి ఉంటుంది. ఇది కాంట్రాక్టులు చేసుకోగలదు. కంపెనీ ఇతరులపై దావా వేయవచ్చు. ఇతరులు కూడా కంపెనీపై దావా వేయవచ్చు.

- **నమోదు కాబడిన సంస్థ:**

కంపెనీ తప్పనిసరిగా కంపెనీల చట్టం ప్రకారం నమోదు కాబడి ఉండాలి. చట్టం దృష్టిలో దీనికి అస్థిత్వం ఉంటుంది. ఈ అస్థిత్వం కంపెనీల చట్టం ప్రకారం నమోదు ద్వారా దీనికి సంక్రమిస్తుంది. కంపెనీకి ప్రాణం పోసేది తీసేది ఈ చట్టమే. వాటాదారులు అని పిలువబడే సభ్యుల ద్వారా కంపెనీకి కావలసిన మూలధనం సమకూర్చబడుతుంది దానినుండి కంపెనీకి అవసరమైన ఆస్తులు కొనుగోలు చేయబడతాయి. ఈ ఆస్తులు కంపెనీ పేరు మీద కొనబడును కానీ వాటాదారుల పేరు మీద కాదు.

- **మూలధనం వాటాల రూపంలో విభజించబడి ఉంటుంది :**

కంపెనీ యొక్క మూలధనం వివిధ వాటాలుగా విభజించబడుతుంది. విభజించబడిన మూలధనం భాగమును ‘వాటా’ అంటారు. ప్రతి వాటాకు ముద్రిత విలువ ఉంటుంది. ఈ ముద్రిత విలువ చిన్న చిన్న మొత్తాలుగా ఉంటుంది. ఉదా: రూ.10, రూ.25, రూ.50 మొ||వి.

- **వాటాల మార్పిడి:**

పబ్లిక్ కంపెనీలలోని వాటాలను సులభంగా మార్పిడి చేసుకొనవచ్చును. స్టాక్ మార్కెట్ ద్వారా కంపెనీల వాటాలను కొనుగోలు మరియు అమ్మకం చేసుకొనవచ్చును.

- **నిరంతర మనుగడ:**

కంపెనీ స్వయం ప్రతిపత్తిని కలిగి ఉంటుంది. వాటాదారుల నుండి దూరంగా ప్రత్యేక అస్థిత్వంతో మనుగడ కొనసాగిస్తుంది. సభ్యుల మరణం, దివాలా మొ||న సందర్భాలలో కూడా కంపెనీ మనుగడకు అంతరాయం కలుగదు. వాటాల బదిలీకి వీలుండటం వలన కంపెనీ పారంపర్య మనుగడ కలిగి అవిచ్ఛిన్నంగా కొనసాగుతుంది.

- **పరిమిత రుణబాధ్యత:**

కంపెనీలలోని వాటాదారుల యొక్క రుణబాధ్యత వారి వాటాల యొక్క ముద్రిత విలువకు పరిమితమై ఉంటుంది. ఏ సందర్భములో కూడా వాటాదారుడు తను పొంది ఉన్న వాటాల ముద్రిత విలువకు మించి బాధ్యుడిగా నిర్ధారించబడే అవకాశం ఉండదు. వాటాదారులు గరిష్ఠంగా వారు కలిగి ఉన్న వాటాలపై చెల్లించబడని పిలుపు సొమ్మును మాత్రమే చెల్లించమని కోరబడతారు.

- **ప్రాతినిధ్య నిర్వహణ:**

కంపెనీకి చాలా మంది వాటాదారులు ఉంటారు మరియు వారు వివిధ ప్రాంతాలలో ఉండవచ్చు. వారంతా సామూహికంగా కంపెనీని నిర్వహించడం కుదరదు కనుక వారంతా కలిసి కంపెనీ నిర్వహణ మరియు పరిపాలన సౌలభ్యం కొరకు తమలో కొందరిని ఎంపిక చేసుకుంటారు. ఈవిధంగా ఎన్నుకోబడిన వారిని వ్యక్తిగతంగా “డైరెక్టర్లు” అని సామూహికంగా “డైరెక్టర్ల బోర్డు” అని వ్యవహరిస్తారు.

- **అధికార ముద్ర:**

ప్రతి కంపెనీకి ఒక ప్రత్యేకమైన ముద్ర ఉంటుంది. అది కంపెనీ యొక్క అధికారిక సంతకంగా పనిచేస్తుంది. కంపెనీ యొక్క అధికార ముద్రను కలిగి ఉన్న ఏ రకం పత్రము అయినా చట్ట ప్రకారం కంపెనీని బాధ్యత వహింపజేస్తుంది.

22.1 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

- I. కింది ఖాళీలను కంపెనీ లక్షణాలకు సంబంధించిన పదం లేదా పదములతో భర్తీ చేయండి.
 - i. కంపెనీ చట్టంచే సృష్టించబడుతుంది. కనుక కంపెనీ ఒక _____
 - ii. కంపెనీ మూలధనంలోని విభజించబడిన ఒక భాగాన్ని _____ గా పిలుస్తారు.
 - iii. _____ ని కంపెనీ యొక్క అధీకృత సంతకముగా పరిగణిస్తారు.
 - iv. వాటాదారులు కంపెనీ నిర్వహణ కోసం తమలో కొందరిని ఎన్నుకొంటారు ఇది కంపెనీ యొక్క _____ లక్షణాలను తెలియజేస్తుంది.
- II. క్రింది వాక్యములలోని ఒప్పు (✓) లేదా తప్పులను (×) గుర్తించండి?
 - i. కంపెనీ యొక్క సంపద అంత వాటాదారులకే చెందుతుంది.
 - ii. కంపెనీలోని ప్రతి సభ్యుని యొక్క రుణ బాధ్యత అతడు పొంది ఉన్న వాటాల యొక్క ముద్రిత విలువకు మాత్రమే పరిమితమై ఉంటుంది.
 - iii. కంపెనీలోని సభ్యులు తమ వాటాలను స్వేచ్ఛగా బదిలీ చేసుకొనజాలరు.
 - iv. కంపెనీ తన పేరు కంపెనీయే నేరుగా ఇతరులతో కాంట్రాక్ట్ కుదుర్చుకోవచ్చు.

22.2 కంపెనీలో రకాలు:

కంపెనీల వర్గీకరణ కింది శీర్షికలతో చేయవచ్చు.

1. నమోదు ఆధారంగా;
2. ఋణ బాధ్యత;
3. యాజమాన్యం ఆధారంగా;
1. **నమోదు ఆధారంగా:** నమోదు ఆధారంగా కంపెనీలను ఇలా వర్గీకరించవచ్చు.

A. శాసనాత్మక కంపెనీ:

పార్లమెంట్‌లో లేదా రాష్ట్ర అసెంబ్లీలో చేయబడిన ఒక ప్రత్యేక చట్టం ద్వారా ఏర్పడిన కంపెనీని శాసనాత్మక కంపెనీ అంటారు. ఉదాహరణలు: రిజర్వు బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా, భారతీయ పారిశ్రామికాభివృద్ధి సంస్థ, భారత జీవిత భీమా సంస్థ. ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర ఆర్థిక అభివృద్ధి సంస్థ మొ॥గునవి.

B. రిజిస్టర్డ్ కంపెనీ: 1956 కంపెనీల చట్టం ప్రకారం రిజిస్టర్డ్ కాబడిన కంపెనీని రిజిస్టర్డ్ కంపెనీ అంటారు. ఇలాంటి కంపెనీల పనితీరు కంపెనీల చట్టంలోని నియమ నిబంధనలకు లోబడి మాత్రమే ఉండాలి.

2. రుణబాధ్యత ఆధారంగా: రుణబాధ్యత ఆధారంగా కంపెనీలను ఈ కింది విధంగా వర్గీకరించవచ్చు.

A. వాటా పరిమిత కంపెనీలు: ఈ విధమైన కంపెనీలలోని సభ్యుల యొక్క ఋణబాధ్యత వారి వాటాల యొక్క ముద్రిత విలువకు పరిమితమై ఉంటుంది.

B. గ్యారంటీ పరిమిత కంపెనీలు: ఈ విధమైన కంపెనీలలోని సభ్యుల ఋణబాధ్యత వాటాదారులచే ఇవ్వబడిన గ్యారంటీ వరకు ఉంటుంది. సహజంగా ఈ పరిస్థితి కంపెనీ రద్దు సందర్భములోనే ఏర్పడుతుంది.

C. అపరిమిత బాధ్యత కంపెనీలు: సభ్యుల యొక్క ఋణబాధ్యత మీద పరిమితి లేని కంపెనీని అపరిమిత కంపెనీ అంటారు. ఈ రకమైన కంపెనీలో సభ్యుల యొక్క ఋణబాధ్యత వారి యొక్క వ్యక్తిగత సంపదపై కూడా విస్తరిస్తుంది. ఈ విధమైన కంపెనీలు తమ పేరు చివరన “లిమిటెడ్” అనే పదాన్ని ఉపయోగించవు.

D. సెక్షన్ 25 ప్రకారం ఏర్పడిన కంపెనీ: సెక్షన్ 25 ప్రకారం ఏర్పడిన కంపెనీలు కళలు, సంస్కృతి మరియు సామాజిక ధ్యేయం మొగ్గు వాటిని పెంపొందించుటకు ఏర్పడతాయి. ఇలాంటి కంపెనీలు సభ్యులకు డివిడెండ్లు ప్రకటించవు. ఇలాంటి కంపెనీలు కూడా తమ పేరు చివరన లిమిటెడ్ అనే పదం ఉపయోగించవచ్చు. ఉదా: పంజాబ్ ఛాంబర్ ఆఫ్ కామర్స్, ఢిల్లీ ఛాంబర్ ఆఫ్ కామర్స్ మొగ్గు.

3. యాజమాన్యం ఆధారంగా కంపెనీల విభజన: యాజమాన్యం ఆధారంగా కంపెనీలను ఈ క్రింది విధంగా వివరించవచ్చు.

A. ప్రవేట్ కంపెనీ: ఏ కంపెనీ అయితే దాని యొక్క నియమావళి ద్వారా

i. సభ్యుల మధ్య వాటాల బదిలీని నియంత్రిస్తుందో,

ii. సభ్యుల సంఖ్యను గరిష్టంగా 50కి పరిమితం చేస్తుందో. (ప్రస్తుత మరియు పాత ఉద్యోగులను మినహాయించి)

iii. వాటాలు మరియు డిబెంచర్లను ప్రజలకు జారి చేయడాన్ని నిషేధిస్తుందో

iv. కంపెనీ యొక్క చెల్లించిన వాటా మూలధనం కనీసం ఒక లక్ష రూపాయలు (1,00,000) గా ఉండాలనే నియమం కలిగి ఉంటుందో అలాంటి కంపెనీని ప్రవేటు కంపెనీగా వ్యవహరిస్తారు. ప్రవేట్ కంపెనీలలో కనీస సభ్యుల సంఖ్య రెండుగా ఉంటుంది మరియు కంపెనీ పేరు చివరన “ప్రవేట్ లిమిటెడ్” అనే పదాలు ఉంటాయి. ప్రవేట్ కంపెనీలలో సహజంగా పబ్లిక్ ప్రాతినిధ్యం ఉండదు.

B. పబ్లిక్ కంపెనీ: ప్రవేట్ కంపెనీ కాని కంపెనీ పబ్లిక్ కంపెనీగా పరిగణించబడుతుంది. పబ్లిక్ కంపెనీ నియమావళిలో పైన తెలిపిన నియంత్రణలు ఉండవు. పబ్లిక్ కంపెనీ కింది ముఖ్య లక్షణాలను కలిగి ఉంటుంది.

i. కనీస సభ్యుల సంఖ్య 7గా ఉంటుంది.

ii. గరిష్ట సభ్యుల సంఖ్య మీద పరిమితి ఉండదు అంటే అపరిమితం.

iii. వాటాల చందా నిమిత్తం పబ్లిక్ కంపెనీని ఆహ్వానించవచ్చు.

iv. వాటాలను స్వేచ్ఛగా బదిలీ చేసుకోవచ్చు.

- v. పేరు చివరన “లిమిటెడ్” అనే పదాన్ని జత చేయవలెను.
- vi. చెల్లించిన మూలధనంగా కనీసం 5 లక్షల రూపాయలు ఉండాలి.
- C. ప్రభుత్వ కంపెనీ: ఏ కంపెనీ యొక్క చెల్లించిన వాటా మూలధనంలో 51% లేదా అంతకన్నా ఎక్కువ మొత్తాన్ని.
- కేంద్ర ప్రభుత్వం
 - రాష్ట్ర ప్రభుత్వం
 - పాక్షికంగా కేంద్ర ప్రభుత్వం లేదా రాష్ట్ర ప్రభుత్వం గాని కలిగి ఉంటే ఆ కంపెనీని ప్రభుత్వం కంపెనీగా పరిగణిస్తారు. ఉదా: హిందూస్థాన్ మిషన్ టూల్స్ (HMT), స్టేట్ ట్రేడింగ్ కార్పొరేషన్ (STC), మినరల్స్ అండ్ ట్రేడింగ్ కార్పొరేషన్ (MMTC), ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర రోడ్డు రవాణా సంస్థ (APSRTC).
- D. విదేశీ కంపెనీ: ఏదైనా ఒక కంపెనీ భారత దేశమునకు వెలుపల నమోదు కాబడి దాని వ్యాపార కార్యకలాపాలను భారతదేశంలో కొనసాగిస్తూ ఉంటే దానిని విదేశీ కంపెనీ అంటారు. ఉదా: ఫిలిప్స్, నోకియా, మొదలైనవి.
- E. హోల్డింగ్ కంపెనీ మరియు సబ్సిడియరీ కంపెనీ: ఒక కంపెనీ యొక్క నియంత్రణ వేరొక కంపెనీ ఆధీనంలో ఉంటే నియంత్రించే కంపెనీని హోల్డింగ్ కంపెనీ అని నియంత్రించబడే కంపెనీని సబ్సిడియరీ కంపెనీ అని వ్యవహరిస్తారు. హోల్డింగ్ కంపెనీకి నియంత్రణ అనేది సబ్సిడియరీ కంపెనీలో సగం కన్నా ఎక్కువ ఈక్విటీ వాటాలను పొంది ఉండటం ద్వారా లేదా సబ్సిడియరీ కంపెనీ యొక్క బోర్డ్ ఆఫ్ డైరెక్టర్ల నందు సగం కన్నా ఎక్కువ ప్రాతినిధ్యాన్ని కలిగి ఉండటం ద్వారా గాని సంక్రమిస్తుంది.
- F. లిస్ట్ చేయబడిన మరియు లిస్ట్ చేయబడని కంపెనీ: స్టాక్ ఎక్స్చేంజ్ ద్వారా ఒక కంపెనీ యొక్క వాటాలు క్రయ విక్రయం జరుపబడవలెనన్నచో ఆ కంపెనీ తన వాటాలను లిస్ట్ చేయమని కోరుతూ స్టాక్ ఎక్స్చేంజ్ కి ధరఖాస్తు చేసుకొనవలెను. ఆ ధరఖాస్తును పరిశీలించిన పిదప స్టాక్ ఎక్స్చేంజ్ కంపెనీ సెక్యూరిటీలను లిస్ట్ చేసుకొనవచ్చు అవిధంగా స్టాక్ ఎక్స్చేంజ్ లో లిస్ట్ కాబడిన కంపెనీని లిస్టెడ్ కంపెనీ అంటారు. అలా కానిచో ఆ కంపెనీని లిస్ట్ కాని కంపెనీ అంటారు.

● ప్రవేట్ మరియు పబ్లిక్ కంపెనీల మధ్యవ్యత్యాసాలు:

పబ్లిక్ మరియు ప్రవేట్ కంపెనీల మధ్య ఉండే ముఖ్యమైన తేడాలు కింద విధంగా వివరించవచ్చు.

Table 22.1 ప్రవేట్, పబ్లిక్ కంపెనీల మధ్య వ్యత్యాసాలు

ఆధారం	పబ్లిక్ కంపెనీ	ప్రవేట్ కంపెనీ
1. సభ్యుల సంఖ్య	ఈ కంపెనీ స్థాపనకు కనీసం ఏడుగురు అవసరం.	దీని స్థాపనకు కావలసిన కనీస సభ్యుల సంఖ్య 2 మాత్రమే.
2. గరిష్ట సభ్యుల సంఖ్య	సభ్యుల సంఖ్యకు గరిష్ట పరిమితి ఏమీ లేదు అపరిమితంగా ఉండవచ్చు.	దీనిలో గరిష్ట పరిమితి 50కు మించరాదు.
3. పేరు	కంపెనీ పేరు చివరన “లిమిటెడ్” అని ఉంటుంది	దీని పేరు చివర “ప్రవేట్ లిమిటెడ్” అని ఉంటుంది

4. వ్యాపార ప్రారంభం	ఇది వ్యాపార ప్రారంభ ధృవపత్రం పొందిన తరువాత మాత్రమే వ్యాపారంను ప్రారంభించాలి.	ఇది వ్యాపార నమోదు పత్రం పొందిన వెంటనే వ్యాపారాన్ని ప్రారంభించవచ్చు.
5. పబ్లిక్ కు ఆహ్వానం	ప్రజలు వాటాల కొనుగోలు చేయమని ఈ కంపెనీ ఆహ్వానిస్తుంది	ఇది తన వాటాల చందా నిమిత్తం పబ్లిక్ ను ఆహ్వానించదు.
6. వాటాల బదిలీ	పబ్లిక్ కంపెనీల వాటాల బదిలీపై ఆంక్షలు ఉండవు.	ఈ కంపెనీల వాటాల బదిలీపై ఆంక్షలు ఉంటాయి.
7. డైరెక్టర్ల సంఖ్య	దీనియందు కనీసం 3 లేదా అంతకన్నా ఎక్కువ డైరెక్టర్లు ఉండవచ్చు.	దీనియందలి కనీస డైరెక్టర్ల సంఖ్య 2 మాత్రమే.
8. కనీస మూలధనం	ఈ కంపెనీ తప్పనిసరిగా రూ.5,00,000/- లు చెల్లించిన కనీసపు మూలధనం ఉండాలి.	ఈ కంపెనీకి తప్పనిసరిగా ఉండవలసిన మూలధనం రూ.1,00,000 మాత్రమే.

22.2 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

- I. కింది ఖాళీలను బ్రాకెట్ లో (Bracket) ఇవ్వబడిన సరియైన పదం లేదా సంఖ్యలచే భర్తీ చేయండి.
 - i. పబ్లిక్ లిమిటెడ్ కంపెనీలో ఉండవలసిన కనీస సభ్యుల సంఖ్య _____ (2,5,7).
 - ii. ప్రభుత్వ కంపెనీ అనగా దాని చెల్లించిన మూలధనం నందు _____ కు తగ్గకుండా ప్రభుత్వం కలిగి ఉండాలి. (50%, 51%, 75%)
 - iii. ప్రవేట్ కంపెనీ యొక్క చెల్లించబడిన మూలధనం, కనీసం రూ. _____ గా ఉండవలెను. (1,00,000, 5,00,000, 10,00,000)
 - iv. _____ నమోదు అయిన కంపెనీని విదేశీ కంపెనీగా పరిగణిస్తారు. (భారత దేశంలో, భారత దేశం వెలుపల)
- II. కింది సందర్భాలలో కంపెనీ ఏ రకానికి చెందినదో తెల్పండి.
 - i. తన నియమావళి ద్వారా వాటాల బదిలీని నిషేధించేటటువంటి కంపెనీ
 - ii. ఏ కంపెనీలో సభ్యుల యొక్క ఋణ పరిమితి వారు పొంది ఉన్న వాటాలపై చెల్లించవలసిన మొత్తం వరకు మాత్రమే పరిమితమై ఉంటుంది.
 - iii. పార్లమెంట్ లేదా రాష్ట్ర అసెంబ్లీలో చేయబడిన ఒక ప్రత్యేక చట్టం ద్వారా ఏర్పడిన కంపెనీని ఏమంటారు.
 - iv. కంపెనీ సభ్యుల ఋణబాధ్యత మీద పరిమితి లేని కంపెనీని ఏమంటారు.
 - v. వేరోక కంపెనీని నియమించే కంపెనీని ఏమంటారు.

22.3 వాటాలు - అర్థం రకాలు:

జాయింటు స్టాక్ కంపెనీ యొక్క మొత్తం మూలధనాన్ని సమభాగాల యూనిట్లుగా విభజిస్తారు. అందులోని ఒక్కొక్క యూనిట్ ను వాటా అని పిలుస్తారు. ఆ యూనిట్లు లేదా వాటాలను ప్రజలకు జారీ చేయటం ద్వారా కంపెనీలు కావలసిన మూలధనాన్ని సమకూర్చుకుంటాయి. కంపెనీ వాటా లేదా వాటాలను కొనుగోలు చేసిన వ్యక్తిని కంపెనీ

వాటాదారుగా పరిగణిస్తారు. కంపెనీలో వాటా లేదా వాటాలను కలిగి ఉండటం ద్వారా అతడు లేదా ఆమె కంపెనీకి ఉండే యజమానులలో ఒకరుగా మారవచ్చును.

ఆ విధంగా మూలధనంలోని ఒక అవిభాజ్య యూనిట్‌నే వాటా అంటారు. ఇది వాటాదారు మరియు కంపెనీల మధ్య ఉంటే యాజమాన్యపు సంబంధాన్ని తెలియజేస్తుంది. స్రతి వాటాపై ఒక ముద్రిత విలువ ఉంటుంది. కంపెనీ వాటాల సంఖ్యను ముద్రిత విలువతో హెచ్చించగా కంపెనీ మొత్తం మూలధనం తెలుస్తుంది.

వివిధ రకాలు వాటాలు:

కంపెనీల చట్టం ప్రకారం, కంపెనీ కింది రకములైన వాటాలను జారీ చేయవచ్చు..

i. అధికృత వాటాలు, ii. ఈక్విటీ వాటాలు,

i. **అధికృత వాటాలు:** అధికృత వాటా అనగా ఈక్విటీ వాటాలతో పోల్చుకుంటే కింది రకాలైన అధికృతలను కలిగి ఉండే వాటాలు అని అర్థం.

- డివిడెండ్ చెల్లింపులో అధికృత.
- కంపెనీ రద్దు అయ్యే సందర్భంలో మూలధనం తిరిగి చెల్లింపునందు అధికృత.

ii. **ఈక్విటీ వాటాలు:** అధికృత వాటాలు కాని వాటాలన్నింటినే ఈక్విటీ వాటాలు అంటారు. కంపెనీ సంపాదించిన లాభం నుండి అధికృత వాటాదారులకు నిర్దిష్ట శాతంగా చెల్లించే డివిడెండ్ పోగా మిగిలిన లాభం అంతా ఈక్విటీ వాటాదారులకే చెందుతుంది. కంపెనీ డైరెక్టర్లను ఎన్నుకునే హక్కు ఈక్విటీ వాటాదారులకు మాత్రమే ఉంటుంది. ఈక్విటీ వాటాలను కంపెనీని శాశ్వత మూలధన వనరుగా భావిస్తారు.

Table 22.2 ఈక్విటీ వాటాలు మరియు అధికృత వాటాల మధ్య తేడాలు

ఆధారం	ఈక్విటీ వాటాలు	అధికృత వాటాలు
1. డివిడెంట్ రేటు	ఈ రకమైన వాటాలపై ఇచ్చే డివిడెంట్ రేటు స్థిరంగా ఉండదు. ఈ రేటు డైరెక్టర్ల బోర్డు నిర్ణయంపై ఆధారపడి ఉంటుంది.	ఈ రకమైన వాటాలపై చెల్లించే డివిడెంట్ రేటు స్థిరంగా ఉంటుంది.
2. డివిడెంట్ చెల్లింపు	అధికృత వాటాదారులకు డివిడెంట్ చెల్లించిన తరువాత మాత్రమే వీరికి డివిడెంట్ చెల్లించబడుతుంది.	ఈక్విటీ వాటాదారుల డివిడెంట్‌కన్నా ముందు అధికృత డివిడెంట్ చెల్లించబడుతుంది.
3. కంపెనీ రద్దు సందర్భములో తిరిగి చెల్లింపు	కంపెనీ రద్దుఅయిన సందర్భములో అధికృత వాటాదారులకు మూలధనం తిరిగి చెల్లించిన తరువాత మాత్రమే ఈక్విటీ వాటాదారులకు మూలధనం తిరిగి చెల్లించబడుతుంది.	కంపెనీ రద్దు అయిన సందర్భములో మూలధనం తిరిగి చెల్లించేటప్పుడు ఈక్విటీ వాటాదారులకన్నా ముందుగా అధికృత వాటాదారులకు చెల్లించాలి.
4. ఓటింగ్ హక్కు	కంపెనీకి సంబంధించిన అన్ని విషయములలో వీరికి ఓటింగ్ హక్కు ఉంటుంది.	కొన్ని ప్రత్యేక సందర్భములో మాత్రమే వీరికి ఓటింగ్ హక్కు ఉంటుంది.
5. వాటాల విమోచనం	కంపెనీ జీవితకాలంలో ఈ తరహా వాటాలను విమోచనం చేయడం కుదరదు	వాటాలు జారీ నిబంధనల ప్రకారం అధికృత వాటాలను విమోచనం చేసుకోవచ్చు.

22.3 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

కింది ఖాళీలను సరియైన పదం/పదాలతో పూరించండి?

- నిధుల సేకరణలో కంపెనీ ముందు ఉన్న ముఖ్యమైన ఆర్థికవనరు _____
- మూలధనంలోని ఒక అవిభాజ్య యూనిట్‌ను _____ అని అంటారు.
- _____ కు కంపెనీ డైరెక్టర్లను ఎన్నుకునే హక్కు ఉంటుంది.
- కంపెనీ రద్దు అయ్యే సందర్భమున _____ కు మూలధన చెల్లింపులో _____ కన్నా ఆధిక్యత ఉంటుంది.

22.4 వాటా మూలధనం - అర్థం రకాలు:

జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీ తనకు భవిష్యత్తులో అవసరమైన మూలధన అంచనా వేసుకుంటుంది. ఆ మొత్తాన్ని కంపెనీ నమోదు అయిన సందర్భంలో కంపెనీల రిజిస్ట్రార్‌కు సమర్పించే సంస్థాపనా పత్రం నందలి మూలధన క్లాజ్‌లో చూపిస్తారు. ఈ మొత్తం మూలధనాన్ని చిన్న చిన్న అవిభాజ్య యూనిట్‌లుగా విభజిస్తారు. ప్రతి ఒక్క అవిభాజ్య యూనిట్ విలువ సమానంగా ఉంటుంది. అలాంటి అవిభక్త యూనిట్‌ను 'వాటా' అంటారు. వాటా అంటే కంపెనీ మొత్తం మూలధనంలో ఒక భాగం అని అర్థం. కంపెనీ మొత్తం మూలధనాన్ని కొన్ని సమాన వాటాలుగా విభజిస్తారు. కాబట్టి దీనిని వాటా మూలధనం అంటారు. కంపెనీ యొక్క వాటా మూలధనాన్ని కింది విధంగా వర్గీకరిస్తారు.

- ఆధీకృత / నామమాత్రపు / రిజిస్టర్డ్ మూలధనం:** కంపెనీ సంస్థాపన పత్రంలో పొందుపరచిన మూలధనాన్ని ఆధీకృత మూలధనం అంటారు.
- జారీ చేసిన మూలధనం:** జారీ చేసిన మూలధనం అనగా కంపెనీ యొక్క ఆధీకృత మూలధనంలో ప్రజలకు జారీ చేసిన మూలధన భాగం అని అర్థం. దీనిలో ఆస్తుల అమ్మకందారులకు, చందాదారులకు లేదా వాటా కొనుగోలుదారులకు జారీ చేసిన మూలధనం కలిసి ఉంటుంది.
కంపెనీ యొక్క ఆధీకృత మూలధనం మొత్తం ఒకేసారి జారీ చేయవచ్చు లేదా అవసరాలకు అనుగుణంగా వాయిదాలలో జారీ చేయవచ్చు.
- చందా మూలధనం:** జారీ చేసిన మూలధనంలో ప్రజలు ధరఖాస్తు చేసుకుని, చందా చేసిన భాగాన్ని చందా మూలధనం అంటారు. జారీ చేసిన వాటాలకు సమానంగా గానీ, అంతకన్నా ఎక్కువగా గానీ, లేదా అంతకన్నా తక్కువగా గానీ కంపెనీకి ఉండవచ్చును. చందా అయిన మూలధనం జారీ చేయబడిన మూలధనంతో సమానంగా గానీ లేదా దాని కన్నా తక్కువగా గానీ ఉంటుంది. ప్రజలకు జారీచేయబడిన వాటాలలో ప్రజలు చందా చేసుకున్న వాటాల యొక్క నామామాత్రపు విలువయే చందా మూలధనం అవుతుంది.
- చెల్లింపు కోరిన మూలధనం:** జారీ చేయబడి, చందా అయిన మూలధనంలో కేటాయించబడిన వాటాదారులను చెల్లింపుచేయమని అడిగిన మూలధనం భాగంను చెల్లింపు కోరిన మూలధనం అంటారు.
- చెల్లించమని కోరని మూలధనం:** జారీ చేయబడి, చందా అయిన వాటాలపై కంపెనీచే చెల్లించమని అడగని మూలధనాన్ని పిలవని మూలధనం లేదా చెల్లించమని కోరని మూలధనం అంటారు.
- చెల్లించిన మూలధనం:** ఇది కంపెనీచే పిలువబడిన మూలధనంలో వాటాదారులచే చెల్లించబడిన భాగం దీనిని లెక్కించడానికి పిలిచిన మూలధనం నుండి పిలుపులలో బకాయలను తీసివేయవలెను.

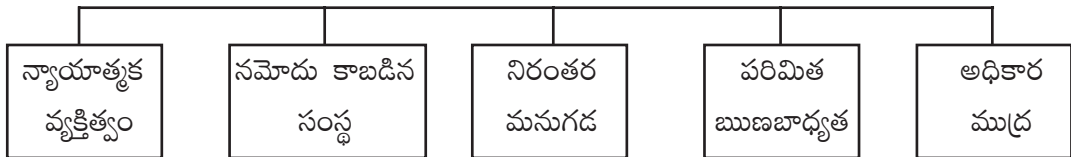
- చెల్లించని మూలధనం (పిలుపుల బకాయిలు): కంపెనీచే చెల్లించమని కోరిన దానిలో వాటాదారులు ఇంకా చెల్లించని మూలధనాన్ని చెల్లించని మూలధనం అంటారు. అనగా వీటిని పిలుపులలో బకాయిలు అని అంటారు.
- రిజర్వు మూలధనం: కంపెనీ పరిసమాప్తి సమయంలో తప్ప పిలవకూడని మూలధనాన్ని రిజర్వు మూలధనం అంటారు. దీనిని బోర్డు అనుమతి లేకుండా సాధారణ మూలధనంగా మార్చడానికి వీలులేదు. ఈ రకం మూలధనాన్ని కంపెనీ పరిసమాప్తి సమయంలో ఋణదాతల పరిష్కారానికి అవసరం అయినప్పుడు పిలుస్తారు.

22.4 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

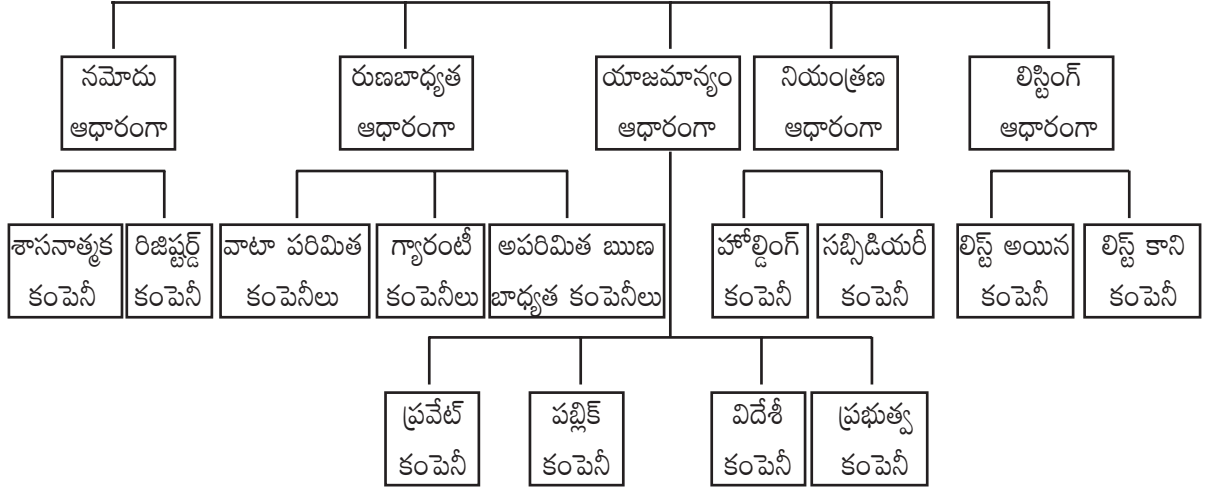
- I. కింది ఖాళీలను సరియైన పదం / పదాలతో పూరించండి.
 - i. వాటా మూలధనం అనగా ద్వారా సేకరించబడిన మూలధనం అని అర్థం.
 - ii. సంస్థాపనా పత్రంలోని మూలధన క్లాజ్ నందు తెలుపబడిన మూలధనాన్ని గా పిలుస్తారు.
 - iii. ప్రజలకు జారీ చేసి, వారు చందా చేరుకొనుటకు ఉద్దేశించిన అధీకృత మూలధనంలోని భాగాన్ని అంటారు.
 - iv. కంపెనీ పరిసమాప్తి సమయంలో తప్ప పిలవకూడని వాటా మూలధనంను అనే పేరుతో పిలుస్తారు.
- II. కింది వాటిలో సరియైన వాక్యంకు ఒప్పు అని, సరికాని దానికి తప్పు సూచించండి.
 - i. చందా అయిన మూలధనం జారీ చేయబడిన మూలధనానికి సమానంగా కాని లేదా తక్కువగా గాని ఉంటుంది.
 - ii. కంపెనీ యొక్క సంస్థాపన పత్రం నందలి మూలధన క్లాజ్ లో నమోదు కాబడిన మూలధనాన్ని జారీ చేయబడిన మూలధనం అంటారు.
 - iii. వాటాదారుల యొక్క ఋణబాధ్యత వారియొక్క వాటా ముద్రిత విలుకు పరిమితమై ఉంటుంది.
 - iv. కంపెనీ సభ్యుల ఋణబాధ్యత మీద పరిమితి లేని కంపెనీది ఏమంటారు.
 - v. వేరోక కంపెనీని నియత్రించే కంపెనీని ఏమంటారు.

మీరు నేర్చుకున్న అంశాలు

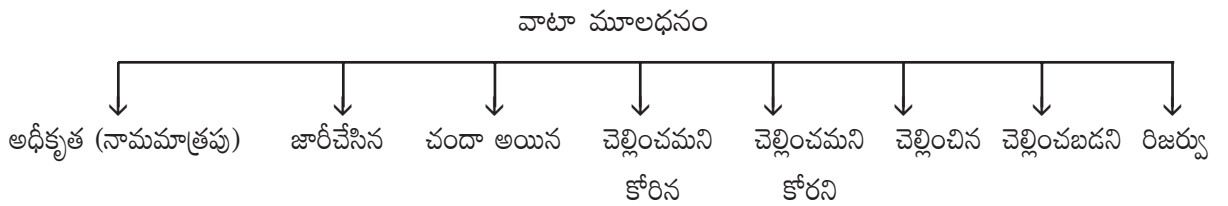
- కంపెనీల చట్టం 1956 ప్రకారం నమోదుకాబడిన మరియు ప్రత్యేక ధ్యేయాల సాధనకు ఉమ్మడిగా మూలధనాన్ని సమకూర్చిన కొంత మంది వ్యక్తుల స్వచ్ఛంద సంఘమే కంపెనీ.
- కంపెనీ ముఖ్య లక్షణాలు కింది విధంగా చెప్పవచ్చు.

- వివిధ రకాల కంపెనీల వర్గీకరణ కింది విధంగా చేయవచ్చు.

- ప్రయివేటు కంపెనీలు అనగా నియమావళి ద్వారా
- సభ్యుల గరిష్ట సంఖ్యను 50కు మించకుండా ఆంక్షలు
- వాటాల బదిలీపై ఆంక్షలు
- ప్రజలకు కొనుగోలు నిమిత్తం వాటాలు జారీ చేయడం పై ఆంక్షలు
- కనీసం ఉండవలసిన మూలధనం రూ.1,00,000/- (లక్ష రూపాయలు) గా నిబంధన
- తన పేరు చివర “ప్రయివేట్ లిమిటెడ్” అనే పదాలను చేర్చాలనే ఆంక్షని కలిగిన కంపెనీలు
- పబ్లిక్ కంపెనీలు అనగా ప్రయివేట్ కంపెనీలు కానివి అని అర్థం.
- వాటాలు రెండు రకాలు ఈక్విటీ వాటాలు, అధిక్యత వాటాలు. డివిడెండ్ చెల్లింపు సందర్భంలోను మరియు కంపెనీ పరిసమాప్తి నందు మూలధనాన్ని తిరిగి చెల్లించే సందర్భంలోను అధిక్యత వాటాదారులకు ఈక్విటీ వాటాదారుల కన్నా అధిక్యత ఇవ్వబడుతుంది. అధిక్యత తరహాకు చెందని వాటాలను ఈక్విటీ వాటాలు అంటారు.

పాఠాంత ప్రశ్నలు

1. కంపెనీని నిర్వచించి, లక్షణాలను విశదీకరించండి?
2. అధిక్యత వాటాలు అనగానేమి? ఈక్విటీ వాటాలు మరియు అధిక్యత వాటాలు మధ్య తేడాలు తెల్పండి?
3. ప్రయివేట్ కంపెనీకి వుండే పరిమితులను వరుసగా వివరించండి. పబ్లిక్, మరియు ప్రయివేట్ కంపెనీల మధ్య తేడాలు తెల్పండి?
4. వాటా మూలధనం అనగానేమి? వివిధ రకాల వాటా మూలధనాలను వివరించండి?
5. వివిధ రకాలైన కంపెనీలను గూర్చి రాయండి?

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలకు జవాబులు

22.1 ప్రశ్నలు

I. i. ఒక కల్పిత వ్యక్తి	ii. వాటా	iii. ప్రత్యేక ముద్ర	iv. ప్రతినిధి
II. i. (x)	ii. (✓)	iii. (x)	iv. (✓)

22.2 ప్రశ్నలు

I. i. ఏడు	ii. 51%	iii. ఒక లక్ష	iv. భారతదేశం వెలుపల
II. i. ప్రయివేటు	ii. వాటా పరిమిత కంపెనీ□		
iii. ప్రభుత్వ కంపెనీ	iv. అపరిమిత ఋణబాధ్యత కంపెనీ		
v. హోల్డింగ్ కంపెనీ			

22.3 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

I. i. వాటా మూలధనం	ii. వాటా	iii. అధికృత వాటాదారులు, ఈక్విటీ వాటాదారులు

22.4 పాఠగత ప్రశ్నలు

I. i. వాటాలు జారీచేయుట	ii. ఆధీకృత మూలధనం
iii. జారీ చేసిన మూలధనం	iv. రిజర్వు మూలధనం
II. i. ఒప్పు	ii. తప్పు
iii. ఒప్పు	iv. తప్పు

మీరు చేయవలసిన కార్యకలాపాలు: మీ తండ్రిగారు ఒక కంపెనీలో వాటాదారుగా ఉన్నారు. అతనికి ప్రతి సంవత్సరము కంపెనీ నుండి నివేదికలు వస్తుంటాయి కదా! ఈ నివేదికలను కంపెనీ యొక్క వార్షిక నివేదికలు అంటారు. ఆ నివేదికలను క్షుణ్ణంగా పరిశీలించి వాటి ఆధారంగా ఈ క్రింది అంశములను గుర్తించండి.

1. కంపెనీ పేరు దాని చివర లిమిట్ లేదా ప్రైవేట్ లిమిటెడ్ అని కూడా రాయాలి.
2. మూలధనంలో రకాలు :
 1. ఆధీకృత (నామమాత్రపు) మూలధనం _____
 2. జారీ చేసిన మూలధనం _____
 3. పిలుపు (చెల్లించమని కోరిన) మూలధనం _____
 4. పిలుపులలో బకాయిలు _____
 5. రిజర్వు మూలధనం _____

వాటాల జారీ

(ISSUE OF SHARES)

ముందు పాఠంలో మీరు కంపెనీ గురించి, దాని లక్షణాలు, కంపెనీల రకాల గురించి తెలుసుకున్నారు. అంతేగాక వాటా మూలధనం గురించి, మూలధనములోని రకములను గురించి కూడా తెలుసుకున్నారు. కంపెనీకి కావలసిన ఆర్థిక వనరుల సేకరణలో అతి ముఖ్యమైనది వాటా మూలధనం అని మీకు తెలుసు. ఈ పాఠంలో మూలధన సేకరణ కొరకు వాటాలు జారీ చేయు విధానం మరియు వాటాలు జారీ సంబంధించి పుస్తకాలలో ఖాతాలు రాయడం గూర్చి మీరు తెలుసుకొంటారు.

లక్ష్యాలు:

ఈ పాఠం చదవడం ద్వారా మీరు.

- వాటాలు జారీ చేయు విధానం
- వాటాల సొమ్మును ఏక మొత్తంగా ఒకేసారి గానీ లేదా రెండు లేదా అంతకన్నా ఎక్కువ వాయిదాలలో గానీ పిలవవచ్చునని
- వాటాలను ముఖ విలువకు గానీ లేదా ప్రీమియంతో గానీ లేదా డిస్కంట్‌తో గానీ జారీ చేయవచ్చు
- వాటాలు జారీకి సంబంధించిన చిట్టా పద్ధతులు రాయడం
- పిలుపులలో బకాయిలు మరియు ముందుగా చెల్లించిన పిలుపులు అనే పదాల అర్థం వివరించడం గూర్చి తెలుసుకొంటారు

23.1 వాటాల జారీచేయు పద్ధతులు:

వాటా యొక్క ముఖ విలువను సమమూల్యము అంటారు. దీనినే నామమాత్రపు విలువ అని కూడా అంటారు. కంపెనీ తన వాటాలకు ప్రజలకు జారీ చేయునపుడు కంపెనీల చట్టము మరియు సెక్యూరిటీస్ ఎక్చేంజ్ బోర్డ్ ఆఫ్ ఇండియా (SEBI) లచే నియంత్రణకు లోబడిన మరియు అనుమతించబడిన విధానములను మాత్రమే తప్పనిసరిగా పాటించవలెను. వాటాలను వివిధ రకములుగా జారీ చేయవచ్చును. అవి

(a) నగదేతర ప్రతిఫలాలికి జారీ, (b) నగదుకు జారీ.

(a) నగదేతర ప్రతిఫలాలకు వాటాలు జారీచేయడం :

కంపెనీ నమోదు సమయంలో వ్యవస్థాపకులు చేసిన సేవలకు ప్రతిఫలంగా కొన్ని సందర్భాలలో వారికి కంపెనీ వాటాలు జారీ చేయవచ్చు. సాధారణంగా ఈ వాటాల జారీ విలువను 'గుడ్‌విల్' ఖాతాకు డెబిట్ చేస్తారు. దీనికోసం వ్రాసుకునే చిట్టా పద్ధతి కింది విధంగా ఉంటుంది.

గుడ్‌విల్ ఖాతా

Dr

To వాటా మూలధనం ఖాతా

స్థిరాస్థుల కొనుగోలు మరియు ఋణదాతలకు చెల్లింపులు జరుపవలసిన కొన్ని సందర్భాలలో కంపెనీ వద్ద కావలసినన్ని నగదు నిల్వలు ఉండకపోవచ్చు. అలాంటప్పుడు ఆ విక్రేత/ఋణదాతలకు నగదుకు బదులుగా

వాటాలను ప్రతిపాదించి జారీచేయవచ్చును. నగదు వసూలు లేకుండా ఏ కారణం చేతనైనా వాటాలు కేటాయించబడితే దానిని 'నగదేతర ప్రతిఫలం నిమిత్తం జారీ చేసిన వాటాలు' అని అంటారు.

ఉదా: భవనములను కొనుగోలు చేసినప్పుడు వాటాలు జారీ ద్వారా చెల్లింపు జరుపుట.

భవనములు, యంత్రములు, ముడి పదార్థములు మొదలగువాటిని కొనుగోలు చేసినప్పుడు ఈ కింది చిట్టా పద్ధతులు ఉంటాయి.

1. ఆస్తి ఖాతా

Dr

To అమ్మకందారు/ఋణదాత ఖాతా

(ఆస్తులు కొన్నందుకు)

2. అమ్మకందారు/ఋణదాత ఖాతా Dr

To వాటా మూలధనం ఖాతా

(పూర్తిగా చెల్లించబడిన రూ. వాటాలను జారీ చేసినందుకు)

(b) వాటాలను నగదుకు జారీ చేయడం :

వాటాలను సాధారణంగా నగదుకు జారీ చేస్తారు. వాటా విలువను ఒకేసారి ఏక మొత్తం గానీ లేదా రెండు లేదా అంతకన్నా ఎక్కువ వాయిదాలలో కానీ చెల్లించే విధంగా కంపెనీ వాటాలను జారీ చేయవచ్చు. కానీ ఈ సొమ్మును కంపెనీ ఎల్లప్పుడూ తన బ్యాంకు ద్వారానే వసూలు చేసుకుంటుంది.

(i) వాటా సొమ్మును ఒకే వాయిదాలో స్వీకరిస్తే కొన్ని సందర్భాలలో వాటా ధరఖాస్తుతో పాటు వాటా సొమ్ము మొత్తమును కంపెనీ స్వీకరించవచ్చు. ఈ లాంటి సందర్భాలలో కంపెనీ పుస్తకాలలో వచ్చే చిట్టా పద్ధతులు ఈ కింది విధంగా ఉంటాయి.

1. ధరఖాస్తు సొమ్ము స్వీకరించినప్పుడు

బ్యాంక్ ఖాతా

Dr

To వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా

(వాటా ధరఖాస్తు సొమ్ము వచ్చినందున)

2. వాటా ధరఖాస్తు సొమ్మును వాటా మూలధనంకు బదిలీ చేసినప్పుడు

వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా

Dr

To వాటా మూలధనం ఖాతా

(వాటా ధరఖాస్తు సొమ్మును వాటా మూలధనం ఖాతాకు బదిలీ చేసినందుకు)

(ii) వాటా సొమ్మును రెండు లేదా అంతకన్న వాయిదాలలో స్వీకరించినప్పుడు కొన్ని సందర్భాలలో వాటా విలువ మొత్తాన్ని కంపెనీ ఒకేసారిగా స్వీకరించకపోవచ్చు అంటే ధరఖాస్తుతో పాటే మొత్తం సొమ్ము స్వీకరించకపోవచ్చు. కాబట్టి రెండు లేదా అంతకన్నా ఎక్కువ వాయిదాలలో ఈ మొత్తాన్ని వసూలు చేసుకొనవచ్చును. వాటా ధరఖాస్తుదారులు ధరఖాస్తుతో పాటు చెల్లించే సొమ్మును ధరఖాస్తు సొమ్ము అంటారు. వాటాల కేటాయింపు జరిపిన తరువాత, ఆ కేటాయింపుదారులను ఒకటి లేదా అంతకన్న ఎక్కువ పిలుపులలో చెల్లించమని కంపెనీ కోరవచ్చును. అలాంటప్పుడు వాయిదాలను వాటా పిలుపు లేదా పిలుపులు అని అంటారు. ఉదాహరణకి వాటా మొదటి పిలుపు వాటా రెండవ పిలుపు, వాటా తుది పిలుపు మొదలగునవి. పై సందర్భాలలో కంపెనీ ముందు జరిగే వివిధ వ్యవహారాలకు కింది చిట్టా పద్ధతులు రాయాలి.

1. ధరఖాస్తు సొమ్ము స్వీకరించినప్పుడు

బ్యాంక్ ఖాతా

Dr

To వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా

(వాటా ధరఖాస్తు సొమ్ము వాటాలపై చొప్పున స్వీకరించినందున)

(వాటాలు కేటాయింపు - వాటా ధరఖాస్తు స్వీకరించిన నిర్దిష్ట కాలపరిమితి తరువాత కంపెనీ డైరెక్టర్ల బోర్డ్ సమావేశమై వాటాల కేటాయింపు జరుగుతుంది. కేటాయింపు జరిపినప్పుడు ధరఖాస్తు సొమ్మును వాటా మూలధనం ఖాతాకు బదిలీ చేస్తారు. దీని కోసం పుస్తకాలలో వ్రాసుకునే చిట్టా పద్ధతి ఇలా ఉంటుంది.)

వాటా ధరఖాస్తు సొమ్మును వాటా మూలధనంకు బదిలీ చేసినప్పుడు

వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా

Dr

To వాటా మూలధనం ఖాతా

(కేటాయించిన వాటాల ధరఖాస్తు సొమ్మును వాటా మూలధనం ఖాతాకు బదిలీ చేసినందుకు)

(c) కేటాయింపు సొమ్ము పిలిచి వసూలు చేసుకొన్నప్పుడు:

వాటాలు కేటాయింపు జరిపినప్పుడు ఆ వాటాలపై చెల్లించవలసిన తదుపరి వాయిదా సొమ్ము బకాయి ఏర్పడుతుంది. దీనిని కేటాయింపు బకాయి అంటారు. దీనిని నమోదు చేయుటకు ఈ కింది చిట్టా పద్ధతులు రాయాలి.

1. కేటాయింపు సొమ్ము బకాయి ఉన్నప్పుడు

వాటా కేటాయింపు ఖాతా

Dr

To వాటా మూలధనం ఖాతా

(వాటా కేటాయింపు సొమ్ము వాటాలపై చొప్పున బకాయి ఉన్నందున)

2. కేటాయింపు సొమ్ము వచ్చినప్పుడు:

బ్యాంక్ ఖాతా

Dr

To వాటా కేటాయింపు ఖాతా

(వాటా కేటాయింపు సొమ్ము వాటాలపై స్వీకరించినప్పుడు)

వాటాలపై పిలుపులు:

ధరఖాస్తు స్వీకరణ మరియు కేటాయింపు సొమ్ము వసూళ్ళు అయిన తరువాత వాటాల విలువలోని మిగతా సొమ్మును కంపెనీ అవసరమైనప్పుడు కంపెనీ పిలుచుకొనవచ్చును. కనుక వాటా పిలుపు అంటే వాటాల కేటాయింపు జరిగిన వాటాదారులు తాము పొందివున్న వాటాల మీద మిగిలిన సొమ్ము చెల్లించమని కంపెనీ డిమాండ్ చేయుట అని అర్థం.

కంపెనీకి రావలసిన మొత్తాన్ని రెండు లేదా అంతకన్నా ఎక్కువ వాయిదాలలో చెల్లించమని కోరవచ్చును. కేటాయింపు తర్వాత వాయిదాను మొదటి పిలుపు అని అంటారు. దాని తరువాత కూడా ఒకటి లేదా అంతకన్నా ఎక్కువ పిలుపులను కంపెనీ ఆర్థిక అవసరాలను బట్టి పిలువవచ్చును. ఒకే ఒక పిలుపును పిలిచి దానిమీద సొమ్ము వసూళ్ళు చేసుకొన్నప్పుడు ఈ క్రింది చిట్టా పద్ధతులు వస్తాయి.

1. పిలుపు మొత్తంకి రావలసి దానికి పద్దు

వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా

Dr

To వాటా మూలధనం ఖాతా

(వాటా పిలుపు సొమ్ము వాటాలపై రూపాయల చొప్పున రావలసినందున)

2. పిలుపు సొమ్ము వచ్చినప్పుడు రాయవలసిన పద్దు

బ్యాంక్ ఖాతా

Dr

To వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా

(వాటా పిలుపు సొమ్ము వాటాలపై చొప్పున వసూలు అయినందున)

సూచన: కంపెనీ కనుక మొదటి పిలుపు తరువాత ఎన్ని పిలుపులు పిలిచినను ఖాతా పుస్తకాలలో పద్దులు పై విధంగానే ఉంటాయి. చివరగా పిలిచిన పిలుపును మాత్రము తుది పిలుపు అంటారు.

ఉదాహరణ 1: A, B, C లిమిటెడ్ కంపెనీ రూ. 10 ల, 1,00,000 వాటాలను ప్రజలకు జారీ చేసింది. ఈ వాటాలపై సొమ్ము కింది విధంగా చెల్లించాలని కోరింది.

వాటా ధరఖాస్తుపై రూ. 2 చొప్పున

వాటా కేటాయింపుపై రూ. 3 చొప్పున

వాటా పిలుపుపై రూ. 5 చొప్పున

అన్ని వాటాలు చందా అయి పూర్తిగా చెల్లించబడినాయి అని భావిస్తూ కంపెనీ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు మరియు ఆవర్ణా ఖాతాలు చూపండి.

జవాబు:

A, B, C లిమిటెడ్ కంపెనీ

చిట్టాపద్దులు

తేది.	వివరాలు	ఆ.పు.సం.	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
1.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా (1,00,000 వాటాలపై రూ. 2 చొప్పున ధరఖాస్తు సొమ్ము స్వీకరించినందుకు)		2,00,000	2,00,000
2.	వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (1,00,000 వాటాల ధరఖాస్తు సొమ్మును వాటా మూలధనం ఖాతాకు బదిలీ చేసినందున)		2,00,000	2,00,000
3.	వాటా కేటాయింపు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (1,00,000 వాటాలపై రూ. 3 చొప్పున కేటాయింపు సొమ్ము వసూలు కావలసినందున)		3,00,000	3,00,000

4.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా కేటాయింపు ఖాతా (1,00,000 వాటాలపై రూ.3 చొప్పున కేటాయింపు సొమ్ము వసూలు అయినందున)		3,00,000	3,00,000
5.	వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (1,00,000 వాటాలపై రూ.5 చొప్పున మొదటి మరియు తుది పిలుపు సొమ్ము రావలసినందున)		5,00,000	5,00,000
6.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా (1,00,000 వాటాలపై రూ.5 చొప్పున వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు వసూలు అయినందున)		5,00,000	5,00,000

సూచన: వాటాలు ఈక్విటీ వాటాలు మరియు ఆధిక్యపు వాటాలు అని రెండు రకాలుగా ఉంటాయి. అయితే సాధారణంగా ఈక్విటీ వాటాలను వాటాలుగా సంబోధిస్తారు.

ఆవర్త ఖాతాలు

బ్యాంక్ ఖాతా

Dr

Cr

తేది	వివరాలు	ఆ.పు. సంఖ్య	మొత్తం రూ.	తేది	వివరాలు	ఆ.పు. సంఖ్య	మొత్తం రూ.
	వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా		2,00,000		తేల్చిన నిల్వ		10,00,000
	వాటా కేటాయింపు ఖాతా		3,00,000				
	వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా		5,00,000				
			10,00,000				
	తేల్చిన నిల్వ		10,00,000				

వాటాల ధరఖాస్తు ఖాతా

Dr

Cr

తేది	వివరాలు	ఆ.పు. సంఖ్య	మొత్తం రూ.	తేది	వివరాలు	ఆ.పు. సంఖ్య	మొత్తం రూ.
	వాటా మూలధనం ఖాతా		2,00,000		బ్యాంక్ ఖాతా		2,00,000
			2,00,000				2,00,000

వాటాల మూలధనం ఖాతా

Dr

Cr

తేది	వివరాలు	ఆ.పు. సం॥	మొత్తం రూ.	తేది	వివరాలు	ఆ.పు. సం॥	మొత్తం రూ.
	తేల్చిన నిల్వ		10,00,000		వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా		2,00,000
					వాటా కేటాయింపు ఖాతా		3,00,000
					వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా		5,00,000
			10,00,000				10,00,000

Dr

వాటాల కేటాయింపు ఖాతా

Cr

తేది	వివరాలు	ఆ.పు. సం॥	మొత్తం రూ.	తేది	వివరాలు	ఆ.పు. సం॥	మొత్తం రూ.
	వాటా మూలధనం ఖాతా		3,00,000		బ్యాంక్ ఖాతా		3,00,000
			3,00,000				3,00,000

Dr

వాటాల మొదటి మరియు తుది పిలుపుల ఖాతా

Cr

తేది	వివరాలు	ఆ.పు. సం॥	మొత్తం రూ.	తేది	వివరాలు	ఆ.పు. సం॥	మొత్తం రూ.
	వాటా మూలధనం ఖాతా		5,00,000		బ్యాంక్ ఖాతా		5,00,000
			5,00,000				5,00,000

23.1 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

కింది ఖాళీలను సరియైన పదం / పదాలతో పూరించండి.

- వాటా యొక్క ముఖ విలువ _____
- వాటాలను నగదేతర ప్రతిఫలం కొరకు _____ కు జారీ చేస్తారు.
- కంపెనీ జారీ చేసిన వాటాల విలువను ఏక మొత్తంగా గానీ లేదా _____ గా గానీ డిమాండ్ చేయవచ్చును.
- కంపెనీ వాటా ధరఖాస్తు సొమ్మును _____ నుండి స్వీకరిస్తుంది.

23.2 పూర్తి లేదా తక్కువ లేదా ఎక్కువగా చందా జరగడం

కంపెనీ మూలధనం సేకరణ కొరకు కొన్ని నిర్దిష్ట వాటాలను ప్రజలకు జారీ చేస్తుంది. ఈ వాటాలు కొనుగోలుకై ప్రజల నుండి మొదటగా ధరఖాస్తులు ఆహ్వానిస్తుంది. తద్వారా వచ్చే ధరఖాస్తులు సంఖ్య మరియు జారీ చేసిన వాటాలు సంఖ్యలను పోల్చితే 3 రకాలైన పరిస్థితులు ఉత్పన్నమగుతాయి. అవి 1) పూర్తి చందా, 2) తక్కువ చందా, 3) ఎక్కువ చందా.

1. **పూర్తి చందా:** కంపెనీ జారీ చేసిన వాటాల సంఖ్యకు సమానమైన వాటా ధరఖాస్తులను ప్రజల నుండి స్వీకరించవచ్చు. దీనిని పూర్తి చందా అంటారు. ఈవిధంగా పూర్తి చందా జరిగినప్పుడు కంపెనీ పుస్తకాలలో వచ్చే చిట్టా పద్దులు ఈ క్రింది విధంగా ఉంటాయి.

ఎ) వాటా ధరఖాస్తు సొమ్ము స్వీకరించినప్పుడు

బ్యాంక్ ఖాతా

Dr

To వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా

(వాటా ధరఖాస్తు సొమ్మును వాటాలపై చొప్పున స్వీకరించినందున)

బి) వాటాల కేటాయింపు జరిగినప్పుడు

వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా

Dr

To వాటా మూలధనం ఖాతా

(వాటా ధరఖాస్తు సొమ్మును వాటా మూలధనం ఖాతాకు బదిలీ చేసినందున)

కంపెనీ ప్రజలకు వాటాలను జారీ చేసినప్పుడు జారీ చేసిన వాటాల సంఖ్య మరియు స్వీకరించిన ధరఖాస్తు సంఖ్య వేరు వేరుగా ఉండవచ్చు. అలాంటప్పుడు రెండు పరిస్థితులు ఏర్పడతాయి. అవి 1) అల్ప చందా, 2) అధిక చందా.

2. **తక్కువ చందా:** కంపెనీ జారీ చేసిన వాటాల సంఖ్య కన్న ప్రజల నుండి వచ్చిన ధరఖాస్తుల సంఖ్య తక్కువగా ఉంటే ఆ పరిస్థితిని తక్కువ చందాగా భావిస్తారు. ఇలాంటి పరిస్థితిలో వాటాలు కొరకు ధరఖాస్తు చేసుకొన్న ధరఖాస్తుదారుల అందరికీ వాటాలను కేటాయించటంలో కంపెనీకి ఏవిధమైన ఇబ్బంది ఉండదు. కంపెనీ స్వీకరించిన వాటాల సంఖ్య పరిచయ పత్రములో పేర్కొన్న కనీసపు చందా సంఖ్య కన్నా ఎక్కువ ఉంటే కంపెనీ ధరఖాస్తుదారుల అందరికీ వాటాలను కేటాయించు చేసుకొంటుంది.

3. **ఎక్కువ చందా:** కంపెనీ వాటాలను చందా చేసుకొనుటకు ప్రజలకు జారీ చేసినప్పుడు, జారీ చేసిన వాటా సంఖ్య కన్నా వచ్చిన ధరఖాస్తులు సంఖ్య ఎక్కువగా ఉండే స్థితిని అధిక చందాగా వ్యవహరిస్తారు. ఏ కంపెనీ కూడా జారీచేసిన వాటాల సంఖ్యను మించి ప్రజలకు కేటాయించు జరుపరాదు. కాని అధికంగా చందా అయినప్పుడు కంపెనీ వాటాల కేటాయించు కొరకు ఈ కింది మార్గాలు అవలంబించవచ్చు.

మొదటి మార్గం:

- i. **అధికంగా ఉన్న ధరఖాస్తులను తిరస్కరించి, సొమ్ము వాపసు చేయుట:**

కంపెనీ జారీ చేసిన వాటాలు సంఖ్యకన్నా వచ్చిన ధరఖాస్తులు ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు అధికంగా వచ్చిన ధరఖాస్తుదారులకు తిరస్కార పత్రము జారీ చేయవచ్చును. ఈ సందర్భంలో అధిక ధరఖాస్తు సొమ్మును ఆయా ధరఖాస్తుదారులకు పూర్తిగా వాపసు చేయవలెను. దీనికి సంబంధించిన చిట్టా పద్దు ఇలా రాయాలి.

వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా Dr

To బ్యాంక్ ఖాతా

(వాటా ధరఖాస్తు సొమ్మును ధరఖాస్తులపై వాపసు చేసినందున)

ii. అధికంగా ఉన్న ధరఖాస్తు సొమ్మును కేటాయింపు బకాయితో సర్దుబాటు చేయుట:

ఈ సందర్భములో చిట్టా పద్దు ఇలా ఉంటుంది.

వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా Dr

To వాటా కేటాయింపు ఖాతా

(అధికంగా ఉన్న ధరఖాస్తు సొమ్మును కేటాయింపు బకాయితో సర్దుబాటు చేసినందున)

ఒకవేళ అధికంగా ఉన్న ధరఖాస్తు సొమ్ము మొత్తం కనుక పాక్షికంగా అంగీకరించిన ధరఖాస్తులకు సంబంధించిన కేటాయింపు సొమ్ము బకాయి సర్దుబాటు కన్నా ఎక్కువగా ఉంటే ఆ తేడా సొమ్మును ధరఖాస్తుదారులకు వాపసు చేయవలెను. కానీ కంపెనీ నియమావళి కనుక అనుమతిస్తే, ఆ తేడా సొమ్మును వాటాలపై పిలుపు లేదా పిలుపుల బకాయిల కొరకు కంపెనీ డైరెక్టర్లు సర్దుబాటు చేయవచ్చును. ఆ సందర్భమున చిట్టా పద్దు ఇలా ఉంటుంది.

వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా Dr

To ముందుగా వచ్చిన పిలుపుల ఖాతా

(అధికంగా ఉన్న ధరఖాస్తు సొమ్మును కేటాయింపు ముందుగా వచ్చిన పిలుపులు సొమ్ముగా సర్దుబాటు చేసినందుకు)

రెండవ మార్గం:

ధరఖాస్తులను పాక్షికంగా అంగీకరించుట: కొన్ని సందర్భాలలో చందా కొరకు కంపెనీ స్వీకరించిన ధరఖాస్తులను పాక్షికంగా అంగీకరించవచ్చును. అనగా ధరఖాస్తుదారులు కోరినన్ని వాటాలను వారికి కేటాయించలేకపోవచ్చును. ఉదా: ఒక ధరఖాస్తుదారుడు 5000 వాటాల కొరకు ధరఖాస్తు చేసుకుంటే, అతని 2000 వాటాలు మాత్రమే కేటాయించ బడినవి. దీనినే ధరఖాస్తులను పాక్షికంగా అంగీకరించుట అంటారు. పాక్షిక కేటాయింపు జరిపేటప్పుడు కంపెనీ ఒక నిర్దిష్ట పథకం ప్రకారం దామాషా పద్ధతి (ప్రోరేటా)లో కేటాయింపు జరుపుతుంది. ధరఖాస్తుదారులకు వాటాలను దామాషా పద్ధతి ప్రకారం కేటాయిస్తారు అని దీని అర్థం. దామాషా పద్ధతి ప్రకారం వాటాల కేటాయింపు జరిపినప్పుడు అధికంగా ఉన్న ధరఖాస్తు సొమ్మును వారికి కేటాయించిన వాటాలపై రావలసిన కేటాయింపు బకాయితో సర్దుబాటు చేస్తారు. ఆ సందర్భంలో వచ్చే చిట్టా పద్దు ఈ క్రింది విధంగా ఉంటుంది.

వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా Dr

To వాటా కేటాయింపు ఖాతా

(అధికంగా ఉన్న ధరఖాస్తు సొమ్మును వాటాల కేటాయింపుతో సర్దుబాటు చేసినందుకు)

ఉదాహరణ 2: భారతీ కంపెనీ లిమిటెడ్ వారు ఒక్కొక్కటి రూ.100/- ముద్రిత విలువ కలిగిన 20,000 వాటాలను వాటా ఒక్కొక్కటికి ధరఖాస్తుపై రూ.30, కేటాయింపుపై రూ.30, మిగిలినది పిలుపుపై చెల్లించే విధంగా ప్రజలకు జారీ చేసినారు. 30,000 వాటాలు కొరకు ధరఖాస్తు స్వీకరించబడినాయి. వాటినుండి 5000 ధరఖాస్తులను పూర్తిగా తిరస్కరించి వాటి తాలూకా ధరఖాస్తు సొమ్మును వాపసు చేయటమైనది. మిగిలిన ధరఖాస్తుదారులకు జారీ చేసిన వాటాలను కేటాయించటమైనది. వారి యొక్క అధిక ధరఖాస్తు సొమ్మును కేటాయింపు బకాయితో సర్దుబాటు చేయడమైనది. కంపెనీ అన్ని పిలుపులు పిలవగా అవి సక్రమంగా వసూలు అయినవి. కంపెనీ పుస్తకములలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.

జవాబు:

భారతీ కంపెనీ పుస్తకములో

చిట్టాపద్ధతులు

తేది.	వివరాలు	ఆ.పు సంఖ్య	డెబిట్ మొత్తం	క్రెడిట్ మొత్తం
1.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా (30,000 వాటాలపై ఒక్కొక్క వాటామీద రూ.30 చొప్పున ధరఖాస్తు సొమ్ము స్వీకరించినందున)		9,00,000	9,00,000
2.	వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా To బ్యాంక్ ఖాతా To వాటా కేటాయింపు ఖాతా (స్వీకరించిన ధరఖాస్తు సొమ్ములో 20,000 వాటాలకై మూలధనం ఖాతాకు మళ్లించి 5000ల వాటాలను పూర్తిగా తిరస్కరించినందుకు)		9,00,000	6,00,000 1,50,000 1,50,000
3.	వాటా కేటాయింపు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (కేటాయింపు సొమ్ము బకాయి ఉన్నందుకు)		6,00,000	6,00,000
4.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా కేటాయింపు ఖాతా (రావలసిన కేటాయింపు సొమ్ము వసూలు అయినందున)		4,50,000	4,50,000
5.	వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (మొదటి మరియు తుది పిలుపు సొమ్ము పిలచినందున)		8,00,000	8,00,000
6.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా (వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు సొమ్ము వచ్చినందున)		8,00,000	8,00,000

23.2 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

కింది ఖాళీలను సరియైన పదము లేదా పదాలతో పూరించండి.

- ఒక కంపెనీ తాను జారీ చేసిన వాటాల సంఖ్యకన్నా స్వీకరించిన ధరఖాస్తుల సంఖ్య ఎక్కువగా ఉండడాన్ని _____ అంటారు.
- వాటా సొమ్మును రెండు లేదా అంతకన్నా ఎక్కువ వాయిదాలను స్వీకరించినప్పుడు మొదటి వాయిదాను _____ అని అంటారు.

iii. కంపెనీ పిలుపు పిలవటం అనగా వాటాదారుడుని _____ మొత్తం చెల్లించమని అర్థం.

iv. ఒక కంపెనీ జారీ చేసిన వాటాల కన్నా ఎక్కువగా వాటాల కేటాయింపు _____

23.3 ప్రీమియంతో వాటాలు జారీ చేయుట:

కంపెనీ వాటాలను ముద్రిత విలువకు ప్రజలకు జారీ చేయవచ్చును. కంపెనీ కనుక వాటాలను వాటి ముద్రిత విలువలో ప్రజలకు జారీ చేసినట్లైతే అలాంటి జారీని ముఖ విలువకు వాటాలు జారీ చేయటం అంటారు. అయితే కంపెనీ వాటాలను ముద్రిత విలువకన్నా ఎక్కువ విలువకు లేదా తక్కువ విలువకు కూడా జారీ చేయవచ్చును. ఎక్కువకు జారీ చేస్తే అధిక మొత్తాన్ని “వాటా ప్రీమియం” అని తక్కువకు జారీ చేస్తే ఆ తేడాన్ని వాటా డిస్కాంట్ అని పిలుస్తారు. వాటాలను సమమూల్యానికి జారీ చేసినప్పుడు కంపెనీ ఖాతా పుస్తకాలలో నమోదు చేసే విధానం మరియు వాటాలను ప్రీమియం లేదా డిస్కాంట్‌కు జారీ చేసినప్పుడు ఖాతా పుస్తకాలలో నమోదు చేసే విధానం వేరువేరుగా ఉంటాయి. ముందుగా మనం వాటాలను ప్రీమియంతో జారీ చేయుట గురించి తెలుసుకుందాం.

ప్రీమియంతో వాటాలు జారీ: కంపెనీ వాటాలను ముద్రిత విలువకన్నా ఎక్కువ విలువ చొప్పున జారీ చేసినప్పుడు దానిని ప్రీమియంతో జారీ చేయడం అంటారు. వాటా యొక్క నామమాత్రపు విలువ లేదా ముద్రిత విలువకు మరియు జారీ చేసిన విలువకు మధ్య ఉన్న వ్యత్యాసాన్ని “ప్రీమియం” అని పిలుస్తారు. ఒకవేళ 10 రూ॥ల ఒక వాటాను 12 రూ॥ల చొప్పున ప్రజలకు జారీ చేయడాన్ని 2 రూ॥ల ప్రీమియంతో వాటా జారీ చేయబడింది అని పిలుస్తారు. ఈ విధంగా ప్రీమియం రూపంలో స్వీకరించిన మొత్తాన్ని వాటా ప్రీమియం ఖాతాకు బదలీ చేస్తారు. కంపెనీ యొక్క ఆర్థిక స్థితి ఎంతో ఉన్నతంగా ఉన్నప్పుడు మాత్రమే తనవాటాలను ప్రీమియంతో జారీ చేయగలుగుతుంది. ఈ వాటా ప్రీమియం అనేది ఆ కంపెనీకి ఒక రకమైన మూలధన రాబడి.

వాటాల జారీపై ప్రీమియం సొమ్మును కంపెనీ ధరఖాస్తుతో గాని, కేటాయింపుతో గాని లేదా పిలుపులతో గాని కలిపి చెల్లించమని కోరవచ్చును.

కంపెనీల చట్టం ప్రకారం వాటాల ప్రీమియం ద్వారా వచ్చిన సొమ్మును వినియోగించుట మీద కొన్ని నిర్దిష్టమైన ఆంక్షలు ఉన్నాయి.

కంపెనీల చట్టం ప్రకారం సెక్షను 78 ప్రకారం వాటా ప్రీమియం ఖాతాలోని నిల్వను కింది అవసరాల నిమిత్తం ఖర్చు చేసుకొనవచ్చును.

- పూర్తిగా చెల్లించిన బోనస్ వాటాల జారీ కొరకు
- ప్రాథమిక ఖర్చులు, వాటాల జారీపై డిస్కాంట్లు, చందా పూచీ కమీషన్ మరియు వాటాల జారీలోని ఇతర ఖర్చులను రద్దు పరచుట కొరకు
- అధికృత వాటాలు లేదా డిబెంచర్ల విమోచన ప్రీమియం చెల్లింపు కొరకు

వాటా ప్రీమియంను కూడా ఒకటికన్నా ఎక్కువ వాయిదాలలో చెల్లించమని కంపెనీ కోరవచ్చును. కంపెనీ వాటాలు జారీ చేయునప్పుడు ఏ వాయిదాతో వాటా ప్రీమియం చెల్లించవలెనో స్పష్టంగా తెలుపకపోతే దానిని కేటాయింపుతో పాటుగా పిలవవచ్చును అని భావించవలెను.

- వాటా జారీపై ప్రీమియంను ఖాతా పుస్తకములలో నమోదుచేయు విధానం.

వాటాలను ప్రీమియంతో జారీ చేయునప్పుడు ఖాతా పుస్తకములో నమోదు ఈ కింది విధంగా ఉంటుంది.

(a) వాటా ధరఖాస్తుతో పాటుగా వాటా ప్రీమియం సొమ్ము స్వీకరించినప్పుడు:

కంపెనీ కనుక వాటా ప్రీమియం సొమ్మును వాటా ధరఖాస్తుతో స్వీకరించి మరియు వారికి వాటాలు కేటాయింపు జరిపినట్లయితే ఈ క్రింది చిట్టా పద్ధు ఉంటుంది.

వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా

Dr

To వాటా ప్రీమియం ఖాతా

(కేటాయింపు పొందిన వాటాలపై ధరఖాస్తుతో పాటు ఉన్న ప్రీమియం సొమ్మును వాటా కేటాయింపు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)

(b) వాటా ప్రీమియంను కేటాయింపు లేదా పిలుపులతో స్వీకరించినప్పుడు:

కంపెనీ కనుక వాటా ప్రీమియం సొమ్మును వాటా కేటాయింపు/పిలుపుతో చెల్లించమని కోరినట్లయితే ఈ క్రింది చిట్టా పద్ధు ఉంటుంది.

వాటా కేటాయింపు ఖాతా

Dr

లేదా / మరియు

వాటా పిలుపు ఖాతా

Dr

To వాటా ప్రీమియం ఖాతా

(వాటా ప్రీమియం వాటాలపై చొప్పున బకాయి ఉన్నందున)

ఉదాహరణ 3:

లావణ్య కార్ప్ లిమిటెడ్ కంపెనీ వారు ఒక్కొక్కటి రూ.10/-, ముఖ విలువ కలిగిన 1,00,000 వాటాలను రూ.5/- ప్రీమియంతో చెల్లింపు కింది విధంగా జరపమని ప్రజలకు జారీ చేసారు.

ధరఖాస్తుపై వాటా ఒక్కొక్కటికి రూ.4 (రూ.2 ప్రీమియంతో కలిపి)

కేటాయింపుపై వాటా ఒక్కొక్కటికి రూ.8 (రూ.3 ప్రీమియంతో కలిపి)

పిలుపుపై వాటా ఒక్కొక్కటికి రూ.3 చొప్పున

కంపెనీకి 100000 వాటాల కొరకు ధరఖాస్తులు రాగా వాటన్నిటినీ స్వీకరించి కేటాయింపు జరిపినది. వాటాలపై రావలసిన సొమ్ము సక్రమంగా వసూలు అయినది అని భావిస్తూ కంపెనీ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు రాయండి.

జవాబు:

లావణ్య కార్ప్ కంపెనీ లిమిటెడ్ పుస్తకాలలో

చిట్టాపద్దులు

తేది.	వివరాలు	అ.పు సంఖ్య	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
1.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా (వాటా ధరఖాస్తు సొమ్ము 1,00,000 స్వీకరించినందున)		4,00,000	4,00,000

2.	వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా To వాటా ప్రీమియం ఖాతా (వాటా ధరఖాస్తు సొమ్మును వాటా మూలధనం ఖాతాకు మరియు వాటా ప్రీమియం ఖాతాలకు మళ్ళించినందున)		4,00,000	2,00,000 2,00,000
3.	వాటా కేటాయింపు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా To వాటా ప్రీమియం ఖాతా (కేటాయింపు సొమ్ము బకాయి ఉన్నందుకు)		8,00,000	5,00,000 3,00,000
4.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా కేటాయింపు ఖాతా (వాటా కేటాయింపు సొమ్ము 1,00,000 వాటాలపై రూ.8 చొప్పున వసూలు అయినందున)		8,00,000	8,00,000
5.	వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (మొదటి మరియు తుది పిలుపు సొమ్ము 1,00,000 వాటాలపై రూ.3 చొప్పున బకాయి ఉన్నందున)		3,00,000	3,00,000
6.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా (వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు సొమ్ము 1,00,000 వాటాలపై రూ.3 చొప్పున వసూలు అయినందున)		3,00,000	3,00,000

23.3 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

కింది ఖాతాలను సరియైన పదం/ పదాలతో మరియు అంకె / అంకెలతో పూరించండి.

- వాటా ప్రీమియం అనేది కంపెనీకి ఒక _____
- వాటా కేటాయింపు రూ.5/- (ఇందులో రూ.2 వాటా ప్రీమియంతో కలిపి)గా పిలువబడినప్పుడు వాటా మూలధనం ఖాతాకు _____ ను క్రెడిట్ చేస్తారు.
- కంపెనీ తన రూ.50/- వాటాను రూ.60/- చొప్పున ప్రజలకు జారీ చేసినది. ఆ రూ.10/- అధిక మొత్తమును _____ అంటారు.
- ఒక్కొక్క రూ.100/- వాటా మీద ప్రీమియం రూ.20/- అయినప్పుడు ఒక్కొక్క వాటా మూలధనం ఖాతాను _____ తో క్రెడిట్ చేస్తారు.

23.4 వాటాను డిస్కాంట్ కు జారీచేయుట:

కంపెనీ వాటాలను ముద్రిత విలువ కన్నా తక్కువ విలువకు జారీ చేయడాన్ని డిస్కాంట్ కు జారీ చేయుట అంటారు. ఉదా: ఒక కంపెనీ యొక్క వాటా ముద్రిత విలువ రూ.100 దీనిని రూ.90 చొప్పున ప్రజలకు జారీ చేసినట్లు

అయితే అలాంటి జారీని డిస్కాంట్‌తో జారీ చేయటం అంటారు. ఇందులో ఉన్న డిస్కాంట్ మొత్తం వాటా ఒక్కొక్కటికి రూ.10 (రూ.100 - రూ.10) వాటాల జారీపై డిస్కాంటు కంపెనీకి ఒక నష్టం.

కంపెనీల చట్టం 1956, సెక్షన్-79 ప్రకారం డిస్కాంట్‌పై వాటాల జారీకి సంబంధించిన కింది నియమ నిబంధనలు ఉన్నాయి.

- కంపెనీ యొక్క వ్యాపారం ప్రారంభించబడి కనీసం ఒక సంవత్సర కాలం పూర్తయి ఉండవలెను.
- ప్రస్తుత వాటాలు గతంలో జారీ చేయబడిన వాటాల తరగతికి మాత్రమే చెంది ఉండవలెను.
- కంపెనీ యొక్క సాధారణ సమావేశంలో దీనికి సంబంధించి తీర్మానము ఆమోదించబడి ఉండాలి మరియు కోర్టు యొక్క అనుమతి కూడా తప్పనిసరిగా పొంది ఉండాలి.
- డిస్కాంటు రేటు వాటా యొక్క ముఖవిలువలో 10%కి మించి ఉండకూడదు. అయితే కేంద్ర ప్రభుత్వ ప్రత్యేక అనుమతి తీసుకున్నప్పుడు మాత్రం 10 శాతపు రేటు కన్నా ఎక్కువ డిస్కాంట్ రేటుతో వాటాలను ప్రజలకు జారీ చేసుకోవచ్చును.

వాటాలను డిస్కాంట్‌తో జారీ చేసినప్పుడు ఖాతా పుస్తకాల నిర్వహణ:

సాధారణంగా వాటాల జారీపై ఉండే డిస్కాంట్‌ను క్రింది పద్ధి ద్వారా వాటా కేటాయింపుతో సర్దుబాటు చేస్తూ వ్రాసుకుంటారు.

వాటా కేటాయింపు ఖాతా Dr

వాటాల జారీపై డిస్కాంట్ ఖాతా Dr

To వాటా మూలధనం ఖాతా

(వాటా ఒక్కొక్కటికి రూ. చొప్పున డిస్కాంట్ పోను వాటాలపై కేటాయింపు సొమ్ము బకాయి ఉన్నందున)

ఉదాహరణ 4:

శ్రీకృష్ణ ఆగ్రో కెమికల్స్ లిమిటెడ్ కంపెనీ రూ.50,00,000 అధీకృత మూలధనంతో నమోదు అయినది. ఈ మూలధనం వాటా ఒక్కొక్కటికి రూ.100 చొప్పున 50,000 వాటాలుగా విభజించబడి యున్నది. వీటిలో 10,000 వాటాలను, ఒక్కొక్క వాటాపై రూ.10 డిస్కాంట్‌తో క్రింది విధంగా జరిపేటట్లు ప్రజలకు జారీ చేసినారు.

వాటా ధరఖాస్తు మీద వాటా ఒక్కొక్కటికి రూ.40 చొప్పున

వాటా కేటాయింపుపై వాటా ఒక్కొక్కటికి రూ.30 చొప్పున

వాటా పిలుపుపై వాటా ఒక్కొక్కటికి రూ.20 చొప్పున

కంపెనీకి 15,000 వాటాలు కొరకు ధరఖాస్తులు రాగా అందు నుండి 12,000 వాటా ధరఖాస్తుదారులకు 10,000 వాటాలను కేటాయించి మిగిలిన వాటా ధరఖాస్తుదారులకు కేటాయింపు తీరస్కార పత్రంతో పాటు వారి సొమ్ము వాపసు పంపినది. కంపెనీ అన్ని వాయిదాలను పిలువగా అవి సక్రమంగా వసూలు అయినాయి అని భావిస్తూ కంపెనీ పుస్తకములలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.

జవాబు:

**శ్రీకృష్ణ ఆగ్రో కెమికల్స్ లిమిటెడ్ పుస్తకములో
చిట్టాపద్దులు**

తేది.	వివరాలు	ఆ.పు సంఖ్య	డెబిట్ మొత్తం	క్రెడిట్ మొత్తం
1.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా (15,000 వాటాలు కొరకు వాటా ఒక్కొక్కటికి రూ.40/- చొప్పున ధరఖాస్తు సొమ్ము స్వీకరించినందున)		6,00,000	6,00,000
2.	వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (వచ్చిన ధరఖాస్తు సొమ్ము నుండి 10,000 వాటాలపై ధరఖాస్తు సొమ్మును వాటా మూలధనం ఖాతాకు మళ్ళించినందున)		4,00,000	4,00,000
3.	వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా Dr To వాటా కేటాయింపు ఖాతా To బ్యాంకు ఖాతా (3,000 వాటాల ధరఖాస్తు సొమ్మును వాపసు చేసి, 2000 వాటాల ధరఖాస్తు సొమ్మును కేటాయింపు బకాయితో సర్దుబాటు చేసినందున)		2,00,000	80,000 1,20,000
4.	వాటా కేటాయింపు ఖాతా Dr వాటా డిస్కంట్ ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (కేటాయింపు సొమ్ము బకాయి ఉన్నందుకు)		3,00,000 1,00,000	4,00,000
5.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా కేటాయింపు ఖాతా (బకాయి ఉన్న కేటాయింపు సొమ్ము వసూలు అయినందున)		2,20,000	2,20,000
6.	వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (వాటా పిలుపు సొమ్ము బకాయి ఉన్నందున)		2,00,000	2,00,000
7.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా (వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు సొమ్ము వసూలు అయినందున)		2,00,000	2,00,000

23.4 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

కింది ఖాళీలను సరియైన పదం లేదా పదాలతో పూరించండి.

- వాటాలు జారీపై డిస్కాంటు అనేది కంపెనీకి ఒక _____
- కంపెనీ యొక్క వాటా ఒక్కొక్కటికి రూ.100/-ను 10% డిస్కాంటుతో జారీచేస్తే ఒక్కొక్క వాటాపై వసూలయ్యే మొత్తము _____
- రూ.100 విలువ కలిగిన ఒక్కొక్క వాటాపై రూ.5 డిస్కాంటు ఉన్నప్పుడు వాటా మూలధనం ఖాతాను _____ మొత్తము క్రెడిట్ చేస్తారు.

23.5 ముందుగా వచ్చిన పిలుపులు మరియు పిలుపులలో బకాయిలు:

ఏదైనా వాటాదారుడు కంపెనీ చెల్లించమని కోరకుండానే వాటా సొమ్మును కంపెనీకి చెల్లిస్తే దానిని ముందుగా వచ్చిన పిలుపుల సొమ్ము అంటారు. ఈ మొత్తాన్ని ముందుగా వచ్చిన పిలుపుల ఖాతా అనే ఒక ప్రత్యేక ఖాతాలో నమోదు చేస్తారు. అందరి వాటాదారులను పిలుపుసొమ్ము చెల్లించమని కోరేవరకు కంపెనీ యొక్క మూలధనంగా ఆ మొత్తాన్ని పరిగణించకూడదు. కంపెనీ యొక్క ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో అప్పుల వైపున ఒక ప్రత్యేక ఖాతాగా 'ముందుగా వచ్చిన పిలుపుల ఖాతా'ను చూపుతారు. ఒక కంపెనీ రూ.10ల వాటాలను జారీచేసి అందులో రూ.5లను ఇంతకుముందే పిలవడమైంది. ఇంకా పిలవని వాటా మొత్తం రూ.5లో ప్రస్తుతం రూ.3 చెల్లించమని పిలుపు చేయడమైంది కాని ఒక వాటాదారుడు పిలుపుసొమ్ముతో బాటు పిలవని రూ2/- కూడా కలిపి మొత్తంగా చెల్లిస్తే ఆ రూ2/-ను ముందుగా వచ్చిన పిలుపుసొమ్ము అంటారు.

ఈ మొత్తాన్ని ముందుగా వచ్చిన పిలుపు ఖాతాకు క్రెడిట్ చేస్తారు. ఈ మొత్తము పూర్తిగా సర్దుబాటు చేయబడే వరకు దీనిపై 6% రేటు చొప్పున వడ్డీ కూడా వాటాదారునకు చెల్లించవలెను.

పుస్తకాలలో నమోదు చేయు విధానం :

ముందుగా వచ్చిన పిలుపు సొమ్ముకు ఈ కింది చిట్టా పద్ధు రాయాలి.

బ్యాంక్ ఖాతా Dr

To ముందుగా వచ్చిన పిలుపుల ఖాతా

(..... వాటాలపై చొప్పున పిలుపుల సొమ్ము ముందుగా వచ్చినందున)

ముందుగా వచ్చిన పిలుపులపై వడ్డీని చెల్లించినట్లయితే

ముందుగా వచ్చిన పిలుపులపై వడ్డీ ఖాతా Dr

To బ్యాంక్ ఖాతా

(ముందుగా వచ్చిన పిలుపులపై వడ్డీని చెల్లించినందున)

ఉదాహరణ 5:

హైదరాబాద్ సాఫ్ట్వేర్ లిమిటెడ్ 50,000 వాటాలు వాటా ఒక్కొక్కటికి రూ.10/- చొప్పున చెల్లింపు ఈ కింది విధంగా జరిపేటట్లు ప్రజలకు జారీ చేసారు.

ధరఖాస్తుపై రూ.2 చొప్పున

కేటాయింపుపై రూ.3 చొప్పున

మొదటి పిలుపుపై రూ.2 చొప్పున

మిగిలిన సొమ్ము కంపెనీకి ఎప్పుడు అవసరమైతే అప్పుడు చెల్లించాలి. అన్ని వాటాలకు ధరఖాస్తులు రాగా వాటన్నింటిని కేటాయింపు జరుపడమైనది. వాటా కేటాయింపులో 200 వాటాలు పొందిన ముఖేష్ అనే వాటాదారుడు తన పిలుపుల సొమ్మును కూడా కేటాయింపుతోనే చెల్లించినాడు. కంపెనీ మొదటి పిలుపు వరకు పిలవగా ఆ సొమ్ముతా సక్రమంగా వసూలైనది. కంపెనీ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు రాయండి.

జవాబు:

**హైదరాబాద్ సాఫ్ట్‌వేర్ కంపెనీ పుస్తకాలలో
చిట్టాపద్దులు**

తేది.	వివరాలు	ఆ.పు సంఖ్య	డెబిట్ మొత్తం	క్రెడిట్ మొత్తం
1.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా (వాటా 1కి రూ.2/- చొప్పున 50,000 వాటాలపై ధరఖాస్తు సొమ్ము వచ్చినందున)		1,00,000	1,00,000
2.	వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (వాటా ధరఖాస్తు సొమ్మును వాటా మూలధనం ఖాతాకు మళ్ళించినందున)		1,00,000	1,00,000
3.	వాటా కేటాయింపు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (వాటా కేటాయింపు సొమ్ము 5,00,000 వాటాలపై వాటా 1కి రూ.3 చొప్పున బకాయి ఉన్నందున)		1,50,000	1,50,000
4.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా కేటాయింపు ఖాతా To ముందుగా వచ్చిన పిలుపుల ఖాతా (వాటాల కేటాయింపుతో పాటు 200 వాటాలపై పిలుపు సొమ్ము ముందుగా వచ్చినందున)		1,51,000	1,50,000 1,000
5.	వాటా మొదటి పిలుపు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (వాటా మొదటి పిలుపు సొమ్ము 50,000 వాటాలపై వాటా 1కి రూ.2 చొప్పున బకాయి ఉన్నందున)		1,00,000	1,00,000
6.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr ముందుగా వచ్చిన పిలుపుల ఖాతా Dr To వాటా మొదటి పిలుపుల ఖాతా (49800 వాటాలపై మొదటి పిలుపు సొమ్ము రాగా, 200 వాటాలపై ముందుగా వచ్చిన పిలుపు సొమ్ముతో సర్దుబాటు చేసినందున)		99,600 400	1,00,000

పిలుపులలో బకాయిలు:

వాటా కేటాయింపు మరియు / లేదా పిలుపుల సొమ్మును కంపెనీ డిమాండ్ చేసినప్పుడు వాటాదారులు నిర్ణయించిన గడువు తేదీలోపున ఆ మొత్తం చెల్లించాలి. వాటాదారులలో ఒకరు లేదా అంతకన్నా ఎక్కువ మంది చెల్లించేకపోతే, ఇంకనూ చెల్లించబడిన ఆ మొత్తాన్ని 'పిలుపులలో బకాయి'గా పరిగణిస్తారు. అలాంటి వసూలు కాని మొత్తాన్ని 'పిలుపులలో బకాయిలు ఖాతా' అనే ఒక ప్రత్యేక ఖాతాకు మళ్ళిస్తారు. అనుమతించబడిన గడువు తేదీ నుండి వాస్తవంగా చెల్లించబడే తేదీ వరకు ఉండే మధ్య కాలానికి పిలుపులలో బకాయిల మొత్తంపై 5% రేటు చొ॥న వడ్డీ విధించే హక్కును కంపెనీ కలిగి ఉంటుంది.

పుస్తకాలలో నమోదు చేయు విధానం :

- పిలుపులో బకాయిలు నమోదు చేయుటకు ఖాతా పుస్తకాలలో కింది పద్దు రాయాలి.

పిలుపులలో బకాయిల ఖాతా Dr

To వాటా కేటాయింపు ఖాతా

(వాటా కేటాయింపు / పిలుపు సొమ్ము వాటాలపై చొ॥న వసూలు కానందున)

- భవిష్యత్ కాలంలో ఎప్పుడైనా పిలుపులలో బకాయి సొమ్ము వసూలైనట్లయితే చిట్టా పద్దు కింది పద్దు రాయాలి.

బ్యాంక్ ఖాతా Dr

To పిలుపులలో బకాయిల ఖాతా

(గతంలో వసూలు కాని పిలుపులలో బకాయిల సొమ్ము ఇప్పుడు వసూలైనందున)

- అనుమతించబడిన గడువు తేదీ నుండి వాస్తవంగా పిలుపులలో బకాయిల సొమ్ము చెల్లించబడే తేదీ నాటికి మధ్య ఉండే కాలానికి నిర్దిష్ట రేటు చొ॥న వడ్డీ వసూలైతే క్రింది చిట్టా పద్దు రాయాలి.

బ్యాంక్ ఖాతా Dr

To పిలుపులలో బకాయిలపై వడ్డీ ఖాతా

(పిలుపులలో బకాయిలపై వడ్డీ వసూలైనందున)

ఉదాహరణ 6:

ఎక్స్ లిమిటెడ్ కంపెనీ వాటా మొదటి పిలుపు సొమ్ము వాటా 1కి రూ.20/- చొ॥న గడువు తేదీ జూలై 1, 2009లోపు చెల్లించమని కోరగా భాషా అనే వాటాదారుడు తన వద్ద ఉన్న 200 వాటాలపై పిలుపు సొమ్ము చెల్లించలేక పోయినాడు. అయితే అతను తన పిలుపుల బకాయి సొమ్మును కంపెనీ విధించిన సంవత్సరానికి 12% చొ॥న వడ్డీతో డిసెంబరు 31, 2009 న చెల్లించినాడు.

కంపెనీ విధించిన వడ్డీకి సంబంధించిన చిట్టా పద్దును రాయండి.

$$\text{వడ్డీ బకాయి} = 4000 \times 12/100 \times 6/12 = 240$$

చిట్టాపద్దు

క్ర.సం.	వివరాలు	ఆ.పు	డెబిట్ మొత్తం	క్రెడిట్ మొత్తం
1.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To పిలుపులలో బకాయలపై వడ్డీ ఖాతా (పిలుపులలో బకాయలపై వడ్డీ సొమ్ము వసూలైనందున)		240	240

ఉదాహరణ 7:

ఎబిసి లిమిటెడ్ కంపెనీ ఒక్కొక్కటి రూ.10/- వాటా విలువ కలిగిన 20,000 వాటాలను కింది విధంగా చెల్లింపు జరిపేటట్లు ప్రజలకు జారీ చేసినది.

ధరఖాస్తుపై వాటా 1కి రూ.2/- చొ॥న

కేటాయింపుపై వాటా 1కి రూ.5/- చొ॥న (ఇందులో వాటా 1కి రూ.2/- ప్రీమియంతో కలిపి)

మొదటి పిలుపుపై వాటా 1కి రూ.3/- చొ॥న

మిగిలిన సొమ్ము తుదిపిలుపుపై చెల్లించాలి. వాటాలన్నింటి కొరకు ధరఖాస్తులు రాగా కంపెనీ అందరికీ కేటాయింపు జరిపినది. కంపెనీ అన్ని పిలుపులు పిలిచినది. 400 వాటాలు కలిగి ఉన్న ఒక వాటాదారుడు తన వాటాలపై మొదటి పిలుపు సొమ్ము చెల్లించలేక పోయినాడు. అయితే అతను ఆ సొమ్మును తుదిపిలుపుతో పాటు చెల్లించినాడు. కంపెనీ పుస్తకాలలో అవసరమైన చిట్టాపద్దులు వ్రాయండి.

జవాబు:

ఎబిసి లిమిటెడ్ కంపెనీ పుస్తకాలలో

చిట్టాపద్దులు

క్ర.సం.	వివరాలు	ఆ.పు సంఖ్య	డెబిట్ మొత్తం	క్రెడిట్ మొత్తం
1.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా (వాటా ధరఖాస్తు సొమ్ము 20000 వాటాలపై రూ.2/- చొప్పున స్వీకరించినందున)		4,00,000	4,00,000
2.	వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (స్వీకరించిన వాటా ధరఖాస్తు సొమ్మును వాటా మూలధనం ఖాతాకు మళ్లించినందున)		4,00,000	4,00,000
3.	వాటా కేటాయింపు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా To వాటా ప్రీమియం ఖాతా (వాటా కేటాయింపు సొమ్ము ప్రీమియంతో కలిపి రూ.5 చొ॥న 20000 వాటాలపై రావలసినందున)		1,00,000	60,000 40,000

4.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా కేటాయింపు ఖాతా (వాటా కేటాయింపు సొమ్ము వసూలు అయినందున)		1,00,000	1,00,000
5.	వాటా మొదటి పిలుపు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (వాటా మొదటి పిలుపు సొమ్ము వాటా 1కి రూ.3 చొప్పున 20,000 వాటాలపై రావలసినందున)		60,000	60,000
6.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr పిలుపుల బకాయిలు ఖాతా Dr To వాటా మొదటి పిలుపు ఖాతా (వాటా మొదటి పిలుపు సొమ్ము 19600 వాటాలపై వాటా 1కి రూ.3 చొప్పున వసూలు అయినందున)		58,800 1,200	60,000
7.	వాటా తుది పిలుపు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (వాటా తుది పిలుపు సొమ్ము 20,000 వాటాలపై వాటా 1కి రూ.2 చొప్పున బకాయి ఉన్నందున)		40,000	60,000
8.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా తుది పిలుపు ఖాతా To పిలుపులలో బకాయిల ఖాతా (మొదటి వాయిదా పిలుపులలో బకాయిలతో సహా వాటా తుది పిలుపు సొమ్ము 20,000 వాటాలపై వాటా 1కి రూ.2 చొప్పున వసూలైనందున)		41,200	40,000 1,200

ఉదాహరణ 8:

పవన్ ఇండస్ట్రీస్ లిమిటెడ్ వాటా 1కి రూ.100/- గా విభజించబడిన రూ.50,00,000 అధీకృత మూలధనంతో నమోదైనది. వీటిలో 20,000 వాటాలను వాటా విలువ రూ.100/- క్రింది విధంగా చెల్లించేటట్లు ప్రజలకు జారీ చేసినది.

ధరఖాస్తుపై వాటా 1కి రూ.25/- చొ॥న

కేటాయింపుపై వాటా 1కి రూ.25/-

మిగిలిన సొమ్ము వాటా మొదటి మరియు తుదిపిలుపుపై చెల్లించాలి. 9%, 10,000 అధీకృత వాటాలు వాటా 1కి రూ.50, మిగిలినది రెండు సమాన పిలుపులగా ఒక్కొక్క పిలుపుపై రూ.25 చొప్పున చెల్లించాలి. అన్ని రకాల వాటాల కొరకు ధరఖాస్తులు వచ్చినవి మరియు కేటాయింపు జరుపటమైనది. అన్ని సొమ్ములు సక్రమంగా వసూలైనవి. కంపనీ పుస్తకాలలో అవసరమైన చిట్టాపద్ధులు రాయండి.

జవాబు:

**పవన్ ఇండస్ట్రీస్ లిమిటెడ్ పుస్తకాలలో
చిట్టాపద్దులు**

క్ర.సం.	వివరాలు	ఆ.పు సంఖ్య	డెబిట్ మొత్తం	క్రెడిట్ మొత్తం
1.	<p>బ్యాంక్ ఖాతా Dr</p> <p>To ఈక్విటీ వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా</p> <p>To 9% ఆధిక్యపు వాటా ధరఖాస్తు మరియు కేటాయింపు ఖాతా</p> <p>(20000 ఈక్విటీ వాటాలపై వాటా 1కి రూ.25 చొ॥న, 9% 10,000 ఆధిక్యపు వాటాలపై వాటా 1కి రూ.50 చొ॥న ధరఖాస్తు సొమ్ము స్వీకరించినందున)</p>		10,00,000	5,00,000 5,00,000
2.	<p>ఈక్విటీ వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా Dr</p> <p>9% ఆధిక్యపు వాటా ధరఖాస్తు & కేటాయింపు ఖాతా Dr</p> <p>To ఈక్విటీ వాటా మూలధనం ఖాతా</p> <p>To ఆధిక్యపు వాటా మూలధనం ఖాతా</p> <p>(ధరఖాస్తు సొమ్మును మూలధనం ఖాతాకు మళ్ళించినందున)</p>		5,00,000 5,00,000	5,00,000 5,00,000
3.	<p>ఈక్విటీ వాటా కేటాయింపు ఖాతా Dr</p> <p>To ఈక్విటీ వాటా మూలధనం ఖాతా</p> <p>(ఈక్విటీ వాటా కేటాయింపు రూ.25 చొ॥న 20000 బకాయి ఉన్నందున)</p>		5,00,000	5,00,000
4.	<p>9% ఆధిక్యపు వాటా మొదటి పిలుపు ఖాతా Dr</p> <p>To 9% ఆధిక్యపు వాటా మూలధనం ఖాతా</p> <p>(మొదటి పిలుపు సొమ్ము 9%, 10,000 ఆధిక్యపు వాటాలపై రూ.25 చొ॥న బకాయి ఉన్నందున)</p>		2,50,000	2,50,000
5.	<p>బ్యాంక్ ఖాతా Dr</p> <p>To ఈక్విటీ వాటా కేటాయింపు ఖాతా</p> <p>To 9% ఆధిక్యపు వాటా మొదటి పిలుపు ఖాతా</p> <p>(ఈక్విటీ వాటాలపై కేటాయింపు సొమ్ము మరియు 9% ఆధిక్యపు వాటాలపై మొదటి పిలుపు సొమ్ము వసూలైనందున)</p>		7,50,000	5,00,000 2,50,000
6.	<p>ఈక్విటీ వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా Dr</p> <p>To ఈక్విటీ వాటా మూలధనం ఖాతా</p> <p>(ఈక్విటీ వాటా మొదటి మరియు తుదిపిలుపు సొమ్ము బకాయి ఉన్నందున)</p>		10,00,000	10,00,000

7.	9% ఆధిక్యపు వాటా తుది పిలుపు ఖాతా Dr To 9% ఆధిక్యపు వాటా మూలధనం ఖాతా (9% ఆధిక్యపు వాటాలపై తుది పిలుపు సొమ్ము బకాయి ఉన్నందున)		2,50,000	2,50,000
8.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To ఈక్విటీ వాటా మొదటి & తుది పిలుపు ఖాతా (ఈక్విటీ వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు సొమ్ము వసూలైనందున)		10,00,000	10,00,000
9.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To 9% ఆధిక్యపు వాటా తుది పిలుపు ఖాతా (మొదటి వాయిదా పిలుపులలో బకాయిలతో సహా వాటా తుది పిలుపు సొమ్ము 20,000 వాటాలపై వాటా 1కి రూ.2 చొప్పున వసూలైనందున)		2,50,000	2,50,000

23.5 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

కింది ఖాతాలను సరియైన పదం / పదాలతో లేదా అంకెలతో పూరించండి.

- కంపెనీ చెల్లించమని పిలిచినప్పటికీ వాటాదారుచే చెల్లించబడని వాటా సొమ్మును _____ ఖాతాకు డెబిట్ చేస్తారు.
- ఒక వాటాదారుడు చెల్లించిన కేటాయింపు సొమ్ము రూ. 6. ఇందులో రూ. 2 తదుపరి పిలుపు సొమ్ము కలిపి ఉంది. అధికంగా చెల్లించిన మొత్తంను _____ అంటారు.
- వాటా పిలుపులలో బకాయి సొమ్ముపై కంపెనీ చెల్లించే వడ్డీని _____ ఖాతాకు క్రెడిట్ చేస్తారు.
- ముందుగా వచ్చిన పిలుపు సొమ్ముపై కంపెనీ చెల్లించే వడ్డీని _____ ఖాతాకు క్రెడిట్ చేస్తారు.

మీరు ఏమి నేర్చుకున్నారు

- వాటా ముఖవిలువను సమమూల్యం అంటారు. వాటాలను నగదేతర ఆస్తుల కొరకు కూడా జారీ చేయవచ్చును. ఉదా: ఆస్తుల కొనుగోలు, ఋణదాతలకు చెల్లింపు మరియు వ్యవస్థాపకులకు ప్రతిఫలంగా ఇవ్వటం మొదలగునవి.
- వాటా విలువను ఏకమొత్తంగా లేదా వాయిదాల రూపంలో వసూలు చేసుకోవచ్చును.
- వాటా మొదటి వాయిదాను ధరఖాస్తు సొమ్ము అంటారు మరియు రెండవ వాయిదాను వాటా కేటాయింపు సొమ్ముగా పరిగణిస్తారు.
- వాటా సొమ్మును కేటాయింపు తర్వాత ఒకటి కన్నా ఎక్కువ వాయిదాలలో స్వీకరిస్తే ఆ వాయిదాలను వాటా పిలుపులుగా భావిస్తారు.
- కంపెనీ వాటాల కొరకు స్వీకరించిన ధరఖాస్తుల సంఖ్య, జారీ చేసిన వాటాల సంఖ్యతో సమానంగా ఉండవచ్చును (పూర్తి చందా) జారీ చేసిన వాటాల సంఖ్య కన్నా తక్కువగా ఉండవచ్చును (అల్ప చందా) లేదా జారీ చేసిన వాటాల సంఖ్య కన్నా ఎక్కువగా ఉండవచ్చును (అధిక చందా).
- కంపెనీ వాటాలను ముఖవిలువ కన్నా ఎక్కువ విలువ ప్రజలకు జారీ చేయటాన్ని 'ప్రీమియం'కు జారీ చేయటం అంటారు. వాటా ప్రీమియంగా స్వీకరించిన మొత్తాన్ని కంపెనీల చట్టం సెక్షన్ 78లో తెల్పబడిన విధంగా కొన్ని నిర్దిష్టమైన అవసరాలకు మాత్రమే వినియోగించవలెను.

- వాటా జారీ చేసిన విలువ కనుక ముఖవిలువ కన్నా తక్కువ ఉన్నట్లయితే ఆ జారీని డిస్కాంటుతో జారీ అంటారు. కంపెనీలు తమ వాటాలను డిస్కాంటుతో జారీ చేయవలెనన్నచో కంపెనీల చట్టం సెక్షన్ 79 ప్రకారం పేర్కొన్న కొన్ని నియమ నిబంధనలో నేరవేర్చి ఉండవలెను.
- కంపెనీ చెల్లించమని కోరినప్పుడు ఏదైనా వాటాదారుడు కేటాయింపు సొమ్ము లేదా వాటా పిలుపుల సొమ్మును చెల్లించినట్లయితే ఆ మొత్తాన్ని పిలుపులలో బకాయిలు అని అంటారు. అదేవిధంగా ఏదైనా వాటాదారుడు కంపెనీచే ఇంకనూ పిలవబడని పిలుపు సొమ్మును చెల్లించి ఉన్నట్లయితే ఆ మొత్తాన్ని ముందుగా వచ్చిన పిలుపుల సొమ్ము అని అంటారు.

పాఠాంత ప్రశ్నలు

1. వాటాల అధిక చందా అనగానేమి? అధిక చందా సొమ్ముకు సంబంధించిన ఖాతా పుస్తకాలలో నమోదు విధానం తెల్పండి.
2. 'ప్రీమియంతో వాటాల జారీ' అనగానేమి? ఏ ఉద్దేశ్యముల కొరకు వాటా ప్రీమియం సొమ్మును వినియోగించ వచ్చునో విశదీకరించండి?
3. వాటాలు డిస్కాంటుతో జారీ చేయటం అంటే ఏమిటి? ఈ విషయంలో కంపెనీలు పాటించవలసిన నియమ నిబంధనలు తెల్పండి?
4. కింది పదాలను క్లుప్తంగా వివరించండి.
 - ఎ) పిలుపులలో బకాయిలు
 - బి) ముందుగా వచ్చిన పిలుపులు
5. కింది సందర్భాలలో పద్ధతులు రాయండి.
 - a) XY Ltd. కంపెనీ వాటా మూలధనం 20,000 వాటాలు వాటా 1కి రూ.10/-గా విభజించబడి ఉండగా ఇందులో 6000 వాటాలు ప్రజలకు జారీ చేయటమైనది. వాటా మొత్తం సొమ్మును ధరఖాస్తుతోనే చెల్లించవలెను. అన్ని వాటాలు చందా అయినాయి. ధరఖాస్తు సొమ్ము పూర్తిగా వసూలైనది.
 - b) 'A' లిమిటెడ్ కంపెనీ 10,000 వాటాలు, వాటా 1కి రూ.100/- చొ॥న చెల్లింపు క్రింది విధంగా జరిగేటట్లు ప్రజలకు జారీ చేసినది.

ధరఖాస్తు వాటా 1 కి రూ.25

కేటాయింపుపై వాటా 1కి రూ.25

తరుపరి రెండు పిలుపులు ఒక్కొటి రూ.25 చొ॥న అన్ని సొమ్ములు సక్రమంగా వసూలైనాయి.
 - c) 'X' లిమిటెడ్ కంపెనీ వాటా 1కి రూ.10/- గల 10,000 వాటాలను, వాటా 1కి రూ.15/- చొ॥న చెల్లింపు క్రింది విధంగా జరిపేటట్లు ప్రజలకు జారీ చేసింది.

ధరఖాస్తుపై రూ.3, కేటాయింపుపై రూ.8 (ప్రీమియం రూ.5తో కలిపి) మరియు పిలుపుపై రూ.4 చొ॥న అన్ని వాటాలు చందా అయి కేటాయింపు జరుపబడినాయి. ఆయా గడువుతేదీలలోపు సక్రమంగా వసూళ్ళు జరిగినాయి.
 - d) 'A' లిమిటెడ్ కంపెనీ వాటా 1కి రూ.20/-గా గల 10,000 వాటాలను, 10% డిస్కాంటుతో ప్రజలకు జారీ చేసినది. వాటా సొమ్మును ధరఖాస్తుపై రూ.4/-, కేటాయింపుపై రూ.8/-, మిగిలిన మొత్తాన్ని వాటా మొదటి పిలుపుగా చెల్లించాలి. అన్ని సొమ్ములు సక్రమంగా వసూలైనాయి.

6. a) ఆశా లిమిటెడ్ 20,000 వాటాలను వాటా 1కి రూ.10/- చొ॥న చెల్లింపు కింది విధంగా ఉండేటట్లు ప్రజలకు జారీ చేసినది. ధరఖాస్తుపై రూ.2/-, కేటాయింపుపై రూ.2/-, మొదటి పిలుపుపై రూ.3/- మరియు మిగిలిన మొత్తాన్ని రెండవ పిలుపుగా చెల్లించాలి. వాటా మొదటి పిలుపు పిలచినప్పుడు ఒక వాటాదారుడు తన 800 వాటాలపై రెండవ పిలుపు మొత్తం కూడా చెల్లించగా, మిగిలిన వాటాదారులు సక్రమంగా చెల్లించినారు. తర్వాత కంపెనీ రెండవ పిలుపును పిలవగా రావలసిన సొమ్ముంతా సక్రమంగా వసూలైనది.
- b) నిర్మా లిమిటెడ్ వాటా 1కి రూ.10/- చొ॥న రూ.1,00,000 అధీకృత మూలధనంతో నమోదైనది. వాటిలో 50,000 వాటాలు క్రింది విధంగా చెల్లింపు జరిగేటట్లు ప్రజలకు జారీ చేసినది. వాటా ధరఖాస్తుపై రూ.25, కేటాయింపుపై రూ.3, తర్వాత మూడు నెలల కాలానికి మొదటి పిలుపు రూ.2.50, మిగిలిన మొత్తం కంపెనీకి అవసరమై కోరినప్పుడు చెల్లించాలి. కంపెనీ మొదటి పిలుపు వరకు పిలవగా 200 వాటాలు కలిగిన ఒక వాటాదారుడు తన వాటాలపై పిలుపు సొమ్ము చెల్లించలేకపోగా, వేరొక వాటాదారుడు తనకు కేటాయించిన 400 వాటాలపై రెండు పిలుపుల సొమ్మును మొదటి పిలుపుతోనే చెల్లించాడు. మిగిలిన వాటాదారులు మొదటి పిలుపు సొమ్ము సక్రమంగా చెల్లించినారు. చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.
7. మీనా లిమిటెడ్ వాటా 1కి రూ.10/- గల 50,000 వాటాలను, వాటా 1కి రూ.4/- చొ॥న ప్రీమియంతో చెల్లింపు కింది విధంగా జరిపేటట్లు ప్రజలకు జారీ చేసింది.
- ధరఖాస్తుపై వాటా 1కి రూ.2 చొ॥న, కేటాయింపుపై వాటా 1కి రూ.6 (ప్రీమియం రూ.3తో కలిపి) మొదటి మరియు తుది పిలుపుపై వాటా 1కి రూ.6 (ప్రీమియం రూ.1తో కలిపి ఉంది.)
- అధికంగా వచ్చిన ధరఖాస్తు సొమ్ము ఏమిఅయి ఉంటే దానిని కేటాయింపు బకాయిలు సర్దుబాటు కొరకు మాత్రమే ఉపయోగించుకొనవలెను. కంపెనీకి 75000ల వాటాలకు ధరఖాస్తులు రాగా అందులో 15000 వాటాల ధరఖాస్తులను తిరస్కరించి వారి సొమ్ము పూర్తిగా వాపసు చేయడం అయినది.
- 15000ల వాటాల కొరకు ధరఖాస్తు చేసుకున్న వారికి 5000 వాటాలను కేటాయించడం అయినది. కేటాయింపు మరియు పిలుపు సొమ్ములు సక్రమంగా వసూలు అయినాయి. చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.
8. శ్రీనివాస ట్రేడర్స్ లిమిటెడ్ రూ.కోటి రూపాయిల అధీకృత మూలధనంతో రిజిస్టరు చేయబడింది. వాటా ఒక్కంటికి రూ.100/-మూలధనంగా విభజించబడి కంపెనీ ప్లాంటు, యంత్రాలను రూ.25,00,000/-కు కొనుగోలు చేసి చెల్లింపు ప్రతిఫలంగా వాటా ఒక్కంటికి రూ.25/- ప్రీమియంతో కలిపి వాటాలను జారీ చేయడం అయినది. సాధారణ ప్రజానికానికి కూడా వాటా చందా నిమిత్తం రూ.5000000/-, వాటా ఒక్కంటికి రూ.25/- ప్రీమియంతో కంపెనీ జారీ చేసినది. చెల్లింపు క్రింది విధంగా జరుపబడాలి.
- ధరఖాస్తు మరియు కేటాయింపుపై రూ.65/- చొ॥న, వాటా మొదటి పిలుపుపై రూ.30 చొ॥న, మిగిలిన మొత్తాన్ని వాటా తుది పిలుపుపై చెల్లించాలి.
- కంపెనీకి 75000 వాటాల కొరకు ధరఖాస్తులు రాగా కేటాయింపు కింది విధంగా జరపడం అయినది.
- 10000 వాటాల కొరకు వచ్చిన ధరఖాస్తులకు - ఏమి కేటాయించలేదు.
- 40000 వాటా కొరకు ధరఖాస్తు చేసుకున్నవారికి - పూర్తిగా కేటాయింపు.
- 25000 వాటా కొరకు ధరఖాస్తు చేసుకున్న వారికి - 10000 వాటాలు కేటాయించడం అయినది.

పిలవగానే కేటాయింపు సొమ్ము పూర్తిగా వసూలు అయినది. కాని పిలుపు సొమ్ము పిలిచినప్పుడు 400 వాటాలను పూర్తి కేటాయింపు ద్వారా పొందిన ఒక వాటాదారుడు తన వాటాలపై మొదటి పిలుపు సొమ్మును చెల్లించలేక పోయినాడు. అయితే అతను ఆ మొత్తాన్ని కంపెనీ విధించిన వడ్డీ రేటు సంవత్సరానికి 12% శాతంతో కలిపి రెండవ పిలుపు సొమ్ముతో పాటుగా చెల్లించినాడు. ముందుగా వచ్చిన పిలుపుల సొమ్ముపై కంపెనీ సంవత్సరానికి 6% శాతం రేటు చొప్పున వడ్డీని అనుమతిస్తుంది. కేటాయింపు తదుపరి ప్రతి పిలుపుకు మధ్య 2 నెలల కాల వ్యవధి ఉన్నది. అని భావిస్తూ కంపెనీ ఖాతా పుస్తకంలో అవసరం అయిన చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలకు జవాబులు

23.1 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నల జవాబులు

i. ముద్రిత విలువ డినామినేటెడ్	ii. అమ్మకందారులు
iii. వాయిదాలు	iv. ధరఖాస్తుదారులు

23.2 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నల జవాబులు

i. అధిక చందా	ii. వాటా మొదటి పిలుపు
iii. పిలిచిన	iv. జరుపలేదు

23.3 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నల జవాబులు

i. లాభం	ii. రూ.3/-
iii. వాటా ప్రీమియం	iv. వాటా ఒక్కటికి రూ.100/-

23.4 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నల జవాబులు

i. నష్టం	ii. రూ.90/-
iii. వాటా ఒక్కటికి రూ.100/-	

23.5 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నల జవాబులు

i. పిలుపులలో బకాయిలు	ii. ముందుగా వచ్చిన పిలుపు మొత్తం
iii. పిలుపులలో బకాయిలపై వడ్డీ ఖాతా	iv. ముందుగా వచ్చిన పిలుపులపై వడ్డీ ఖాతా

వాటాల జప్తు (FORFEITURE OF SHARES)

గత పాఠం ద్వారా మీరు జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీలు జారీచేసే వాటాల గురించి, జారీ చేసే పద్ధతుల గురించి తెలుసుకున్నారు. సాధారణంగా వాటా జారీ ధరను వాయిదాల రూపంలో అనగా ధరభాస్తు మీద కేటాయింపు మీద, లేదా కంపెనీ డైరెక్టర్లు బోర్డు ఆదేశానుసారం పిలుపుల రూపంలో కూడా చెల్లించవచ్చు అని మీరు తెలుసుకున్నారు. కొన్ని సందర్భాలలో కొంత మంది వాటాదారులు కంపెనీ పిలిచిన వాయిదా సొమ్మును పూర్తిగా చెల్లించకపోవచ్చును. ఉదా: వాటాల కేటాయింపు పొందిన తరువాత వారి వాటాలపై ఒక్కటి లేదా అంతకన్నా ఎక్కువ వాయిదాలపై సొమ్ము చెల్లించకపోవచ్చు. ఇలాంటి సందర్భంలో పిలుపులలో బకాయిలు ఉన్న వాటాదారుల నుండి రావలసిన సొమ్మును వసూలు చేసుకునే నిమిత్తం కోర్టులో దావా వేయడం ద్వారా కంపెనీ ప్రయత్నించవచ్చును లేదా పిలుపులలో బకాయిలు ఉన్న వాటాదారుల సభ్యత్వాన్ని కూడా రద్దు చేయమని కంపెనీ కోర్టును కోరవచ్చు. ఒకవేళ బకాయిలు ఉన్న వాటాదారుల సభ్యత్వం రద్దు పరచబడినట్లయితే అలాంటి వాటాదారులు అప్పటికే చెల్లించిన వాటాల మూలధనం మొత్తం కూడా జప్తు చేయబడుతుంది. దీనినే వాటాల జప్తు అంటారు.

ప్రస్తుత పాఠం ద్వారా మీరు వివిధ పరిస్థితులలో చేయబడే వాటా జప్తు గురించి వాటా జప్తులకు సంబంధించి ఖాతా పుస్తకాలలో రాయవలసిన పద్ధతి గురించి తెలుసుకొంటారు.

లక్ష్యాలు:

ఈ పాఠం చదివిన తరువాత మీరు

- వాటాల జప్తు అర్థం వివరించడం.
- వివిధ సందర్భాలలో ఉండే వాటాల జప్తులను వివరించడం.
- ముఖవిలువకు లేదా డిస్కంట్ పై లేదా ప్రీమియంతో జారీ చేయబడిన వాటాలను జప్తు చేసినప్పుడు అనుసరించే ఎకౌంటింగ్ పద్ధతులను వివరించడం.
- వాటాల జప్తు సందర్భంలో అవసరం అయ్యే ఖాతాను తయారు చేయడం గురించి తెలుసుకుంటారు.

1. అర్థం మరియు విధానం:

ఏ వాటాదారుడు / వాటాదారులు బకాయి ఉన్న కేటాయింపు లేదా పిలుపుల సొమ్మును కంపెనీ నిర్ణయించిన గడువులోపు చెల్లించలేకపోయినట్లయితే, డైరెక్టర్ల బోర్డు ఆ వాటాదారుల సభ్యత్వంను రద్దుపరచే నిర్ణయం చేయవచ్చును. సభ్యత్వం రద్దయితే ఆ వాటాదారులు అప్పటికే కంపెనీకి చెల్లించిన వాటా మూలధనం సొమ్మును నష్టపోయినట్లు భావించాలి. బకాయి ఉన్న వాటాదారులు చెల్లింపు చేయలేకపోవటం వలన వారి వాటాల జప్తు జరుగుతుంది. వాటాల జప్తు యొక్క ఫలితం ఏమిటంటే..

వాటాదారులు సభ్యత్వం రద్దు. కంపెనీ జారీ చేసిన వాటా మూలధనాన్ని తగ్గింపు

వాటాల జప్తును క్షుణ్ణంగా అర్థం చేసుకోవడానికి ఒక ఉదాహరణను పరిశీలిద్దాం.

'S' లిమిటెడ్ వాటా 1కి రూ.10/- గల 1,00,000 వాటాలను, ధరఖాస్తుపై వాటా 1కి రూ.2/-, కేటాయింపుపై రూ.2/-, మొదటి పిలుపుపై రూ.3/-, రెండవ మరియు తుది పిలుపుపై రూ.3/- చొప్పున చెల్లించే విధంగా ప్రజలకు జారీ చేసింది. కంపెనీ అన్ని పిలుపులను పిలవగా గణేష్ అనే వాటాదారుడు తనకు కేటాయించిన 100 వాటాలపై తుది పిలుపు సొమ్ము చెల్లించలేకపోయినాడు. అందువల్ల కంపెనీ డైరెక్టర్ల బోర్డు గణేష్ వాటాలను జప్తు చేయ నిర్ణయిస్తే, అతని సభ్యత్వం రద్దవుతుంది మరియు అప్పటి వరకు అతను కంపెనీకి చెల్లించిన రూ.700 (100 వాటాలపై ధరఖాస్తు 2 చొప్పున, కేటాయింపు రూ.2 చొప్పున, మొదటి పిలుపు రూ.3 చొప్పున కలిపి) జప్తు చేయబడతాయి. అంతేకాక గణేష్ కంపెనీలో సభ్యత్వాన్ని కోల్పోతాడు. తద్వారా కంపెనీ జారీ చేసిన వాటా మూలధనాన్ని రూ.1000 మేరకు తగ్గిస్తారు.

వాటాలను జప్తు చేయు విధానం:

కంపెనీ వాటాలను జప్తు చేసే అధికారాన్ని డైరెక్టర్ల బోర్డుకు కంపెనీ నియమావళి ద్వారా సక్రమిస్తుంది. బకాయిలు ఉన్న వాటాదారులందరికీ, బాకీ ఉన్న మొత్తాన్ని అవసరానికనుగుణంగా వడ్డీతో కలిపి గానీ లేదా వడ్డీ లేకుండా గానీ, ఒక నిర్దిష్ట గడువు తేదీలోపు చెల్లించమని కోరుచూ కనీసం 14 రోజులకు తగ్గకుండా కాలవ్యవధితో నోటీసును జారీ చేయవలెను. బకాయి ఉన్న మొత్తంను నిర్దిష్ట గడువు తేదీలోపు చెల్లించవలెనని ఒకవేళ చెల్లించనట్లయితే వారి వాటాలు జప్తు చేయబడతాయి అనే హెచ్చరికను తప్పనిసరిగా ఆ నోటీసులో ఉండవలెను. నోటీసులలో తెల్పిన నిర్దిష్ట గడువు తేదీ దాటిన తర్వాత కూడా వాటాదారుడు పిలుపులలో బకాయి సొమ్మును చెల్లించలేక పోయినట్లయితే, కంపెనీ డైరెక్టర్ల బోర్డు ఒక తీర్మానం ఆమోదించటం ద్వారా ఆ వాటాలను జప్తు చేయటానికి నిర్ణయించవచ్చును. వాటాల జప్తు కొరకు చేయబడిన తీర్మాన ప్రతిని జతచేస్తూ, వాటాదారుల దగ్గర ఉన్న కేటాయింపు పత్రాలు మరియు వాటా పత్రాలను కంపెనీకి వాపసు చేయమని వాటాదారులను కోరవచ్చును.

24.1 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

కింది ఖాళీలను సరియైన పదం / పదాలతో పూరించండి.

- ఏదైనా వాటాదారుడు వాటాలపై బకాయి ఉన్న సొమ్ము చెల్లించనట్లయితే ఆ వాటాలను _____ చేయుటకు డైరెక్టర్ల బోర్డు నిర్ణయించవచ్చును.
- వాటాలపై జప్తు అనగా
ఎ) _____ బి) _____
- వాటాలను జప్తు చేసే అధికారం కంపెనీ యొక్క _____ ద్వారా సంక్రమిస్తుంది.
- బకాయి ఉన్న వాటాదారులందరికీ కనీసం _____ రోజుల వ్యవధి గల నోటీసును డైరెక్టర్ల బోర్డు ఇవ్వవలెను.

వాటా జప్తుకు సంబంధించిన అకౌంటింగ్ విధానం :

వాటాలను ముఖవిలువకు, డిస్కౌంటుతో, లేదా ప్రీమియంతో జారీ చేయవచ్చునని మీరిదివరకే తెలుసుకున్నారు. పై మూడు సందర్భాలలో వాటాల జప్తు జరిగినపుడు ఖాతా పుస్తకాలలో నమోదులు ఎలా చేయాలో చూద్దాం.

ముఖవిలువలు జారీ చేయబడిన వాటాల జప్తు:

- వాటా జప్తు జరిగే నాటికి పిలవబడిన మొత్తంతో స్వీకరించినా లేక స్వీకరించలేకపోయినా వాటా మూలధనం ఖాతాను డెబిట్ చేయవలెను.

- ii. వాటా జప్తు జరిగే నాటికి చెల్లించబడిన మొత్తంతో “వాటా జప్తు ఖాతా”ను క్రెడిట్ చేయవలెను.
- iii. పిలుపులలో వసూలు కాని మొత్తాన్ని ‘పిలుపులలో బకాయిల ఖాతా’కు క్రెడిట్ చేయవలెను. తద్వారా పిలుపు సొమ్ము వసూలు కానప్పుడు చేయబడిన డెబిట్ మొత్తం రద్దవుతుంది.

చిట్టా పద్దు ఇలా ఉంటుంది.

వాటా మూలధనం ఖాతా D

r

(పిలిచిన మొత్తంతో)

To వాటా జప్తు ఖాతా

(చెల్లించిన మొత్తంతో)

To పిలుపులలో బకాయిల ఖాతా

(పిలిచిననూ వసూలు కాని మొత్తంతో)

సూచన:

- i. పిలిచిన మొత్తం = వాటాల సంఖ్య × వాటా 1కి పిలిచిన మొత్తం.
- ii. చెల్లించిన మొత్తం = వాటాల సంఖ్య × వాటా 1కి చెల్లించిన మొత్తం
- iii. పిలిచినా వసూలు కాని మొత్తం = వాటాల సంఖ్య × వాటా 1కి పిలిచినా వసూలు కాని మొత్తం.

ఉదాహరణ 1:

'X' అనే వాటాదారుడి వద్ద వాటా 1కి రూ.10/-గల 100 వాటాలు ఉన్నాయి. వీటిపై ప్రతివాటాకు ధరఖాస్తు సొమ్ము వాటా రూ.2/-, కేటాయింపు సొమ్ము రూ.3/- చొప్పున చెల్లించబడినది. అయితే అతను మొదటి పిలుపు వాటా 1కి రూ.2 మరియు రెండవ పిలుపు వాటా 1కి రూ.3/- చెల్లించలేదు కాబట్టి అతని వాటాలు జప్తు చేయబడినాయి. వాటా జప్తునకు కావలసిన చిట్టాపద్దును చూపండి.

జవాబు:

చిట్టాపద్దు

తేది	వివరాలు	అ.పు సంఖ్య	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
1.	<p>వాటా మూలధనం ఖాతా Dr</p> <p>(100 × 10)</p> <p>To వాటా జప్తు ఖాతా</p> <p>(100 × 5)</p> <p>To పిలుపులలో బకాయిల ఖాతా</p> <p>(2 + 3) × 100</p> <p>(పిలుపు సొమ్ము బకాయి ఉన్న 'X' యొక్క 100 వాటాలను జప్తు చేసినందున)</p>		1,000	<p>500</p> <p>500</p>

ఉదాహరణ 2:

అల్పా లిమిటెడ్ 10,000 వాటాలు వాటా 1కి రూ.100/- చొస చెల్లింపు క్రింది విధంగా జరిపేటట్లు ప్రజలకు జారీ చేసినది.

ధరఖాస్తుపై రూ.25/-

కేటాయింపుపై రూ.25/-

మొదటి పిలుపు రూ.20/-

తుది పిలుపు రూ.30/-

9000 వాటాల కొరకు ధరఖాస్తులు రాగా వాటన్నింటికీ కేటాయింపులు జరుపటమైనది. కంపెనీ అన్ని పిలుపులు పిలవగా గోపి అనే వాటాదారుడు తనకు కేటాయించిన 300 వాటాలపై కేటాయింపు, మొదటి పిలుపు, తుది పిలుపు సొమ్మును చెల్లించలేకపోవటం మినహా మిగతా సొమ్ముంతా సక్రమంగా వసూలైనది. డైరెక్టర్ల బోర్డు అతని వాటాలను జప్తు చేయటమైనది. వాటాల జప్తుకు సంబంధించిన చిట్టా పద్ధతును చూపండి.

జవాబు:

చిట్టాపద్ధు

తేది	వివరాలు	ఆ.పు సంఖ్య	డెబిట్ మొత్తం	క్రెడిట్ మొత్తం
1.	వాటా మూలధనం ఖాతా Dr (300 × 100) To వాటా జప్తు ఖాతా (300 × 25) To వాటా పిలుపులలో బకాయిల ఖాతా (300 × 75 (25+20+30) (ధరఖాస్తు సొమ్ము తప్ప మిగతా సొమ్ము వసూలు కాని 300 వాటాలు జప్తు చేసినందున)		30,000	7,500 22,500

దామాషా (Pro-rata allotment) కేటాయింపు జరిపిన వాటాల జప్తు:

కంపెనీ వాటాలు ప్రజలకు జారీ చేసినప్పుడు స్వీకరించి వాటా ధరఖాస్తుల సంఖ్య కొన్ని సందర్భాలలో జారీ చేసిన వాటాల సంఖ్యను మించి కూడా ఉండవచ్చును. ఆ సందర్భములో స్వీకరించిన వాటా ధరఖాస్తుల సంఖ్యకు, జారీ చేసిన వాటాలకు మధ్య ఉన్న నిష్పత్తిని కనుగొని ఆ దామాషా నిష్పత్తిలో వాటా కేటాయింపు జరపటం అనేది కంపెనీ ముందుండే రకరకాల ప్రత్యామ్నాయాలలో ఒకటిగా ఉంటుంది. దీనినే ప్రోరేటా కేటాయింపు అంటారు. ప్రోరేటా కేటాయింపు జరిగినప్పుడు అధికంగా వచ్చిన వాటా ధరఖాస్తు సొమ్మును వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా నుండి వాటా కేటాయింపు జరిగిన తర్వాత ఏదైనా వాటాదారుడు కేటాయింపు లేదా పిలుపు సొమ్మును చెల్లించలేక పోయినట్లయితే కింది విధంగా చెల్లింపు జరగని మొత్తాన్ని కనుగొనవచ్చును.

i. వాటా కేటాయింపు కొరకు చేసుకున్న ధరఖాస్తుల సంఖ్య:

$$= \frac{\text{ధరఖాస్తు చేసుకున్న మొత్తం వాటాల సంఖ్య} \times \text{బకాయి దారుడికి కేటాయించిన వాటాల సంఖ్య}}{\text{మొత్తం కేటాయింపు జరిగిన వాటాల సంఖ్య}}$$

ii. అధనంగా వచ్చిన ధరఖాస్తుల సంఖ్య = వాటా కేటాయింపు కొరకు చేసుకున్న ధరఖాస్తుల సంఖ్య (i వ పాయింట్‌లో కనుగొన్న సంఖ్య) - కేటాయించబడిన వాటాల సంఖ్య.

iii. అధనంగా స్వీకరించిన ధరఖాస్తు సొమ్ము = అధనంగా వచ్చిన వాటా ధరఖాస్తుల సంఖ్య \times ధరఖాస్తుపై వాటా 1కి చెల్లించిన మొత్తం.

iv. కేటాయింపుపై బకాయి ఉన్న మొత్తం (రావలసిన మొత్తం) = వాటా కేటాయింపు సొమ్ము బకాయి - కేటాయింపుకు సర్దుబాటు చేసిన అధనంగా స్వీకరించిన ధరఖాస్తు సొమ్ము.

ఉదాహరణ 3:

ఒక కంపెనీ వాటా 1కి రూ.10/-గల 10,000 వాటాలను చందా నిమిత్తం ప్రజలకు జారీ చేయగా 15000 వాటాల కొరకు ధరఖాస్తులు వచ్చినవి. కంపెనీ వాటాలను ప్రారంభ పద్ధతిలో కేటాయింపు చేస్తారు. కిరణ్ అనే వాటాదారుడు తనకు కేటాయించబడిన 200 వాటాలపై కేటాయింపు మరియు మొదటి పిలుపుసొమ్ము చెల్లించలేదు. కంపెనీ అతని వాటాలను పూర్తిగా జప్తు చేసినది. వాటాల సొమ్ము కింది విధంగా చెల్లించవలెను.

ధరఖాస్తుపై వాటా 1కి రూ.2/-

కేటాయింపుపై వాటా 1కి రూ.3/-

పిలుపుపై వాటా 1కి రూ.5/-

కంపెనీ పుస్తకాలలో అవసరమైన చిట్టాపద్ధులు, మరియు ఆవర్ణా ఖాతాలు చూపండి?

జవాబు:

వర్కింగ్ నోట్లు:

కిరణ్ ధరఖాస్తు చేసుకొన్న వాటాల సంఖ్య

$$= \frac{\text{మొత్తం వచ్చిన వాటా ధరఖాస్తుల సంఖ్య} \times \text{కిరణ్‌కు కేటాయించిన వాటాల సంఖ్య}}{\text{కేటాయించబడిన మొత్తం వాటాల సంఖ్య}}$$

$$= 15000/10000 \times 200 = 300$$

అధనంగా ఉన్న ధరఖాస్తుల సంఖ్య = ధరఖాస్తు చేసుకున్న వాటాల సంఖ్య - కేటాయించబడిన వాటాల సంఖ్య

$$= 300 - 200 = 100 \text{ వాటాలు}$$

అధనంగా ఉన్న ధరఖాస్తుల సొమ్ము = అధనంగా ఉన్న ధరఖాస్తుల సంఖ్య \times వాటా 1కి ధరఖాస్తు సొమ్ము

$$= 100 \times 2$$

$$= \text{రూ.200/-}$$

కేటాయింపుపై చెల్లించవలసిన మొత్తం

$$= \text{కేటాయించబడిన వాటాల సంఖ్య} \times \text{వాటా 1కి చెల్లించాల్సిన కేటాయింపు సొమ్ము}$$

$$= 200 \times 3 = \text{రూ.}600/-$$

సర్దుబాటు చేసిన అధిక ధరఖాస్తు సొమ్ము = రూ.200/-

పిలుపులలో నికర బకాయి సొమ్ము = రూ.600 - రూ.200 = రూ.400/-

చిట్టాపద్దులు

తేది.	వివరాలు	అ.పు. సంఖ్య	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
1.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా (వాటా ధరఖాస్తు సొమ్ము 15000 వాటాలపై రూ.2/- చొ॥న వచ్చినందున)		30,000	30,000
2.	వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా To వాటా కేటాయింపు ఖాతా (స్వీకరించిన ధరఖాస్తు సొమ్ము నుండి 10000 ధరఖాస్తు సొమ్మును మూలధనం ఖాతాకు, మిగిలినది వాటా కేటాయింపు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)		30,000	20,000 10,000
3.	వాటా కేటాయింపు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (వాటా కేటాయింపు సొమ్ము 10,000 వాటాలపై వాటా 1కి రూ.3/- చొప్పున బకాయి ఉన్నందున)		30,000	30,000
4.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా కేటాయింపు ఖాతా (వాటా కేటాయింపు సొమ్ము 9800 వాటాలపై వాటా 1కి రూ.2/- చొ॥న వసూలైనందున)		30,000	30,000
5.	వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (వాటా పిలుపు సొమ్ము 10,000 వాటాలపై వాటా 1కి రూ.5 చొ॥న పిలిచినందున)		50,000	50,000
6.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా (వాటా పిలుపు సొమ్ము 9800 వాటాలపై వాటా 1కి రూ.5/- చొ॥న వచ్చినందున)		49,000	49,000

7.	వాటా మూలధనం ఖాతా Dr		2,000	
	To వాటా జప్తు ఖాతా			600
	To వాటా కేటాయింపు ఖాతా			400
	To వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా			1,000
	(కేటాయింపు మరియు పిలుపు సొమ్ము బకాయి ఉన్న 200 వాటాలను జప్తు చేసినందున)			

ఆవర్జా ఖాతాలు

బ్యాంక్ ఖాతా

Dr

Cr

తేది	వివరాలు	ఆ.పు.	మొత్తం రూ.	తేది	వివరాలు	ఆ.పు.	మొత్తం రూ.
	To వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా		30,000		By తేల్చిన నిల్వ		98,600
	To వాటా కేటాయింపు ఖాతా		19,600				
	To వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా		49,000				
			98,600				98,600
	To తేల్చిన నిల్వ		98,600				

వాటాల ధరఖాస్తు ఖాతా

Dr

Cr

తేది	వివరాలు	ఆ.పు.	మొత్తం రూ.	తేది	వివరాలు	ఆ.పు.	మొత్తం రూ.
	To వాటా మూలధనం ఖాతా		20,000		By బ్యాంక్ ఖాతా		30,000
	To వాటా కేటాయింపు ఖాతా		10,000				
			30,000				30,000

వాటా మూలధనం ఖాతా

Dr

Cr

తేది	వివరాలు	ఆ.పు.	మొత్తం రూ.	తేది	వివరాలు	ఆ.పు.	మొత్తం రూ.
	To వాటా జప్తు ఖాతా		600		By వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా		20,000
	To వాటా కేటాయింపు ఖాతా		400		By వాటా కేటాయింపు ఖాతా		30,000
	To వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా		1,000		By వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా		50,000
	To తేల్చిన నిల్వ		98,000				
			1,00,000				1,00,000

వాటాల కేటాయింపు ఖాతా

Dr

Cr

తేది	వివరాలు	ఆ.పు.	మొత్తం రూ.	తేది	వివరాలు	ఆ.పు.	మొత్తం రూ.
	To వాటా మూలధనం ఖాతా		30,000		By బ్యాంక్ ఖాతా		19,600
					By వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా		10,000
					By వాటా మూలధనం ఖాతా		400
			30,000				30,000

Dr

వాటాల మొదటి మరియు తుది పిలుపుల ఖాతా

Cr

తేది	వివరాలు	ఆ.పు.	మొత్తం రూ.	తేది	వివరాలు	ఆ.పు.	మొత్తం రూ.
	To వాటా మూలధనం ఖాతా		50,000		By బ్యాంక్ ఖాతా		49,000
					By వాటా మూలధనం ఖాతా		1,000
			50,000				50,000

Dr

వాటా జప్తు ఖాతా

Cr

తేది	వివరాలు	ఆ.పు.	మొత్తం రూ.	తేది	వివరాలు	ఆ.పు.	మొత్తం రూ.
	To తేల్చిన నిల్వ		600		By వాటా మూలధనం ఖాతా		600
			600				600
					By తెచ్చిన నిల్వ		600

కంపెనీ యొక్క తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు	మొత్తం రూ.	ఆస్తులు	మొత్తం రూ.
అధీకృత వాటా మూలధనం (వాటాలు వాటా 1కి రూ.10/- చొస) జారీ చేసిన వాటా మూలధనం (10000 వాటాలు, వాటా 1కిరూ.10= 100000) (-) జప్తు చేసిన వాటా మూలధనం 2,000 (200 వాటాలు వాటా 1కి రూ.10/- చొస) వాటా జప్తు ఖాతా	98,000 600 98,600	బ్యాంకులో నగదు	98,600

24.2 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

- I. వాటా మొదటి పిలుపు వాటాకి రూ.20/-, తుది పిలుపు వాటా 1కి రూ.30/- చెల్లించలేకపోవటం వలన 200 వాటాలను, వాటా 1కి రూ.100/- చొ॥న గలవి జప్తు చేయటమైనది. వాటాల జప్తులో ఉండే వివిధ మొత్తాలను కింది చిట్టా పద్ధతిలో పూరించండి.

వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా	Dr	(a)
To వాటా జప్తు ఖాతా		(b)
To వాటా మొదటి పిలుపు ఖాతా		(c)
To వాటా తుది పిలుపు ఖాతా		(d)

(మొదటి పిలుపు మరియు తుది పిలుపులు చెల్లించనందున, 200 వాటాలు వాటా 1కి రూ.100/- చొ॥న జప్తు చేసినందున)

- ii. ఒక లిమిటెడ్ కంపెనీ వాటా 1కి రూ.100/- గల 50,000 వాటాలను కింది విధంగా చెల్లించునట్లు ప్రజలకు చందా నిమిత్తం జారీ చేయటమైనది ధరఖాస్తుపై వాటా 1కి రూ.30/-, కేటాయింపుపై వాటా 1కి రూ.40/- మిగిలిన సొమ్ము కంపెనీ చెల్లించమని కోరినప్పుడు చెల్లించాలి. కంపెనీకి 60,000 వాటాల కొరకు ధరఖాస్తులు వచ్చినవి. ధరఖాస్తుదారులకు ప్రోరేటా నిష్పత్తిలో వాటా కేటాయింపు జరుపటమైనది. గణేష్ అను ఒక వాటాదారుడు తనకు కేటాయించబడిన 200 వాటాలపై కేటాయింపు సొమ్ము చెల్లించలేదు. గణేష్ వాటాలకు సంబంధించిన క్రింది మొత్తాలను కనుగొనండి.

ఎ) అధికంగా వచ్చిన వాటా ధరఖాస్తు సొమ్ము రూ.

బి) కేటాయింపుపై రావలసిన సొమ్ము రూ.

సి) కేటాయింపుపై నికరంగా వసూలు కాని మొత్తం రూ.

24.3 ప్రీమియం మరియు డిస్కౌంట్‌తో జారీ చేసిన వాటాల జప్తు

ప్రీమియంతో జారీచేయబడిన వాటాల జప్తు:

ప్రీమియంతో జారీ చేసిన వాటాలను జప్తు చేసేటప్పుడు రెండు రకాల పరిస్థితులు ఉత్పన్నం కావచ్చు.

- I. వాటాల జప్తుకు పూర్వమే వాటా ప్రీమియం సొమ్ము స్వీకరించబడి ఉండవచ్చు.
 - ii. వాటా ప్రీమియం ఇంకనూ వసూలు కానందున ఆ మొత్తం వాటా ప్రీమియం ఖాతాలో మాత్రమే క్రెడిట్‌గా ఉంటుంది.
1. **వాటా జప్తుకు పూర్వమే ప్రీమియం సొమ్ము స్వీకరించబడినట్లయితే:** వాటా జప్తునకు పూర్వమే ప్రీమియం సొమ్ము కంపెనీకి వసూలైనట్లయితే అలాంటప్పుడు వాటా జప్తు ప్రభావం వాటా ప్రీమియం ఖాతాపై ఏ మాత్రం ఏర్పడదు. ఇటువంటి సందర్భములో వాటా జప్తు కొరకు వ్రాసుకునే చిట్టా పద్ధతి, సమమూల్యానికి జారీ చేయబడిన వాటాలను జప్తు చేసినప్పుడు ఉండే చిట్టా పద్ధతును పోలి ఉంటుంది.

వాటా మూలధనం ఖాతా Dr

To వాటా జప్తు ఖాతా

To పిలుపులలో బకాయిల ఖాతా

(ప్రీమియంతో జారీ చేసిన వాటాలను జప్తు చేసినందున)

ఉదాహరణ 4:

S.N.L. సాఫ్ట్‌వేర్ లిమిటెడ్ రూ.5,00,000 మూలధన సేకరణ నిమిత్తం ఒక్కొక్కటి రూ.10/- చొ॥న గల వాటాలను ప్రజలకు జారీ చేసినది. వాటా 1కి రూ.4 ప్రీమియంతో కలిపి చెల్లింపు కింది విధంగా చేయవలెను. ధరఖాస్తుపై వాటా 1కి రూ.3, కేటాయింపుపై వాటా 1కి రూ.7 (ప్రీమియంతో కలిపి) మిగిలిన మొత్తం పిలుపుపై చెల్లించాలి. జారీ చేసిన అన్ని వాటాల కొరకు ధరఖాస్తులు రాగా అన్నింటినీ అంగీకరించి కేటాయింపు జరపటమైనది. కంపెనీ వాటా పిలుపు పిలవగా రోహిత్ అనే వాటాదారుడు తనకు కేటాయించిన 500 వాటాలపై పిలుపు సొమ్ము చెల్లించలేక పోవటం మినహా మిగతా సొమ్మంతా సక్రమంగా వసూలైనది. రోహిత్ వాటాలను కంపెనీ తీర్మానం ద్వారా జప్తు చేసినది. 500 వాటాల జప్తుకు సంబంధించిన చిట్టా పద్దు వ్రాయండి.

జవాబు:

చిట్టాపద్దు

వాటా మూలధనం ఖాతా	Dr	5,000	
To వాటా జప్తు ఖాతా			3,000
To వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా			2,000
(పిలుపులలో బకాయి ఉన్న 500 వాటాలను జప్తు చేసినందున)			

2. వాటా ప్రీమియం వసూలు కాని వాటాను జప్తు చేయుట: కంపెనీ పిలచిననూ వాటా ప్రీమియం కూడా పాక్షికంగా లేదా పూర్తిగా చెల్లించబడని వాటాలను జప్తు చేసినప్పుడు వాటా ప్రీమియం రద్దు పరచవలెను. వాటా ప్రీమియంను చెల్లించమని కోరినప్పుడు వాటా ప్రీమియం ఖాతా క్రెడిట్ చేయబడుతుంది. చిట్టా పద్దు కింది విధంగా ఉంటుంది.

వాటా మూలధనం ఖాతా	Dr	
వాటా ప్రీమియం ఖాతా	Dr	
To వాటా జప్తు ఖాతా		
To పిలుపులలో బకాయిల ఖాతా		
(పిలుపులలో బకాయి ఉన్న 500 వాటాలను జప్తు చేసినందున)		

ఉదాహరణ 5:

సత్య టెక్నాలజీస్ లిమిటెడ్ వాటా 1కి రూ.20/-గా గల 50,000 వాటాలను వాటా 1కి రూ.5/- ప్రీమియంతో కలిపి క్రింది విధంగా చెల్లింపు జరిపేటట్లు ప్రజలకు చందా నిమిత్తం జారీ చేసినది.

ధరఖాస్తుపై వాటా 1కి రూ.5/-

కేటాయింపుపై వాటా 1కి రూ.12/- (వాటా 1కి రూ.5/- చొ॥న ప్రీమియంతో కలిపి ఉంది)

మొదటి పిలుపుపై వాటా 1కి రూ.4/-

రెండవ మరియు తుది పిలుపుపై వాటా 1కి రూ.4/- చొ॥న జారీ చేసిన అన్ని వాటాల కొరకు ధరఖాస్తులు స్వీకరించబడినవి. ధరఖాస్తుదారులందరికీ వాటాలు కేటాయించటమైనది. కంపెనీ అన్ని పిలుపులు పిలవగా లత అనే ఒక వాటాదారు తనకు కేటాయించిన 200 వాటాలపై కేటాయింపు మరియు పిలుపుల సొమ్ము చెల్లించలేకపోయినది, గీత అనే వేరొక వాటాదారు తనకు కేటాయించిన 300 వాటాలపై పిలుపుల సొమ్ము చెల్లించలేక పోయినది. పై ఇద్దరి వాటాలను కంపెనీ జప్తు చేసినది. వాటాల జప్తుకు మాత్రమే సంభవించిన చిట్టా పద్దు/పద్దులు చూపండి.

జవాబు:

చిట్టాపద్దులు

తేది.	వివరాలు	L.F.No.	డెబిట్ మొత్తం	క్రెడిట్ మొత్తం
1.	వాటా మూలధనం ఖాతా (200 × 20) Dr వాటా ప్రీమియం ఖాతా (200 × 5) Dr To వాటా జప్తు ఖాతా (200 × 5) To వాటా కేటాయింపు ఖాతా (200 × 12) To వాటా మొదటి పిలుపు ఖాతా (200 × 4) To వాటా రెండవ మరియు తుది పిలుపు ఖాతా (200 × 4) (వాటా కేటాయింపు మరియు పిలుపుల సొమ్ము చెల్లించక పోవటం వలన లత కలిగి ఉన్న వాటాలను జప్తు చేసినందున)		4,000 1,000	1,000 2,400 800 800
2.	వాటా మూలధనం ఖాతా (300 × 20) Dr To వాటా జప్తు ఖాతా (300 × 12) To వాటా మొదటి పిలుపు ఖాతా (300 × 4) To వాటా రెండవ మరియు తుది పిలుపు ఖాతా (300 × 4) (పిలుపులలో బకాయిలున్న గీత కలిగి ఉన్న వాటాలను జప్తు చేసినందున)		6,000	3,600 1,200 1,200

పైన తెల్పిన రెండు పద్దులకు బదులుగా ఉమ్మడి పద్దును కింది విధంగా రాయవచ్చు.

1.	వాటా మూలధనం ఖాతా Dr వాటా ప్రీమియం ఖాతా Dr To వాటా జప్తు ఖాతా To వాటా కేటాయింపు ఖాతా To వాటా మొదటి పిలుపు ఖాతా To వాటా రెండవ మరియు తుది పిలుపు ఖాతా (పిలుపులలో బకాయిలు లత 200 వాటాలు, గీత వాటాలు 300 జప్తు చేసినందున)		10,000 1,000	4,600 2,400 2,000 2,000
----	---	--	-----------------	----------------------------------

డిస్కాంటుపై జారీ చేసిన వాటాల జప్తు:

వాటాల జారీపై ఇచ్చిన డిస్కాంటు కంపెనీకి ఒక విధమైన నష్టం. డిస్కాంటుకు జారీ చేసిన వాటాలను, తదుపరి వాయిదాలలో ఏమైనా చెల్లింపులు జరుపకపోవటం చేత జప్తు చేయవలసి వస్తే, గతంలో ఉన్న వాటా డిస్కాంటును కూడా రద్దుపరచవలెను. వాటాలను జారీ చేసినప్పుడు జారీపై డిస్కాంటు ఖాతా డెబిట్ చేయబడి ఉంటుంది. ఆ వాటాలు జప్తు చేయబడినప్పుడు జారీపై డిస్కాంటును రద్దు చేయుట కొరకు ఇప్పుడు క్రెడిట్ చేయవలెను. డిస్కాంటుకు జారీ చేసిన వాటాలను జప్తు చేసేటప్పుడు కింది చిట్టా పద్దు ఉంటుంది.

వాటా మూలధనం ఖాతా Dr

To వాటా జప్తు ఖాతా

To పిలుపులలో బకాయిల ఖాతా

(గతంలో డిస్కాంట్ కు జారీ చేసిన వాటాలు పిలుపులలో బకాయి ఉండుటచే జప్తు చేసినందున)

ఉదాహరణ 6:

ABC లిమిటెడ్ వాటా 1కి రూ.50/- గల 20,000 వాటాలకు 10% డిస్కాంట్ తో ప్రజల నుండి ధరఖాస్తులు ఆహ్వానించినది. చెల్లింపు కింది విధంగా చేయాలి.

ధరఖాస్తుపై వాటా 1కి రూ.10/-

కేటాయింపుపై వాటా 1కి రూ.20/-

పిలుపుపై వాటా 1కి రూ.15/-

అన్ని వాటాలు చందా అయినవి. 200 వాటాలపై పిలుపు సొమ్ము మినహా మిగతా సొమ్ములు సక్రమంగా వసూలైనవి. పిలుపులలో బకాయిలున్న 200 వాటాలను కంపెనీ జప్తు చేసినది. వాటాల జప్తుకు సంబంధించిన చిట్టా పద్ధతి రాయండి.

జవాబు:

చిట్టాపద్ధతి

తేది.	వివరాలు	ఆ.పు.సం॥	డెబిట్ మొత్తం	క్రెడిట్ మొత్తం
1.	వాటా మూలధనం ఖాతా (200 × 50) Dr To వాటా జప్తు ఖాతా (200 × 30) To వాటా జారీపై డిస్కాంట్ ఖాతా (200 × 5) To వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా (200 × 15) (గతంలో 10% డిస్కాంట్ చేసిన వాటాలో 200 వాటాలు జప్తు చేసినందున)		10,000	6,000 1,000 3,000

ఉదాహరణ 7:

కావ్య ట్రావెల్స్ లిమిటెడ్ ఈక్విటీ వాటా 1కి రూ.100/-గా విభజించబడిన రూ.1 కోటి అధీకృత మూలధనంతో నమోదైనది. ఇందులో 50,000 వాటాలు, వాటా 1కి రూ.20/- ప్రీమియంతో చందా నిమిత్తం ప్రజలకు జారీ చేసినది. వాటా ధరను కింది విధంగా చెల్లించాలి.

ధరఖాస్తుపై వాటా 1కి రూ.25/-

కేటాయింపుపై వాటా 1కి రూ.50/- (రూ.20/- ప్రీమియంతో కలిపి)

మొదటి పిలుపుపై వాటా 1కి రూ.20/-

తుది పిలుపుపై వాటా 1కి రూ.25/-

కంపెనీ 75,000 వాటాల కొరకు ధరఖాస్తులు స్వీకరించినది. ధరఖాస్తుదారులకు వాటాలను ప్రోరేటా (ProRata) పద్ధతిలో వాటాలు కేటాయించినది. పాపయ్య అనే ఒక వాటాదారుడు తనకు కేటాయించిన 500 వాటాలపై కేటాయింపు సొమ్ముతో బాటు మొదటి పిలుపు కూడా చెల్లించలేదు. కంపెనీ అతని వాటాలను జప్తు చేసినది. సత్య అనే వేరొక వాటాదారు తనకు కేటాయించిన 200 వాటాలపై కూడా మొదటి పిలుపు సొమ్ము చెల్లించలేదు. కంపెనీ రెండవ పిలుపును ఇంకనూ పిలవలేదు. కంపెనీ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్ధతులు చూపండి.

జవాబు:

**కావ్య ట్రావెల్స్ లిమిటెడ్ పుస్తకాలలో
చిట్టాపద్దులు**

తేది.	వివరాలు	ఆ.పు. సం॥	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
1.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా (వాటా ధరఖాస్తు సొమ్ము 75000 వాటాలపై వాటా 1కి రూ.25/- చొ॥న స్వీకరించినందున)		18,75,000	18,75,000
2.	వాటా ధరఖాస్తు ఖాతా Dr To ఈక్విటీ వాటా మూలధనం ఖాతా To వాటా కేటాయింపు ఖాతా (వచ్చిన ధరఖాస్తును 50,000 వాటాలపై వాటా మూలధనం ఖాతాకు, మిగిలినది కేటాయింపు ఖాతాకు సర్దుబాటు చేసినందున)		18,75,000	12,50,000 6,25,000
3.	వాటా కేటాయింపు ఖాతా Dr To ఈక్విటీ వాటా మూలధనం ఖాతా To వాటా ప్రీమియం ఖాతా (వాటా ప్రీమియంతో కలిపి కేటాయింపు సొమ్మును పిలిచినందున)		25,00,000	15,00,000 10,00,000
4.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr To వాటా కేటాయింపు ఖాతా (కేటాయింపు సొమ్ము వచ్చినందున)		10,00,000	10,00,000
5.	వాటా మొదటి పిలుపు ఖాతా Dr To ఈక్విటీ వాటా మూలధనం ఖాతా (వాటా మొదటి పిలుపు పిలిచినందున)		10,00,000	10,00,000
6.	బ్యాంక్ ఖాతా Dr పిలుపులలో బకాయిల ఖాతా Dr To వాటా మొదటి పిలుపు ఖాతా (వాటా మొదటి పిలుపు సొమ్ము 49300 వాటాలపై వసూలైనందున)		9,86,000 4,000	9,90,000
7.	వాటా మూలధనం ఖాతా Dr వాటా ప్రీమియం ఖాతా Dr To వాటా జప్తు ఖాతా To వాటా కేటాయింపు ఖాతా To వాటా మొదటి పిలుపు ఖాతా (పిలుపు మొత్తం చెల్లించినందున 500 వాటాల జప్తు చేసినందున)		37,500 10,000	18,750 18,750 10,000

వర్కింగ్ నోట్సు:

ధరఖాస్తు చేసుకొన్న వాటాల సంఖ్య 75,000

కేటాయించిన వాటాల సంఖ్య 50,000

నిష్పత్తి = 3:2

పాపయ్య కలిగి ఉన్న వాటాల సంఖ్య

∴ పాపయ్య ధరఖాస్తు చేసుకున్న వాటా సంఖ్య = $500 \times \frac{3}{2} = 750$

వచ్చిన అధిక ధరఖాస్తు సొమ్ము = $250 \times 25 = \text{రూ.} 6,250/-$

వాటా కేటాయింపు సొమ్ము బకాయి = $500 \times 50 = \text{రూ.} 25,000/-$

వచ్చిన అధిక ధరఖాస్తు సొమ్మును సర్దుబాటు చేసిన తర్వాత బకాయి ఉండే నికర మొత్తం =
 $25,000 - 6,250 = \text{రూ.} 18,750/-$

రూ.

మొత్తం కేటాయింపు సొమ్ము బకాయి

25,00,000

తీసివేత: సర్దుబాటు చేసిన ధరఖాస్తు సొమ్ము

తీసివేత: పాపయ్య వాటాలపై నికర కేటాయింపు బకాయి

(-)6,43,750

∴ నికరంగా వసూలైన కేటాయింపు సొమ్ము =

18,56,250

24.3 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

కింది సందర్భములలో ఖాతాలను డెబిట్ చేయవలెనో లేదా క్రెడిట్ చేయవలెనో తెల్పుతూ ఎంత మొత్తంతో డెబిట్ లేదా క్రెడిట్ చేయవలెనో తెల్పండి.

- వాటా 1కి రూ.10/- గల సమమూల్యానికి జారీ చేయబడిన 100 వాటాలు వీటిపై తుది పిలుపు సొమ్ము వాటా 1కి రూ.3/- చొ॥న వసూలు కాలేదు.

వాటా జప్తు ఖాతా

- వాటా 1కి రూ.10/- గల 250 వాటాలు, వాటా 1కి రూ.4/- ప్రీమియంతో జారీ చేయగా వీటిపై పిలుపు సొమ్ము మాత్రం బకాయి ఉన్నది. అయితే వాటా 1కి రూ.2 చొ॥న ప్రీమియం కూడా కేటాయింపుతో పాటు స్వీకరించటమైనది.

వాటా జప్తు ఖాతా

- పూర్తిగా చెల్లించబడిన వాటా 1కి రూ.10/- గల 100 వాటాలను, వాటా 1కి రూ.2/- ప్రీమియంతో చేయగా, వీటిపై ధరఖాస్తు సొమ్ము మాత్రమే వాటా 1కి రూ.2/- చొ॥న వసూలైనది. తద్వారా ఆ వాటాలు జప్తు చేయబడినవి.

వాటా ప్రీమియం ఖాతా

- వాటా 1కి రూ.20/- గల 200 వాటాలు, వాటా 1కి రూ.2/- డిస్కాంటుతో జారీ చేసి రూ. 15 చొ॥న పిలవబడిన వాటాలను, వాటా 1కి రూ.5 చొ॥న పిలుపులలో బకాయి ఉన్నందున జప్తు చేయడమైనది.

వాటా జారీపై డిస్కాంటు ఖాతా

మీరు నేర్చుకున్న అంశాలు

- వాటా జప్తు అనగా కంపెనీ పిలిచిన పిలుపుల సొమ్మును చెల్లించకపోవుట చేత వాటాదారునకున్న సభ్యత్వాన్ని రద్దు పరచటం అని అర్థం.
- వాటా జప్తు వలన
 - చెల్లింపు చేయని వాటాదారుడి సభ్యత్వం రద్దు అవుతుంది మరియు
 - కంపెనీ వాటా మూలధనం తగ్గుతుంది.
- వాటాలను జప్తు చేయగల అధికారం కంపెనీకి నియమావళి ద్వారా సంక్రమిస్తుంది. చెల్లింపు చేయని వాటాదారునకు కనీసం 14 రోజుల కాలపరిమితికి తగ్గని నోటీసు జారీ చేసిన తర్వాత మాత్రమే డైరెక్టర్ల బోర్డు వాటాల జప్తునకు ఉపక్రమిస్తుంది.
- కింది మూడు రకాలైన పరిస్థితుల తర్వాత వాటాలను జప్తు చేయుట జరగవచ్చును.
 - i. సమమూల్యానికి జారీ చేసిన వాటాల జప్తు
 - ii. ప్రీమియంతో జారీ చేసిన వాటాల జప్తు
 - a) ప్రీమియం పూర్తిగా చెల్లించబడిన తర్వాత జప్తు
 - b) ప్రీమియం పిలవబడినప్పటికీ చెల్లించబడలేదు
 - iii. డిస్కాంటుతో జారీ చేసిన వాటాల జప్తు.

పాఠాంత ప్రశ్నలు

1. వాటాల జప్తు అనగా నేమి? వాటాలు ఎప్పుడు జప్తు చేయబడతాయి?
2. వాటాల జప్తు జరిగిన కింది సందర్భాలలో వాటా ప్రీమియం ఖాతాను ఖాతా పుస్తకాలలో నమోదు చేయు విధానం తెల్పండి?
 - i. వాటా ప్రీమియం మొత్తం స్వీకరించబడినది
 - ii. జప్తు చేసిన వాటాలపై ప్రీమియం ఇంకనూ వసూలు కాలేదు
3. X లిమిటెడ్ వాటా 1కి రూ.100/- గల తన 500 వాటాలపై తుది పిలుపు సొమ్ము వాటా 1కి రూ.30/- చొప్పున చెల్లించబడనందున జప్తు చేసినది. మిగతా వాటా సొమ్ము సక్రమంగా వసూలైనదని భావిస్తూ కంపెనీ పుస్తకాలలో వాటా జప్తుకు సంబంధించిన చిట్టా పద్ధతి తెల్పండి?
4. గుంటూరు కాటన్ మిల్స్ లిమిటెడ్ వాటా 1కి రూ.10/- గల, 50,000 వాటాలను, వాటా 1కి రూ.4/- ప్రీమియంతో చెల్లింపు కింది విధంగా జరిపేటట్లు ప్రజలకు చందా నిమిత్తం జారీ చేసినది.

ధరఖాస్తుపై వాటా 1కి రూ.3/-

కేటాయింపుపై వాటా 1కి రూ.7/- (ప్రీమియంతో కలిపి)

మిగిలిన మొత్తం కంపెనీ కోరినప్పుడు చెల్లించాలి. 300 వాటాల కేటాయింపు పొందిన తేజ అనే వాటాదారుడు తన వాటాలపై కేటాయింపు మరియు తదుపరి పిలుపు సొమ్ము చెల్లించలేకపోవుటచే అతని వాటాలను కంపెనీ జప్తు చేసినది. 300 వాటాల జప్తుకు సంబంధించి కంపెనీ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్ధతి చూపండి.

5. హేమ షుగర్స్ లిమిటెడ్ వాటా 1కి రూ.50/- గల, 10,000 వాటాలను, వాటా 1కి రూ.5/- డిస్కాంట్ తో ప్రజలకు చందా నిమిత్తం జారీ చేసినది. చెల్లింపు కింది విధంగా జరుపవలెను.

ధరఖాస్తుపై వాటా 1కి రూ.10/-

కేటాయింపుపై వాటా 1కి రూ.20/-

మిగిలినది వాటా పిలుపులపై చెల్లించవలెను. కంపెనీ అన్ని వాయిదాలు పిలవగా, వాసు అనే వాటాదారుడు తనకు కేటాయించబడిన 400 వాటాలపై కేటాయింపు మరియు పిలుపు సొమ్ము చెల్లించలేకపోవటం మినహా మిగతా సొమ్ములన్నీ సక్రమంగా వసూలైనాయి. పిలుపులలో బకాయిలున్న 400 వాటాలను కంపెనీ జప్తు చేసినది. కంపెనీ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు రాసి ఆవర్ణా నమోదులు చూపండి.

6. వర్మ ప్రింటర్స్ లిమిటెడ్ వాటా 1కి రూ.100/- గల, 50,000 వాటాలను, వాటా 1కి రూ.20/- ప్రీమియంతో ప్రజలకు జారీ చేసినది. వాటా సొమ్ము క్రింది విధంగా చెల్లించవలెను.

ధరఖాస్తుపై వాటా 1కి రూ.30/-

కేటాయింపుపై వాటా 1కి రూ.60/- (ప్రీమియంతో కలిపి)

మొదటి మరియు తుది పిలుపుపై వాటా 1కి రూ.30/-

కంపెనీకి ఒక లక్ష వాటాల కొరకు ధరఖాస్తులు రాగా అందులో 20,000 ధరఖాస్తులు పూర్తిగా తిరస్కరించి వారి ధరఖాస్తు సొమ్మును వాపసు చేసినది. మిగిలిన ధరఖాస్తుదారులకు 'ప్రోరేటా' పద్ధతిలో వాటాలు కేటాయించబడ్డాయి. సురేష్ అనే వాటాదారుడు తనకు కేటాయించబడిన 400 వాటాలపై కేటాయింపు సొమ్ము చెల్లించలేదు. కనుక అతని వాటాలు జప్తు చేయబడినవి. 400 వాటాలకు ధరఖాస్తు చేసుకున్న మనోజ్ అనే వేరొక వాటాదారుడు తనకు కేటాయించిన వాటాలపై పిలుపు సొమ్ము చెల్లించలేదు. కంపెనీ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాసి ఆవర్ణా నమోదులు చూపండి.

7. బాబు కన్స్ట్రక్షన్స్ లిమిటెడ్ వాటా 1కి రూ.50/- గల, 40,000 వాటాలను, వాటా 1కి రూ. ప్రీమియంతో కలిపి వాటా సొమ్మును కింది విధంగా చెల్లించేటట్లు చందా నిమిత్తం ప్రజలకు జారీ చేసినది.

ధరఖాస్తుపై వాటా 1కి రూ.30/-

కేటాయింపుపై వాటా 1కి రూ.30/- (రూ.10/- ప్రీమియంతో కలిపి)

మిగిలిన మొత్తాన్ని వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపుగా చెల్లించాలి. కంపెనీకి 75,000 వాటాల కొరకు ధరఖాస్తులు రాగా అందులో 15,000 వాటా ధరఖాస్తులు తిరస్కరించి, ధరఖాస్తు సొమ్ము పూర్తిగా వాపసు చేయడమైంది. మిగిలిన ధరఖాస్తుదారులకు వాటాలను 'ప్రోరేటా' నిష్పత్తిలో కేటాయించబడ్డాయి. సుధీర్ అనే ఒక వాటాదారుడు తనకు కేటాయించబడిన 400 వాటాలపై కేటాయింపు సొమ్ము చెల్లించలేకపోవటం మినహా మిగిలిన కేటాయింపు సొమ్ముంతా సక్రమంగా వసూలైనది. సురేష్ వాటాలను జప్తు చేసినది. తర్వాత పిలుపు సొమ్ము కోరగానే వసూలైనది. కంపెనీ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు రాయండి.

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలకు జవాబులు

24.1 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నల జవాబులు

- i. జప్తు
- ii. a) కంపెనీ సభ్యత్వ రద్దు
b) జారీ చేసిన వాటా మూలధనం తగ్గింపు
- iii. నియమావళి
- iv. 14

24.2 ప్రశ్నలు

- I a. రూ.20,000 b. రూ.10,000
c రూ.4,000 d. రూ.6,000
- II a. $40 \times 300 = 1,200$ b. $200 \times 40 = 8,000$
c. $8000 - 1,200 = 6,800$

24.3 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

- i. రూ.700తో క్రెడిట్ చేయబడుతుంది.
- ii. రూ.2,000తో క్రెడిట్ చేయబడుతుంది.
- iii. రూ.200తో డెబిట్ చేయబడుతుంది.
- iv. రూ.400తో క్రెడిట్ చేయబడుతుంది.

జప్తు వాటాల తిరిగి జారీ (REISSUE OF FORFEITED SHARES)

కంపెనీ జారీ చేసిన వాటాల సొమ్మును వాయిదాలలో కూడా స్వీకరించవచ్చునని మీరు తెలుసుకొన్నారు. ఏదైనా వాటాదారుడు లేదా వాటాదారులు తమ వాటాలపై కేటాయింపు, పిలుపు సొమ్మును చెల్లించలేనట్లయితే కంపెనీకి వారి వాటాలను జప్తు చేయు అధికారం కలదని కూడా మీకిదివరకే తెలుసు. ఒకవేళ కంపెనీ వాటాలు జప్తు చేసినట్లయితే వాటాదారుల సభ్యత్వం రద్దవుతుంది, అంతేగాక జప్తు చేయబడిన వాటాలు కంపెనీ సంపదగా పరిగణించబడును. వాటాలు జప్తు చేయబడిన తర్వాత కంపెనీ ఆ వాటాలను తిరిగి అమ్ముకునే అవకాశం ఉంది. జప్తు చేయబడిన వాటాలను కంపెనీ అమ్ముటాన్ని 'వాటాలను తిరిగి జారీ చేయటం' అని అంటారు.

ఈ పాఠంలో మీరు 'వాటాలను తిరిగి జారీ చేయటం' అర్థం, ఆ సందర్భములో అనుసరించే ఖాతా పుస్తకాల నమోదులను గూర్చి తెలుసుకుంటారు.

లక్ష్యాలు:

ఈ పాఠం చదివిన తరువాత మీరు

- 'వాటాలను తిరిగి జారీ చేయుట' అర్థం, వివరించడం
- జప్తు చేసిన వాటాలను తిరిగి జారీ చేసేటప్పుడు వాటిపై రావలసిన కనీసపు ధరను నిర్ణయించడం.
- జప్తు చేసిన వాటాలు తిరిగి జారీ చేయబడే వివిధ సందర్భాలలో అనుసరించే ఖాతా పుస్తకాల నిర్వహణ విధానం
- వాటాల జప్తు సందర్భంలో అవసరం అయ్యే ఖాతాను తయారు చేయగలగటం గురించి తెలుసుకుంటాం.

25.1 జప్తు వాటాల తిరిగి జారీ - అర్థం మరియు వాటాల జారీ ధర

వాటాలు జప్తు చేయబడినవి అంటే ఆ వాటాల తాలూకు విలువలు కొంత భాగం మాత్రమే వచ్చింది. మిగతా భాగం వసూలు కాలేదు అని అర్థం. వాటాలు జప్తు చేయునప్పుడు వాస్తవంగా వాటాలు కేటాయించబడిన వ్యక్తి సభ్యత్వం రద్దు అవుతుంది. కంపెనీ అలాంటి వాటాలపై బకాయి సొమ్మును చెల్లించమని అతను లేదా ఆమెని కోరటం జరగదు. ఆ విధంగా జప్తు చేయబడిన వారి వాటాలు కంపెనీ సంపదగా మారును. కనుక ఆ వాటాలను కంపెనీ అమ్ము కొనవచ్చును. జప్తు చేయబడిన వాటాలను ఆ విధంగా అమ్ముటాన్ని వాటాల "తిరిగి జారీ" అని అంటారు. వాటాల తిరిగి జారీ అంటే ఒకప్పుడు జప్తు చేయబడిన వాటాలను మళ్లీ ఇప్పుడు ప్రజలకు జారీ చేస్తున్నారు అని మనం అర్థం చేసుకోవచ్చు.

కంపెనీ డైరెక్టర్ల బోర్డు వాటాలను జప్తు చేసిన వెంటనే చెల్లింపు బకాయి వున్న వాటాదారుడి వద్దనున్న వాటా పత్రాన్ని తిరిగి ఇవ్వమని కంపెనీ కోరుతుంది. ఆ తర్వాత అది రద్దు పరచబడుతుంది. తిరిగి జారీలో వాటాలను కొనుగోలు చేసిన వాటాదారు/వాటాదారులకు వాటాలను కేటాయిస్తూ కంపెనీ డైరెక్టర్ల బోర్డు ఒక తీర్మానాన్ని ఆమోదిస్తుంది.

వాటాలు తిరిగి జారీ చేసే సందర్భంలో పరిచయ పత్రం జారీ చేయబడదు. మరియు వేరే ఏ విధంగా కూడా వాటాలను చందా చేయమని సాధారణ ప్రజానీకాన్ని ఆహ్వానించటం జరగదు. తిరిగి జారీ చేసిన వాటాల విలువను

ఒకటి లేదా అంతకన్నా ఎక్కువ వాయిదాలలో కంపెనీ కోరవచ్చు. కానీ వాటా ధరగా నిర్ణయించబడిన పూర్తి మొత్తాన్ని సాధారణంగా ఒకేసారి చెల్లించే విధంగా పిలవటం జరుగుతుంది.

వాటాలను తిరిగి జారీ చేసేటప్పుడు, ఆ వాటాల తిరిగి జారీ చేసే ధరను కంపెనీ డైరెక్టర్ల బోర్డు నిర్ణయిస్తుంది. వాటాలను తిరిగి జారీ చేసేటప్పుడు సమమూల్యానికి కానీ, ప్రీమియంతో కాని లేదా డిస్కాంట్‌తో కానీ జారీ చేయవచ్చు. అయితే ఎక్కువ సందర్భాలలో తిరిగి జారీ చేసే వాటాలను డిస్కాంట్‌కు జారీ చేస్తారు. అంటే వాటా సమమూల్యం కన్నా తక్కువ విలువతో జారీ చేయబడతాయి. కానీ తిరిగి జారీ చేసేటప్పుడు అనుమతించబడే డిస్కాంట్ ఎట్టి పరిస్థితులలోనూ ఆ వాటాల జప్తు ద్వారా పొందిన మొత్తం కన్నా ఎక్కువగా వుండదు.

జప్తు చేసిన వాటాలను తిరిగి జారీ చేసేటప్పుడు ఏ ధరతో జారీ చేయాలి? అనే ప్రశ్న చాలా సందర్భాలలో ఉదయిస్తుంది. ఏ ధరకు తిరిగి జారీ చేయాలి అనేది నిర్ణయించేటప్పుడు నిర్దిష్టంగా జారీ చేసే ధర ఇంత వుండాలి అని తెలపలేం కాని తిరిగి జారీ ధర ఎల్లప్పుడు వాటా జప్తు విలువ కన్నా ఎక్కువగానే వుండాలి. అయినప్పటికీ తిరిగి జారీలో వుండవలసిన కనీస ధరపై మాత్రం పరిమితి వుంటుంది. ఆ ధరకన్నా తక్కువకు కంపెనీ వాటాలను తిరిగి జారీ చేయకూడదు. వాటాల జప్తు విలువ కన్నా కనీసపు విలువ ఎల్లప్పుడూ ఎక్కువగా వుండాలి. దీనిని మనం వేరే రకంగా చూస్తే గతంలో బకాయి పడిన వాటాదారుల నుండి స్వీకరించిన వాటా విలువ కన్నా ప్రస్తుతం అనుమతించే డిస్కాంటు ఎల్లప్పుడు తక్కువగానే వుంటుంది.

వాటాలను తిరిగి జారీ చేసే వివిధ సందర్భాలలో గరిష్టంగా అనుమతించబడే డిస్కాంటును కింది విధంగా మనం కనుగొనవచ్చును.

i. **గతంలో సమమూల్యానికి జారీ చేయబడిన వాటాలు:** ప్రస్తుతం జప్తు చేసిన వాటాలు గతంలో సమమూల్యానికి జారీ చేయబడినట్లయితే, తిరిగి జారీ చేయబడే వాటాలపై గరిష్టంగా అనుమతించబడే డిస్కాంటు, అటువంటి వాటాల జప్తుకు వచ్చిన మొత్తంతో సమానంగా వుంటుంది.

ii. **గతంలో ప్రీమియంతో జారీ చేయబడిన వాటాలు:** ప్రస్తుతం జప్తు చేసిన వాటాలు గతంలో ప్రీమియంతో జారీ చేయబడినట్లయితే, మనకు రెండు రకాల పరిస్థితులు ఉత్పన్నం కావచ్చు.

a) జప్తు చేయబడిన వాటాలపై ప్రీమియం కూడా వసూలు కాలేదు.

a) అటువంటి వాటాలపై ప్రీమియం వసూలై వుండవచ్చు. వాటా జప్తు మొత్తాన్ని లెక్కించేటప్పుడు అటువంటి వాటాలపై వసూలైన మొత్తము మరియు ప్రీమియంలను కలిపి పరిగణించబడును. వాటా ప్రీమియం సొమ్ము వసూలు కానట్లయితే, జప్తు విలువ అనగా వాటాలపై వచ్చిన వాయిదాల సొమ్ము మాత్రమే వుంటుంది.

తిరిగి జారీ చేసేటప్పుడు అనుమతించబడే డిస్కాంటు పై రెండు సందర్భాలలో కూడా వాటా జప్తు మొత్తానికి మించకూడదు.

iii. **గతంలో డిస్కాంటుకు జారీ చేయబడిన వాటాలు:** ప్రస్తుతం జప్తు చేసిన వాటాలు గతంలో డిస్కాంటుకు జారీ చేయబడినట్లయితే, అటువంటి వాటాలపై స్వీకరించిన మొత్తమే వాటా జప్తు విలువ అవుతుంది. ఇటువంటి వాటాలను తిరిగి జారీ చేసేటప్పుడు అనుమతించబడే గరిష్ట డిస్కాంటును లెక్కించేటప్పుడు వాటా జప్తు విలువ మరియు గతంలో అనుమతించబడిన డిస్కాంటు, రెండింటిని లెక్కలోకి తీసుకోవలెను.

అనుమతించబడే గరిష్ట డిస్కాంటు = వాటా జప్తు విలువ + గతంలో అనుమతించిన డిస్కాంట్ విలువ.

25.1 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

కింది ఖాళీలను సరియైన పదం / పదాలతో పూరించండి.

- వాస్తవంగా కేటాయింపు పొందిన _____ యొక్క సభ్యత్వం వాటాల జప్తు ద్వారా రద్దవుతుంది.
- జప్తు చేయబడిన వాటాలను _____ సంపదగా పరిగణిస్తారు.
- గతంలో సమమూల్యానికి జారీ చేసిన వాటాలను ప్రస్తుతం తిరిగి జారీ చేసేటప్పుడు అటువంటి వాటాలపై అనుమతించబడేది గరిష్ట డిస్కాంటు వాటాల _____ మొత్తానికి లోబడి మాత్రమే ఉంటుంది.
- గతంలో డిస్కాంటుకు జారీ చేసిన వాటాలను తిరిగి జారీ చేసేటప్పుడు అటువంటి వాటాలపై అనుమతించబడే గరిష్ట డిస్కాంటు, ఆ వాటాల జప్తు మొత్తం మరియు _____ మొత్తంలకు మించకూడదు.
- గతంలో డిస్కాంటుకు జారీ చేసి, జప్తు చేసిన వాటాలను తిరిగి జారీ చేసేటప్పుడు అనుమతించబడే డిస్కాంటు మొత్తం గరిష్టంగా వాటా జప్తు మరియు _____ మొత్తంలకు లోబడి ఉంటుంది.

25.2 వాటాల తిరిగి జారీ (పుస్తకాలలో) నమోదు చేయడం

జప్తు చేసిన వాటాలు డిస్కాంటుకు తిరిగి జారీ చేయుట:

జప్తు చేసిన వాటాలను డిస్కాంటుతో తిరిగి జారీ చేసినప్పుడు స్వీకరించిన సొమ్మును బ్యాంకు ఖాతాకు డెబిట్ చేయవలెను. మరియు వాటా చెల్లింపు ధరతో వాటా మూలధనం ఖాతాను క్రెడిట్ చేయవలెను. ప్రస్తుత తిరిగి జారీ డిస్కాంటు వాటా జప్తు ఖాతాకు డెబిట్ చేయబడుతుంది. తిరిగి జారీలో ఉన్న డిస్కాంటును వాటా జప్తు ద్వారా లభ్యమైన వాటా జప్తు సొమ్ముతో చేసే సర్దుబాటుగా దీనిని భావించవచ్చును.

పై సందర్భములో రాసుకునే చిట్టా పద్ధతి కింది విధంగా ఉంటుంది.

బ్యాంకు ఖాతా Dr (తిరిగి జారీ ద్వారా స్వీకరించిన సొమ్ముతో)
 వాటా జప్తు ఖాతా Dr (తిరిగి జారీలో అనుమతించిన డిస్కాంటుతో)
 To వాటా మూలధనం ఖాతా (వాటా చెల్లింపు విలువతో)
 (జప్తు చేసిన వాటాలను డిస్కాంటుతో తిరిగి జారీ చేసినందున)

పైన తెలిపిన విధంగా తిరిగి జారీలో అనుమతించే డిస్కాంటు మాత్రం సహజంగా అలాంటి వాటాల జప్తు మొత్తం కన్నా తక్కువగానే ఉంటుంది. ఒకవేళ తిరిగి జారీలో అనుమతించిన డిస్కాంటు, వాటా జప్తు మొత్తంతో సమానంగా ఉన్నప్పుడు వాటా జప్తు ఖాతా '0' నిల్వను చూపుతుంది, చాలా సందర్భాలలో తిరిగి జారీ డిస్కాంటు, వాటా జప్తు మొత్తం కన్నా తక్కువగానే ఉంటుంది. అటువంటి పరిస్థితిలో సర్దుబాటు చేయగా మిగిలిన వాటా జప్తు కాతా నిల్వ కంపెనీ లాభంగా పరిగణించబడును. ఇలాంటి లాభం కంపెనీ మూలధన లాభం కాబట్టి దానిని మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు మళ్ళిస్తారు. దీని కొరకు వ్రాసుకునే చిట్టా పద్ధతి కింది విధంగా ఉంటుంది.

వాటా జప్తు ఖాతా Dr
 To మూలధన రిజర్వు ఖాతా
 (వాటా జప్తు ఖాతాలో మిగిలి ఉన్న నిల్వ మొత్తాన్ని మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)

జప్తు చేసిన వాటాలన్నింటినీ తిరిగి జారీ చేసినట్లయితే వాటా జప్తు ఖాతా సున్నా నిల్వను చూపుతుంది ఎందుకనగా వాటా జప్తు మొత్తాన్ని వాటాల తిరిగి జారీ డిస్కాంటుతో సర్దుబాటు చేస్తారు లేదా ఇంకనూ మిగిలి ఉన్న నిల్వ మొత్తాన్ని మూలధన రిజర్వు ఖాతాలకు మళ్ళిస్తారు. ఐతే జప్తు చేయబడిన వాటాలలో కొన్నింటినీ మాత్రమే తిరిగి జారీ చేసినప్పుడు,

మరికొన్ని వాటాలు రద్దు కాబడినవిగా కంపెనీ వద్దనే మిగిలి ఉంటాయి. అటువంటి సందర్భములో జప్తు చేయబడిననూ తిరిగి జారీ చేయబడిన వాటాలకు సంబంధించిన వాటా జప్తు సొమ్ము రద్దు చేయబడదు. కనుక వాటా జప్తు ఖాతా నిల్వను చూపుతుంది. జప్తు చేయబడిన వాటాల నుండి కొన్ని వాటాలను మాత్రమే తిరిగి జారీ చేసినప్పుడు వాటా జప్తు ఖాతాకు సర్దుబాటు చేయవలసిన మొత్తాన్ని కింది విధంగా కనుగొనవచ్చును.

$$\text{సర్దుబాటు చేయవలసిన మొత్తం} = \frac{\text{వాటా జప్తు సొమ్ము మొత్తం}}{\text{మొత్తం జప్తు చేసిన వాటాల సంఖ్య}} \times \text{తిరిగి జారీ చేసిన వాటాల సంఖ్య}$$

25.2 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

కింద కొన్ని వ్యాఖ్యానాలు ఇవ్వబడినవి వాటి నుండి సరియైన వాఖ్యానాన్ని 'ఒప్పు' అని కానిచో 'తప్పు' అని సూచించండి.

- వాటా జప్తు ఖాతా '0' నిల్వను కూడా చూపుతుంది.
- జప్తు చేసిన వాటాలను తిరిగి జారీ చేయనప్పుడు అనుమతించే డిస్కౌంటును వాటాల జారీపై డిస్కౌంటు ఖాతాకు డెబిట్ చేస్తారు.
- తిరిగి జారీ చేసిన వాటాలపై అనుమతించిన డిస్కౌంటును సర్దుబాటు చేసిన తర్వాత మిగిలిన మొత్తం వాటా జప్తు ఖాతాలో నిల్వగా చూపబడును.

25.3 జప్తు చేసిన వాటాల తిరిగి జారీ - ఖాతా పుస్తకాల నమోదు పద్ధతులు

జప్తు చేయబడిన వాటాలను తిరిగి జారీ చేయనప్పుడు నాలుగు రకాలైన పరిస్థితులు ఉత్పన్నం కావచ్చును. అవి

- వాస్తవంగా సమమూల్యానికి జారీ చేయబడి, జప్తు చేసిన వాటాలను డిస్కౌంటుతో తిరిగి జారీ చేయుట.
- వాస్తవంగా సమమూల్యానికి జారీ చేయబడి, జప్తు చేసిన వాటాలను సమమూల్యానికి లేదా ప్రీమియంతో తిరిగి జారీ చేయుట.
- వాస్తవంగా ప్రీమియంతో జారీ చేయబడి, జప్తు చేసిన వాటాలను సమమూల్యానికి లేదా డిస్కౌంటుకి లేదా ప్రీమియంతో తిరిగి జారీ చేయుట.
- వాస్తవంగా డిస్కౌంటుతో జారీ చేయబడి, జప్తు చేసిన వాటాలను సమమూల్యానికి లేదా డిస్కౌంటుకి లేదా ప్రీమియంతో తిరిగి జారీ చేయుట.

పైన తెల్పిన సందర్భాలలో అనుసరించే ఖాతా పుస్తకాల నమోదు పద్ధతులను ఇప్పుడు తెలుసుకుందాం.

- 1. వాస్తవంగా సమమూల్యానికి జారీ చేయబడి, జప్తు చేసిన వాటాలను డిస్కౌంటుతో తిరిగి జారీ చేసినప్పుడు**
ఇటువంటి సందర్భములో తిరిగి జారీలో అనుమతించబడే డిస్కౌంటు ఆ వాటాలపై వసూలైన సొమ్ము అనే గరిష్ట పరిమితికి లోబడి మాత్రమే ఉంటుంది. కాబట్టి ఆ మొత్తాన్ని వాటా జప్తు ఖాతాకు డెబిట్ చేయటం జరుగుతుంది.

ఉదాహరణ 1:

దుర్గా లిమిటెడ్ తన వాటా 1కి రూ.10/-గల పూర్తిగా పిలవబడిన 200 వాటాలను, వాటా 1కి రూ.7/- చొప్పున చెల్లించబడి, తుది పిలుపు వాటా 1కి రూ.3/-, చొప్పున బకాయి ఉన్నందున జప్తు చేయటమైనది. ఆ తర్వాత

ఈ వాటాలను వాటా 1కి రూ.8/- చొప్పున పూర్తిగా చెల్లించబడిన వాటాలుగా తిరిగి జారీ చేయటమైనది. వాటాల జప్తు మరియు వాటాల తిరిగి జారీకి సంబంధించిన చిట్టా పద్ధతులు చూపండి.

జవాబు:

చిట్టాపద్ధతులు

తేది.	వివరాలు	ఆ.పు. సంఖ్య	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
1.	వాటా మూలధనం ఖాతా Dr To వాటా జప్తు ఖాతా To వాటా తుది పిలుపు ఖాతా (వాటా 1కి రూ.10/-గల, 200 వాటాలను తుది పిలుపు వాటా 1కి రూ.3/- బకాయి ఉన్నందుకు జప్తు చేసినందున)		2,000	1,400 600
2.	బ్యాంకు ఖాతా Dr వాటా జప్తు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (వాటా 1కి రూ.10/-గల, జప్తు చేయబడిన 200 వాటాలను, వాటా 1కి రూ.8/- చొప్పున తిరిగి జారీ చేసినందున)		1,600 400	2,000
3.	వాటా జప్తు ఖాతా Dr To మూలధన రిజర్వు ఖాతా (వాటా జప్తు ఖాతాలో తిరిగి జారీ తర్వాత మిగిలి ఉన్న మొత్తాన్ని మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)		1,000	1,000

2. మొట్టమొదట సమమూల్యానికి జారీ చేయబడి, జప్తు చేసిన వాటాలను సమమూల్యానికి లేదా ప్రీమియంతో జారీ చేసినప్పుడు

ఇటువంటి సందర్భములో వాటా జప్తు ఖాతాలో ఉండే పూర్తి మొత్తాన్ని, మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు మళ్ళిస్తారు. ఎందుకనగా తిరిగి జారీలో డిస్కౌంటు లేదు కాబట్టి వాటా జప్తు ఖాతా నుండి ఏవిధమైన సర్దుబాటు ఉండదు. తద్వారా వాటా జప్తు మొత్తం నిల్వగానే ఉంటుంది.

ఉదాహరణ 2:

‘తనూజ ట్రేడర్స్ లిమిటెడ్’ వాటా 1కి రూ.20/-గా గల 400 వాటాలను జప్తు చేసినది. ఈ వాటాలపై అన్ని పిలుపులు పిలవగా వాటా 1కి రూ.15/- చొప్పున చెల్లించబడినది మరియు మిగిలిన మొత్తం బకాయి ఉందికానీ వసూలు కాలేదు. ఈ వాటాలను కింది విధంగా జారీ చేసినట్లయితే కంపెనీ పుస్తకాలలో రాసుకునే తిరిగి జారీ చిట్టా పద్ధతులు చూపండి.

ఎ) సమమూల్యానికి అంటే వాటా 1కి రూ.20/-తో తిరిగి జారీ.

బి) వాటా 1కి రూ.24/- చొప్పున అంటే ప్రీమియంకు జారీ.

జవాబు:

చిట్టాపద్దులు

ఎ) సందర్భములో

తేది.	వివరాలు	ఆ.పు.సం	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
1.	బ్యాంకు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా		8,000	8,000
2.	(వాటా 1కి రూ.20/- చొ న వాటాలను తిరిగి జారీ చేసినందున) వాటా జప్తు ఖాతా Dr To మూలధనం రిజర్వు ఖాతా (వాటా జప్తు ఖాతా నిల్వను మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)		6,000	6,000

బి) సందర్భములో

తేది.	వివరాలు	ఆ.పు.సం	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
1.	బ్యాంకు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా To వాటా ప్రీమియం ఖాతా (జప్తు చేసిన 400 వాటాలను ప్రీమియంతో తిరిగి జారీ చేసినందున)		9,600	8,000 1,600
2.	వాటా జప్తు ఖాతా Dr To మూలధనం రిజర్వు ఖాతా (వాటా జప్తు ఖాతాలో ఉన్న పూర్తి నిల్వను మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)		6,000	6,000

పైన తెల్పిన రెండు సందర్భాలలోనూ వాటా జప్తు ఖాతాలోని పూర్తి నిల్వ మొత్తాన్ని మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు మళ్ళించటమైనది. దీనికి కారణం జప్తు చేసిన వాటాలను తిరిగి జారీ చేసినప్పుడు ఏవిధమైన డిస్కాంట్ లోకపోవటమే. తద్వారా వాటి జప్తు ఖాతా మొత్తం ఏవిధమైన సర్దుబాటు లేకుండానే కంపెనీకి మూలధన లాభంగా మిగిలి పోతుంది.

3. వాస్తవంగా ప్రీమియంతో జారీ చేయబడి, జప్తు చేసిన వాటాలను సమమూల్యానికి లేదా డిస్కాంట్ కు లేదా ప్రీమియంతో తిరిగి జారీ చేసినప్పుడు

- వాటాలు గతంలో ప్రీమియంతో జారీ చేయబడినట్లయితే వాటా తిరిగి జారీ కూడా ప్రీమియంతోనే ఉండాలి అనే నిబంధనేమి లేదు. వాటా తిరిగి జారీ సమమూల్యానికి లేదా డిస్కాంట్ తో లేదా ప్రీమియంతో ఉండవచ్చును. అలాంటి వాటాలను ప్రస్తుతం కూడా ప్రీమియంతోనే తిరిగి జారీ చేస్తే, కొత్త ప్రీమియం కూడా వాటా ప్రీమియం ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయబడుతుంది.

చిట్టా పద్దు క్రింది విధంగా ఉంటుంది.

వాటా మూలధనం ఖాతా Dr ××××

బ్యాంకు ఖాతా Dr ××××

(వాటాల సంఖ్య × వాటా 1కి వసూలైన సొమ్ము)

To వాటా మూలధనం ఖాతా ××××

(వాటాల సంఖ్య × వాటా 1కి చెల్లించబడే విలువ)

To వాటా ప్రీమియం ఖాతా ××××

(వాటాల సంఖ్య × వాటా 1కి ప్రీమియం విలువ)

- ఒకవేళ వాటాల తిరిగి జారీ కనుక సమమూల్యానికి ఉన్నట్లయితే, వాటా జప్తు ఖాతాలోని నిల్వనంతటినీ మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు క్రెడిట్ చేస్తారు.
- వాటాల తిరిగి జారీ కనుక డిస్కౌంట్తో ఉన్నట్లయితే, అటువంటి డిస్కౌంట్ను వాటాల జప్తు ఖాతాకు సర్దుబాటు చేస్తారు. ఆ తర్వాత మిగిలి ఉన్న జప్తు ఖాతా నిల్వను మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు మళ్ళిస్తారు.

ఉదాహరణ 3:

'S' లిమిటెడ్ వాటా 1కి రూ.10/-గా ఉండి వాస్తవంగా వాటా 1కి రూ.4/- ప్రీమియంతో జారీ చేయబడిన 200 వాటాలను జప్తు చేసినది. ఈ వాటాలపై వాటా 1కి రూ.3/- చొప్పున ధరఖాస్తు సొమ్ము మాత్రమే వసూలైనది. కేటాయింపు వాటా 1కి రూ.7/- (ప్రీమియంతో కలిపి) పిలుపు సొమ్ము వాటా 1కి రూ.4/- బకాయి ఉండి వసూలు కాలేదు. జప్తు చేసిన 200 వాటాలను క్రింది విధంగా తిరిగి జారీ చేసినట్లయితే ఉండే చిట్టా పద్దులను చూపండి.

కేసు I సమమూల్యానికి తిరిగి జారీ అంటే వాటా 1కి రూ.10/- చొప్పున

కేసు II వాటా 1కి రూ.8/- చొప్పున తిరిగి జారీ అంటే డిస్కౌంట్తో.

కేసు III వాటా 1కి రూ.12/- చొప్పున తిరిగి జారీ అంటే ప్రీమియంతో.

చిట్టా పద్దులు

	రూ.	రూ.
i. వాటా మూలధనం ఖాతా (200 × 1) Dr	2,000	
వాటా ప్రీమియం ఖాతా (200 × 4) Dr	800	
To వాటా జప్తు ఖాతా (200 × 3)		600
To వాటా కేటాయింపు ఖాతా (200 × 7)		1,400
To వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా (200 × 4)		800
(పిలుపులలో బకాయిలున్న 200 వాటాలను జప్తు చేసినందున)		

- కేసు I ప్రకారం తిరిగి జారీ చేస్తే చిట్టా పద్దులు:

ii. బ్యాంకు ఖాతా (200 × 1) Dr	2,000	
To వాటా మూలధనం ఖాతా		2,000
(జప్తు చేసిన 200 వాటాలను సమమూల్యానికి తిరిగి జారీ చేసినందున)		
iii. వాటా జప్తు ఖాతా (200 × 1) Dr	600	
To మూలధన రిజర్వు ఖాతా		600
(వాటా జప్తు ఖాతాలో ఉన్న నిల్వను మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)		

● కేసు II ప్రకారం తిరిగి జారీ చేస్తే చిట్టా పద్దులు:

ii.	బ్యాంకు ఖాతా Dr	1,600	
	వాటా జప్తు ఖాతా Dr	400	
	To వాటా మూలధనం ఖాతా		2,000
	(జప్తు చేసిన 200 వాటాలను డిస్కాంట్‌తో తిరిగి జారీ చేసినందున)		

iii.	వాటా జప్తు ఖాతా (200 × 1) Dr	200	
	To మూలధన రిజర్వు ఖాతా		200
	(వాటా జప్తు ఖాతాలోని నిల్వను మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)		

- జప్తు చేసిన వాటాల తిరిగి జారీలో వాటా 1కి రూ.2/- చొ॥న డిస్కాంట్ ఉన్నది కనుక 200 వాటాలపై డిస్కాంట్ రూ.400 అవుతుంది. ఆ మొత్తం జప్తు ఖాతాకు సర్దుబాటు చేయబడినది. వాటా జప్తు మొత్తం రూ.600, సర్దుబాటు చేసిన మొత్తం రూ.400, కనుక నిల్వ మొత్తం రూ.200, ఇది ఒక మూలధన లాభం కాబట్టి మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయబడినది.

● కేసు III ప్రకారం తిరిగి జారీ చేస్తే చిట్టా పద్దులు:

ii.	బ్యాంకు ఖాతా Dr	2,400	
	To వాటా మూలధనం ఖాతా		2,000
	To వాటా ప్రీమియం ఖాతా		400
	(జప్తు చేసిన 200 వాటాలను డిస్కాంట్‌తో తిరిగి జారీ చేసినందున)		

iii.	వాటా జప్తు ఖాతా Dr	600	
	To మూలధన రిజర్వు ఖాతా		600
	(వాటా జప్తు ఖాతాలోని నిల్వను మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)		

- జప్తు చేయబడిన వాటాలు ప్రీమియంతో తిరిగి జారీ చేయబడినవి కనుక వాటా జప్తు ఖాతా నుండి తిరిగి జారీ డిస్కాంట్ కౌరకు ఏవిధమైన మొత్తం సర్దుబాటు చేయబడలేదు. కాబట్టి జప్తు ఖాతా పూర్తి నిల్వ అంటే రూ.600లును కంపెనీ మూలధన లాభంగా భావించి మూలధన రిజర్వు ఖాతాలకు బదిలీ చేయటమైనది.

4. మొట్టమొదట డిస్కాంట్‌తో జారీ చేయబడి, జప్తు చేసిన వాటాలను సమమూల్యానికి, డిస్కాంట్‌తో లేదా ప్రీమియంతో తిరిగి చేయుట

జప్తు చేసిన వాటాలు గతంలో డిస్కాంట్‌కు జారీ చేయబడి ఉన్నట్లయితే, జప్తు సందర్భములో ఆ డిస్కాంట్‌ను రద్దు పర్చటం జరుగుతుంది అనగా వాటా డిస్కాంట్ ఖాతా క్రెడిట్ చేయబడుతుంది. వాటా డిస్కాంట్ ఖాతా మొదట డెబిట్ చేయబడి, ఆ తర్వాత జప్తులో క్రెడిట్ చేయబడుతుంది. కాబట్టి డిస్కాంట్ మొత్తం రద్దయినట్లు (భావించబడుతుంది) జరుగుతుంది. జప్తు చేసిన వాటాలను డిస్కాంట్‌తో తిరిగి జారీ చేసినప్పుడు, గతంలో అనుమతించిన డిస్కాంట్ మొత్తంతో వాటా డిస్కాంట్ ఖాతా మళ్ళీ డెబిట్ చేయబడుతుంది.

ఉదాహరణ 4:

భారత్ పబ్లిషర్స్ లిమిటెడ్, వాటా 1కి రూ.20/-గా గల వాటాలను వాటా 1కి రూ.2/- డిస్కాంట్ చొప్పున ప్రజలకు జారీ చేసారు. కంపెనీ అన్ని పిలుపులను పిలవగా నర్మద అనే వాటాదారు, తనకు కేటాయించబడిన 100 వాటాలపై వాటా 1కి రూ.5 చొప్పున తుది పిలుపు సొమ్మును చెల్లించలేపోయింది. కంపెనీ ఆమె వాటాలను జప్తు చేసినది. తర్వాత జప్తు చేయబడిన 100 వాటాలను 1) వాటా ఒకటికి రూ.15 చొప్పున 2) వాటా ఒకటికి రూ.20 చొప్పున 3) వాటా ఒకటి రూ.25 చొప్పున తిరిగి జారీ చేసినదని భావిస్తూ వాటాల జప్తు మరియు వాటాల తిరిగి జారీ సందర్భంలో వచ్చే చిట్టా పద్ధతులను కంపెనీ పుస్తకాలలో చూపండి.

	రూ.	రూ.
వాటా మూలధనం ఖాతా Dr	2,000	
To వాటా జప్తు ఖాతా		1,300
To వాటా జారీపై డిస్కాంట్ ఖాతా		200
To వాటా తుది పిలుపు ఖాతా		500
(డిస్కాంట్తో జారీ చేయబడి తుది పిలుపు బకాయి ఉన్న 100 వాటాలను జప్తు చేసినందున)		

తిరిగి జారీ:

I. వాటా 1కి రూ.15కు తిరిగి జారీ అయినప్పుడు

i. బ్యాంకు ఖాతా Dr	1,500	
వాటా జారీపై డిస్కాంట్ ఖాతా Dr	200	
వాటా జప్తు ఖాతా Dr	300	
To వాటా మూలధనం ఖాతా		2,000
(జప్తు చేసిన 100 వాటాలను వాటా 1కి రూ.15 చొప్పున తిరిగి జారీ చేసినందున)		
ii. వాటా జప్తు ఖాతా Dr	1,000	
To మూలధన రిజర్వు ఖాతా		1,000
(తిరిగి జారీ చేసిన 100 వాటాలపై ఏర్పడిన జప్తు ఖాతా నిల్వను మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)		

II. వాటా 1కి రూ.20 చొప్పున తిరిగి జారీ అయినప్పుడు

i. బ్యాంకు ఖాతా Dr	2,000	
To వాటా మూలధనం ఖాతా		2,000
(జప్తు చేసిన 100 వాటాలను వాటా 1కి రూ.20 చొప్పున జారీ చేసినందున)		
ii. వాటా జప్తు ఖాతా Dr	1,300	
To మూలధన రిజర్వు ఖాతా		1,300
(వాటాలను తిరిగి జారీ చేసిన తర్వాత ఏర్పడిన జప్తు ఖాతా నిల్వనంతటిని వాటాలను మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)		

III. వాటా 1కి రూ.25 చొ॥న తిరిగి జారీ అయినప్పుడు

i.	బ్యాంకు ఖాతా Dr	2,500	
	వాటాపై జారీ డిస్కౌంట్ ఖాతా Dr	200	
	To వాటా మూలధనం ఖాతా		2,000
	To వాటా ప్రీమియం ఖాతా		700
	(డిస్కౌంట్కు జారీ చేయబడి, జప్తు చేసిన వాటాలను, ప్రీమియంతో తిరిగి జారీ చేసినందున)		
ii.	వాటా జప్తు ఖాతా Dr	1,300	
	To మూలధన రిజర్వు ఖాతా		1,300
	(వాటాలను తిరిగి జారీ చేసిన తర్వాత ఏర్పడిన జప్తు ఖాతా నిల్వనంతటిని మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)		

జప్తు చేసిన వాటాలు పాక్షికంగా తిరిగి జారీ చేయుట

జప్తు చేయబడిన వాటాలన్నింటిని కొన్ని సందర్భాలలో పూర్తిగా తిరిగి జారీ చేయకపోవచ్చును. అంటే జప్తు చేసిన వాటాలలో కొన్ని మాత్రమే తిరిగి జారీ చేయబడ ఉండవచ్చును. అటువంటి సందర్భాలలో ఖాతా పుస్తకాలలో రాసే విధానాన్ని కింది ఉదాహరణ ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు.

ఉదాహరణ 5:

అను ఫార్మా లిమిటెడ్, వాటా 1కి రూ.50గా గల 400ల వాటాలను జప్తు చేసినది. జప్తు చేసిన వాటాలపై వాటా ధరఖాస్తు సొమ్ము వాటా 1కి రూ.10 మరియు కేటాయింపు సొమ్ము వాటా 1కి రూ.20 చొప్పున మాత్రమే వసూలైనవి. వాటా తుది పిలుపు సొమ్ము వాటా 1కి రూ.20 చొప్పున కంపెనీ పిలిచినను వసూలు కాలేదు. జప్తు చేసిన వాటాలలో 300 వాటాలను కంపెనీ వాటా 1కి రూ.40 చొప్పున పూర్తిగా చెల్లించబడిన వాటాలుగా తిరిగి జారీ చేయటమైనది. వాటాల జప్తు మరియు తిరిగి జారీకి సంబంధించిన చిట్టా పద్ధతులను కంపెనీ పుస్తకాలలో చూపండి.

జవాబు:

చిట్టాపద్ధతులు

తేది.	వివరాలు	ఆ.పు. సంఖ్య	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
1.	వాటా మూలధనం ఖాతా Dr To వాటా జప్తు ఖాతా To వాటా మొదటి మరియు తుది పిలుపు ఖాతా (చెల్లింపు బకాయి ఏర్పడిన 400 వాటాలను జప్తు చేసినందున)		2,000	1,200 800
2.	బ్యాంకు ఖాతా Dr వాటా జప్తు ఖాతా Dr To వాటా మూలధనం ఖాతా (జప్తు చేయబడిన వాటాలలో 300 వాటాలను తిరిగి జారీ చేసినందున)		1,200 300	1,500

3.	వాటా జప్తు ఖాతా Dr To మూలధన రిజర్వు ఖాతా (300 వాటాల తిరిగి జారీ తర్వాత వచ్చిన జప్తు ఖాతా నిల్వను మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)		600	600
----	---	--	-----	-----

25.3 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

- I. కింది సందర్భాలలో మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు ఎంతెంత మొత్తాలను క్రెడిట్ చేస్తారో కనుగొనండి?
 - i. వాటా ఒకటికి రూ.10 గా గల 100 వాటాల జప్తు, వీటిపై వాటా 1కి రూ.3 చొప్పున తుది పిలుపు సొమ్ము మాత్రమే బకాయి ఉన్నది. వీటిని వాటా 1కి రూ.7 చొప్పున తిరిగి జారీ చేయటమైనది.
 - ii. వాటా 1కి రూ.10 గా గల 200 వాటాలు, వాటా 1కి రూ.8 చొప్పున పిలవబడి, వాటా 1కి 2 చొప్పున మాత్రమే వసూలు కాబడి ఉండుటచే జప్తు చేసి, వాటా 1కి రూ.9 చొప్పున పూర్తిగా చెల్లించిన వాటాలుగా తిరిగి జారీ చేయటమైనది.
 - iii. వాటా 1కి రూ.20 గా గల 100 వాటాలు, వాటా 1కి రూ.2 డిస్కంట్‌తో జారీ చేయబడిన వాటిని, కంపెనీ జప్తు చేసినది. వీటిపై వాటా 1కి మొదటి పిలుపు సొమ్ము రూ.4 చొప్పున మరియు వాటా 1కి తుది పిలుపు సొమ్ము రూ.5 చొప్పున వసూలు కాలేదు. జప్తు చేసిన వాటాలను వాటా 1కి రూ.10 చొప్పున తిరిగి జారీ చేయటమైనది.

మీరు ఏమి నేర్చుకున్నారు

- గతంలో ప్రజలకు జారీ చేసిన వాటాలు సొమ్ము పూర్తిగా వసూలు కానందున కంపెనీచే జప్తు చేయబడిన వాటాలను ప్రజలకు తిరిగి అమ్ముటనే 'వాటాల తిరిగి జారీ' అంటారు.
- వాటాలు తిరిగి జారీ చేసేటప్పుడు నిర్ణయించడే వాటా ధర కనీసం ఆ వాటాపై పిలవబడినప్పటికీ వసూలు కాని సొమ్ముతో సమానంగానైనా ఉండాలి.
- సాధారణంగా వాటాల తిరిగి జారీ సొమ్మును ఏక మొత్తంగా, చెల్లించమని కంపెనీ కోరుతుంది.
- వాటాల తిరిగి జారీ సమమూల్యానికి, డిస్కంట్‌కు మరియు ప్రీమియంతో ఉండవచ్చు.
- వాటాల తిరిగి జారీపై అనుమతించబడే డిస్కంట్ గరిష్టంగా ఆ వాటాలను జప్తు చేసినప్పుడు వచ్చిన వాటా జప్తు సొమ్ముకు సమానంగా మాత్రమే ఉంటుంది.
- వాటా జప్తు ద్వారా లభ్యమయ్యే సొమ్మును వాటాల తిరిగి జారీలో అనుమతించబడే డిస్కంట్ సొమ్ముతో సర్దుబాటు చేస్తారు.
- వాటా జప్తు ఖాతాలో ఉండే నిల్వ మొత్తాన్ని మూలధన లాభంగా పరిగణిస్తూ మూలధన రిజర్వు ఖాతాలకు మళ్ళిస్తారు.

పాఠాంత ప్రశ్నలు

1. 'వాటాల తిరిగి జారీ' అర్థాన్ని వివరించండి.
2. మొట్టమొదట (a) సమమూల్యానికి, (b) ప్రీమియంకు, (c) డిస్కంట్‌తో జారీ కాబడిన వాటాలు జప్తు చేయబడిన తర్వాత తిరిగి జారీ సందర్భంలో అనుమతించబడే గరిష్ట డిస్కంట్ ఎంత?

3. జప్తు చేసిన వాటాలను తిరిగి జారీ చేసిన తర్వాత ఎంత మొత్తాన్ని మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు మళ్ళిస్తారు. నిల్వ మొత్తాన్ని మూలధన రిజర్వు ఖాతాకే ఎందుకు మళ్ళిస్తారో వివరించండి?
4. కింద సందర్భాలలో వచ్చే 'వాటాల జప్తు' మరియు 'తిరిగి జారీ' చిట్టా పద్ధతులను చూపండి?
 - i. పూర్తిగా పిలవబడిన వాటా 1కి రూ.10 గా గల 400 'X' లిమిటెడ్ వాటాలను, వాటిపై రూ.2,400 మాత్రమే వసూలై ఉన్నందున డైరెక్టర్లు జప్తు చేసినారు. జప్తు చేసిన వాటిలో 300 వాటాలను ఏక మొత్తంగా రూ.2,500/- కొరకు తిరిగి జారీ చేసినారు.
 - ii. వాటా 1కి రూ.10 గా ఉండి, వాటా 1కి రూ.2 ప్రీమియం చొప్పున, (ప్రీమియం కేటాయింపుతో చెల్లించాలి) జారీ చేయగా 500 వాటాల కేటాయింపు పొందిన అమర్ వాటాలను 'Z' లిమిటెడ్ కంపెనీ జప్తు చేసినది. అతను తన వాటాలపై వాటా ధరఖాస్తు సొమ్ము వాటా 1కి రూ.10 చొప్పున తిరిగి జారీ చేయటమైనది.
 - iii. రాయల్ ఎంటర్ప్రైజెస్ లిమిటెడ్ వాటా 1కి రూ.10 గా ఉండి, 10% డిస్కాంట్‌తో జారీ చేయబడిన వాటాలను జప్తు చేసినది. ఆ వాటాలపై వాటా 1కి రూ.4 చొప్పున మాత్రమే వసూలు కాబడినది. జప్తు చేసిన వాటాల నుండి 100 వాటాలను, వాటా 1కి రూ.7 చొప్పున తిరిగి జారీ చేయటమైనది.
5. చిట్టా పద్ధతులను రాయండి?
 - i. గణేష్ లిమిటెడ్ వాటా 1కి రూ.10 గా గల 400 వాటాలను సురేష్‌కు కేటాయించినది. ఆ వాటాలపై సురేష్ ధరఖాస్తు సొమ్ము వాటా 1కి రూ.3 మరియు వాటా మొదటి పిలుపు సొమ్ము వాటా 1కి రూ.2 చొప్పున వసూలు కాలేదు. కంపెనీ తుది పిలుపు పిలవక ముందే అతని వాటాలను జప్తు చేసినది. జప్తు చేసిన వాటాలన్నింటినీ వాటా 1కి పూర్తిగా చెల్లించిన వాటా ధర రూ.8 చొప్పున తిరిగి జారీ చేసినది.
 - ii. ఒక కంపెనీ వాటా 1కి రూ.100 గా గల 10,000 వాటాలను వాటా 1కి రూ.20 ప్రీమియంతో క్రింది విధంగా చెల్లింపు జరిపేటట్లు ప్రజలకు జారీ చేసినది. ధరఖాస్తుపై వాటా 1కి 20, కేటాయింపుపై వాటా 1కి రూ.60 (ప్రీమియంతో కలిపి) పిలుపు ఒక్కొక్కటికి రూ. చొప్పున రెండు పిలుపులలో చెల్లించాలి. కంపెనీ తుది పిలుపు ఇంకనూ పిలవలేదు. పింకీ కలిగి ఉన్న 200 వాటాలపై కేటాయింపు సొమ్ము చెల్లించలేదు. వాటా మొదటి పిలుపు కూడా చెల్లించలేకపోవుటచే ఆమె వద్ద ఉన్న వాటాలను కంపెనీ డైరెక్టర్ల బోర్డు జప్తు చేసినది. ఇందులో నుండి 150 వాటాలను పూర్తిగా చెల్లించబడినవిగా వాటా 1కి రూ.120 చొప్పున తిరిగి జారీ చేసినది.
6. జయ ట్రేడర్స్ లిమిటెడ్ వాటా 1కి రూ.10 గా గల 10,000 వాటాలను వాటా 1కి రూ.2 ప్రీమియంతో ప్రజలకు జారీ చేసినది. సొమ్ము చెల్లింపు క్రింది విధంగా జరపవలెను. ధరఖాస్తుపై వాటా 1కి రూ.3, కేటాయింపుపై రూ.5 (ప్రీమియంతో కలిపి ఉంది) మొదటి పిలుపుపై వాటా 1కి రూ.2 మరియు తుది పిలుపుగా వాటా 1కి రూ.2. 15,000 వాటాల కొరకు ధరఖాస్తులు స్వీకరించబడినవి. కంపెనీ అన్ని ధరఖాస్తులను ఆమోదించి, ప్రోరేటా నిష్పత్తిలో వాటాల కేటాయింపు జరిపినది. 1000 వాటాల కేటాయింపు పొందిన సుశీల్ అనే వాటాదారుడు కేటాయింపు సొమ్ము చెల్లించలేకపోయెను. తదనంతర మొదటి పిలుపు కూడా చెల్లించలేకపోవుటచే అతని వాటాలు జప్తు చేయబడినవి. 750 వాటాల కొరకు ధరఖాస్తు చేసుకున్న గణేష్ అనే వేరొక వాటాదారుడు రెండు పిలుపుల సొమ్ము చెల్లించలేదు. అతని వాటాలు కూడా జప్తు చేయబడినవి. సుశీల్ యొక్క అన్ని

వాటాలు మరియు గణేష్ వాటాలలో 200 కలిపి వాటా 1కి రూ.2 చొప్పున డిస్కాంట్ తిరిగి జారీ చేయటమైనది. కంపెనీ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాసి అవసరమైన ఆవర్ణా ఖాతాలు చూపండి.

7. సోనీ కాటన్ మిల్స్ లిమిటెడ్ 1,00,000 వాటాలు, వాటా 1కి రూ.10 గా విభజించబడియున్న రూ.10,00,000 అధీకృత మూలధనంతో నమోదైనది. 50,000 వాటాలను వాటా 1కి రూ.1 డిస్కాంట్ తో చందా నిమిత్తం ప్రజలకు జారీ చేసినది. వాటా సొమ్మును ధరఖాస్తుపై మరియు కేటాయింపు వాటా 1కి రూ.5/-, పిలుపుపై వాటా 1కి రూ.4/- చొప్పున చెల్లింపు జరుపవలెను. 48,000 వాటాల కొరకు ధరఖాస్తులు స్వీకరించబడినది. కంపెనీ పిలుపు కూడా పిలవగా, 1000 వాటాల పిలుపు సొమ్ము మినహా మిగతా సొమ్ములు సక్రమంగా వసూలైనాయి. బకాయి ఉన్న 1000 వాటాలను కంపెనీ జప్తు చేసినది. జప్తు చేసిన వాటాల నుండి 800 వాటాలను వాటా 1కి రూ.12 చొప్పున తిరిగి జారీ చేయటమైనది. కంపెనీ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు చూపండి. ఆస్తి అప్పుల పట్టీని కూడా తయారు చేయండి.

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలకు జవాబులు

25.1 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నల జవాబులు

i. వాటాదారుల	ii. కంపెనీ	iii. జప్తు
iv. ప్రీమియం	v. డిస్కాంట్	

25.2 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

i. ఒప్పు	ii. ఒప్పు	iii. తప్పు

25.3 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

i. 400	ii. రూ.200	iii. 300

అభ్యాస పాఠాంత ప్రశ్నల సమాధానాలు (Practical Terminal Questions)

4. a. మూలధన రిజర్వు ఖాతా రూ.1,300
b. మూలధన రిజర్వు ఖాతా రూ.600
c. మూలధన రిజర్వు ఖాతా రూ.200
5. a. మూలధన రిజర్వు రూ.400
b. మూలధన రిజర్వు రూ.3,000
6. మూలధన రిజర్వు రూ.1,800
7. మూలధన రిజర్వు రూ.4,000.

డిబెంచర్ల జారీ

(ISSUE OF DEBENTURES)

జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీ ప్రధాన ఆర్థిక వనరు వాటా మూలధనం అని మీరు నేర్చుకొని ఉన్నారు. వాటాల జారీ ద్వారా అటువంటి మూలధనం పెంచబడుతుంది. కంపెనీ వాటాలు ఎవరైతే కలిగి ఉంటారో వారిని వాటాదారులు గాను మరియు కంపెనీ యజమానులుగా పిలవబడతారు. కంపెనీకి అదనపు నగదు మొత్తములు దీర్ఘకాలానికి అవసరపడవచ్చును. ప్రతిసారీ వాటాల జారీ కంపెనీ చేయలేదు కదా! ప్రజల నుంచి కంపెనీ ఋణములను కూడా స్వీకరించకోవచ్చు. ఋణ మొత్తమును చిన్న చిన్న భాగాలుగా విభజించటం ప్రజలకు అమ్మవచ్చు. ఒక్కొక్క భాగమును 'ఋణ పత్రము' (డిబెంచరు) అంటారు మరియు డిబెంచర్లను పొందిన వారిని 'డిబెంచరుదారు' అని అంటారు. ఆ విధంగా సమకూర్చబడిన మొత్తము కంపెనీకి ఋణము అవుతుంది. ఈ పాఠం ద్వారా మనం డిబెంచర్ల జారీ మరియు వాటికి సంబంధించి ఖాతా పుస్తకాలలో రాయు పద్ధతిని తెలుసుకొంటాం.

లక్ష్యాలు:

ఈ పాఠం చదివిన తరువాత మీరు

- డిబెంచర్ల అర్థం మరియు వాటిలో రకాలు వివరించటం.
- ఋణ పత్రములను జారీ చేయు విధానము మరియు వాటిని ఖాతా పుస్తకములలో నమోదు చేయు పద్ధతిని,
- అదనపు సెక్యూరిటీగా డిబెంచర్లు జారీ చేయడం
- ఋణ పత్రములపై వడ్డీని లెక్కించటం తెలుసుకొంటారు.

26.1 డిబెంచరు, డిబెంచర్లలో రకాలు:

డిబెంచరు అనేది ఋణం మొత్తంలో ఒక భాగము ఎప్పుడైతే కంపెనీ ప్రజల నుండి ఋణం సేకరించు ఉద్దేశ్యంతో ఉంటుందో అప్పుడు డిబెంచర్లు జారీ చేస్తుంది. డిబెంచరు పొందిన వ్యక్తిని డిబెంచరుదారుడు అంటారు. కంపెనీ ముద్రతో జారీ చేయబడిన ఋణపత్రమే డిబెంచరు. డిబెంచరు యొక్క నామ మాత్రపు విలువకు సమానమైన ఋణాన్ని కంపెనీ స్వీకరించినట్లు ధృవీకరించే పత్రమే డిబెంచరు. డిబెంచరు నందు విమోచన తేదీ మరియు వడ్డీ రేటు మరియు అది తిరిగి చెల్లించు పద్ధతి వివరించబడి ఉంటుంది. డిబెంచరుదారుడు కంపెనీకి ఋణదాత.

డిబెంచరు అనేపదంలో డిబెంచరు స్టాక్, బాండ్ మరియు కంపెనీ జారీచేయు ఇతర సెక్యూరిటీలు కలిసి ఉంటాయి. వీటికి కంపెనీ ఆస్తులపై హక్కు ఉండవచ్చు లేకపోవచ్చు.

డిబెంచర్లలో రకాలు:

డిబెంచర్లను కింది విధంగా వర్గీకరించవచ్చును.

1. హామీ ప్రాతిపదికగా

i) **హామీ గల లేదా తాకట్టు డిబెంచర్లు :** ఈ రకమైన డిబెంచర్లు కంపెనీ ఆస్తులపై తనఖా హక్కు ద్వారా హామీని పొందుతాయి. వీటిని తాకట్టు డిబెంచర్లు అని కూడా అంటారు. తాకట్టు డిబెంచరుదారులు డిబెంచర్లపై వసూలు కావలసిన అసలు మొత్తం మరియు చెల్లించవలసిన వడ్డీ మొత్తములను కలిపి కంపెనీ తాకట్టు పెట్టిన ఆస్తుల నుండి వసూలు చేసికొను హక్కును కలిగి ఉంటారు. హామీ గల డిబెంచర్లు రెండు రకాలు:

a) **ప్రథమ తాకట్టు డిబెంచర్లు:** ఈ రకమైన డిబెంచరు దారులు తమకు హామీగా ఉంచిన ఆస్తులపై ప్రథమ వసూలు హక్కు కలిగి ఉంటారు.

b) **ద్వితీయ తాకట్టు డిబెంచర్లు:** ఈ రకమైన డిబెంచరు దారులు తమకు హామీగా ఉంచిన ఆస్తులపై ద్వితీయ వసూలు హక్కు కలిగి ఉంటారు.

ii) **సెక్యూరిటీ లేని డిబెంచర్లు:** అసలు మొత్తము మరియు చెల్లించవలసిన వడ్డీలకు ఏవిధమైన హామీ లేని డిబెంచర్లను సెక్యూరిటీ లేని డిబెంచర్లు అంటారు. వీటిని సాధారణ డిబెంచర్లు అని కూడా అంటారు.

2. విమోచనం ప్రాతిపదికగా వర్గీకరణ:

i) **విమోచనీయ డిబెంచర్లు:** ఈ డిబెంచర్లు నిర్ణీత గడువు కాలము కొరకు జారీ చేయబడతాయి. డిబెంచరు దారులకు డిబెంచర్ల అసలు మొత్తము గడువు కాలం పూర్తి అయిన తరువాత తిరిగి చెల్లించబడుతుంది. ఇవి వార్షిక చెల్లింపుల ద్వారా లేదా ఓపెన్ మార్కెట్లో కొనుగోలు చేయటం ద్వారా విమోచనం చేయబడతాయి.

ii) **అవిమోచనీయ డిబెంచర్లు :** ఈ డిబెంచర్లు కంపెనీ జీవిత కాలములో విమోచనం చేయబడవు. ఈ డిబెంచర్ల సొమ్ము కంపెనీ పరిసమాప్తి సమయంలో మాత్రమే తిరిగి చెల్లించబడుతుంది.

3. నమోదు ప్రాతిపదికగా వర్గీకరణ:

i) **రిజిస్టర్డ్ డిబెంచర్లు:** ఈ డిబెంచర్లు కంపెనీతో రిజిస్టర్ చేయబడి ఉంటాయి. ఈ రకమైన డిబెంచర్ల సంబంధించిన సొమ్మును కంపెనీ రిజిస్టర్లో నమోదు చేయబడిన డిబెంచరుదారులకు మాత్రమే చెల్లించబడుతుంది.

ii) **బేరర్ డిబెంచర్లు:** ఈ డిబెంచర్లు కంపెనీ రిజిస్టర్లో నమోదు చేయబడి ఉంటాయి. ఈ డిబెంచర్లు బదిలీ ద్వారా మార్పిడి చేయబడతాయి. ఈ డిబెంచరుదారులు వడ్డీని పొందు హక్కు కలిగి ఉంటారు.

4. మార్పిడి ప్రాతిపదికగా:

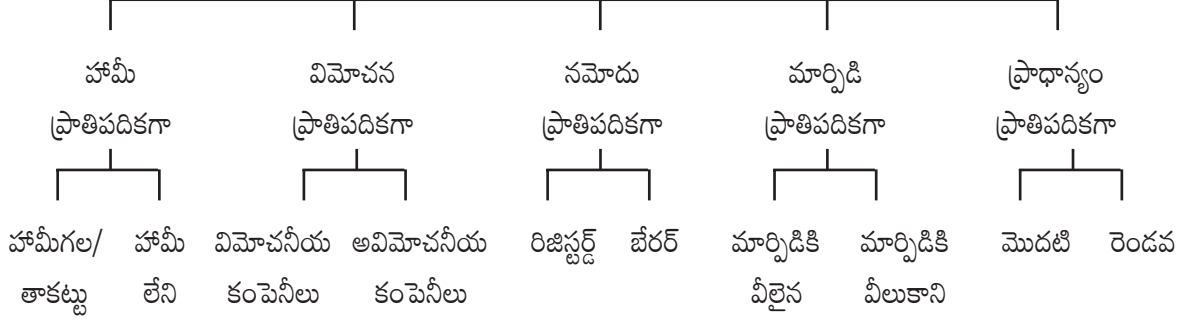
i) **మార్పిడికి వీలగు డిబెంచర్లు :** ఈ డిబెంచర్లను గడువు కాలము పూర్తి అయిన తరువాత కంపెనీ వాటాలుగా మార్చుకోవచ్చును.

- ii) మార్పిడి చేయటానికి వీలుకాని డిబెంచర్లు : డిబెంచరుదారులు ఈ డిబెంచర్లను కంపెనీ వాటాలుగా మార్చుకొనలేరు.

5. ప్రాతినిధ్యం ఆధారంగా:

- i) ప్రథమ డిబెంచర్లు: ఇతర డిబెంచర్లు కంటే ఇవి ముందుగా విమోచనం చేయబడతాయి.
ii) ద్వితీయ డిబెంచర్లు: ప్రథమ డిబెంచర్ల విమోచనం తరువాత వీటిని విమోచనం చేస్తారు.

డిబెంచర్ల రకాలు

26.1 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

దిగువ తెలిపిన డిబెంచర్లు ఏ రకం డిబెంచర్లలో తెల్పండి.

- ఇతర డిబెంచర్ల కంటే ముందుగా విమోచనం చేయు డిబెంచర్లు.
- హామీగా ఉంచిన ఆస్థలపై మొదటి హక్కు కలిగిన డిబెంచరుదారులు.
- డెలివరీ ద్వారా బదిలీ చేయబడు డిబెంచర్లు.
- కంపెనీ పరిసమాప్తి కాలములో మాత్రమే తిరిగి చెల్లించబడు డిబెంచర్లు.

26.2 డిబెంచర్ల జారీ

కంపెనీ తీసుకున్న ఋణమును ధృవీకరిస్తూ కంపెనీ ముద్రతో ఒక పత్రమును జారీ చేయుటనే డిబెంచర్లు జారీ చేయటం అంటారు.

కంపెనీ డిబెంచర్లు జారీ చేయు విధానము వాటాలు జారీ చేయబడుతుంది. ధరఖాస్తులు ఆహ్వానించబడతాయి మరియు కేటాయింపు ఉత్తరములు జారీ చేయబడతాయి. ధరఖాస్తులను తిరస్కరించినపుడు. ధరఖాస్తు మొత్తము వాపసు చేయబడుతుంది. పాక్షిక కేటాయింపు జరిపినచో అదనపు ధరఖాస్తు మొత్తమును తదుపరి పిలుపులకు సర్దుబాటు చేయవచ్చును.

దిగువ తెలిపిన విధానాల్లో డిబెంచర్ల జారీ చేయవచ్చు.

- నగదుకు డిబెంచర్ల జారీ.
- నగదు కాకుండా ఇతర ప్రతిఫలమునకు డిబెంచర్ల జారీ.
- అదనపు హామీగా డిబెంచర్ల జారీ :

అంతే గాకుండా అదనంగా, (i) ముఖ విలువకు, (ii) ప్రీమియమునకు, (iii) డిస్కాంట్ తో కూడా డిబెంచర్లను జారీ చేయవచ్చును.

నగదుకు డిబెంచర్లు జారీని ఖాతా పుస్తకాలలో రాయు విధానం :

I. ముఖ విలువతో నగదుకు డిబెంచర్ల జారీ:

చిట్టా పద్దులు ఈ క్రింది విధంగా ఉంటాయి.

i. ధరఖాస్తు మొత్తము వసూలైనపుడు

బ్యాంకు ఖాతా Dr

To డిబెంచరు ధరఖాస్తు ఖాతా

(డిబెంచర్ల కొరకు ధరఖాస్తు మొత్తము వసూలైనందున)

ii. డిబెంచర్లు కేటాయింపు తర్వాత డిబెంచర్లు ధరఖాస్తు మొత్తమును డిబెంచర్ల ఖాతాకు బదిలీ చేసినపుడు

డిబెంచరు ధరఖాస్తు ఖాతా Dr

To డిబెంచర్ల ఖాతా

(కేటాయింపు సందర్భంగా ధరఖాస్తు మొత్తమును డిబెంచరు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)

iii. కేటాయింపు మొత్తము బకాయి కొరకు

డిబెంచర్ల కేటాయింపు ఖాతా Dr

To డిబెంచర్ల ఖాతా

(కేటాయింపు మొత్తము బాకీ ఉన్నందున)

iv. కేటాయింపు బకాయి మొత్తము వసూలైనందున

బ్యాంకు ఖాతా Dr

To డిబెంచర్ల కేటాయింపు ఖాతా

(డిబెంచర్ల కేటాయింపు మొత్తము వసూలైనందున)

v. మొదటి మరియు ముగింపు పిలుపు పిలచినప్పుడు

డిబెంచర్ల మొదటి మరియు ముగింపు పిలుపు ఖాతా Dr

To డిబెంచర్ల ఖాతా

(డిబెంచర్ల మొదటి మరియు ముగింపు పిలుపు మొత్తము న రావలసినందున)

vi. డిబెంచర్ల మొదటి మరియు ముగింపు పిలుపు మొత్తము వసూలైనపుడు

బ్యాంకు ఖాతా Dr

To డిబెంచర్ల మొదటి మరియు ముగింపు పిలుపు ఖాతా

(పిలుపుపై బకాయి మొత్తము వసూలైనందున)

గమనిక: రెండు పిలుపులు అనగా మొదటి పిలుపు మరియు రెండవ పిలుపు వేరుగా జరుపవచ్చును. అటువంటి సందర్భంలో మొదటి మరియు ముగింపు పిలుపుకు చిట్టాపద్దులు రాసిన విధంగానే రెండు పిలుపులకు విడివిడిగా రాయవచ్చు.

ఉదాహరణ 1:

పైనింగ్ ఇండియా లిమిటెడ్ ఒక్కొక్కటి 100 రూ.ల విలువ గలిగిన 5000 8% డిబెంచర్లను ఈ కింది విధంగా జారీ చేసినది. ధరఖాస్తుపై రూ.20, కేటాయింపుపై రూ.30, మొదటి మరియు ముగింపు పిలుపుపై రూ.50.

ధరఖాస్తు చేయబడిన డిబెంచర్లు అన్నియు కేటాయించబడినవి. అన్ని పిలుపుల మొత్తము వసూలైనది. కంపెనీ పుస్తకాలలో అవసరమైన చిట్టా పద్ధులను నమోదు రాయండి.

జవాబు :

షైనింగ్ ఇండియా లిమిటెడ్ చిట్టా

తేది.	వివరాలు	ఆ.పు.సం.	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
1.	బాంక్ ఖాతా Dr To డిబెంచర్ల ధరఖాస్తు ఖాతా (5000 డిబెంచర్లపై ధరఖాస్తు మొత్తము వసూలైనందున)		1,00,000	1,00,000
2.	డిబెంచర్ల ధరఖాస్తు ఖాతా Dr To 8% డిబెంచర్ల ఖాతా (కేటాయించిన ధరఖాస్తు మొత్తమును డిబెంచర్ల ఖాతాకు మళ్ళించినందున)		1,00,000	1,00,000
3.	డిబెంచర్ల కేటాయింపు ఖాతా Dr To 8% డిబెంచర్ల ఖాతా (డిబెంచరుపై 30రూ.ల చొ॥న 5,000 డిబెంచర్లపై కేటాయింపు మొత్తము బకాయి ఉన్నందున)		1,50,000	1,50,000
4.	బ్యాంకు ఖాతా Dr To డిబెంచర్ల కేటాయింపు ఖాతా (కేటాయింపు మొత్తము వసూలైనందున)		1,50,000	1,50,000
5.	డిబెంచర్ల మొదటి మరియు ముగింపు పిలుపు ఖాతా Dr To 8% డిబెంచర్ల ఖాతా		2,50,000	2,50,000
6.	బ్యాంకు ఖాతా Dr To డిబెంచర్ల మొదటి మరియు ముగింపు కేటాయింపు ఖాతా (డిబెంచర్ల మొదటి మరియు ముగింపు పిలుపు మొత్తము వసూలైనందున)		2,50,000	2,50,000

అధిక చందా:

కంపెనీ జారీచేసిన డిబెంచర్ల సంఖ్యను దాటి అదనంగా ధరఖాస్తు మొత్తం వసూలైనచో, దానిని అధిక మొత్తంలో చందా చేయడం అంటారు. అధికంగా వసూలైన ధరఖాస్తు మొత్తంను కింది విధంగా నమోదు చేయగలరు.

- అదనంగా వచ్చిన ధరఖాస్తులను పూర్తిగా తిరస్కరించినపుడు అదనపు ధరఖాస్తుల మొత్తం సొమ్ము వాపసు చేయబడుతుంది.
- అదనపు ధరఖాస్తుల మొత్తంను కేటాయింపు మరియు పిలుపుల బకాయి మొత్తంనకు సర్దుబాటు చేయబడుతుంది.

- పాక్షిక కేటాయింపు జరిపినపుడు,
- అదనపు మొత్తమును కేటాయింపు బకాయి మొత్తమునకు సర్దుబాటు చేసి మిగిలిన మొత్తము వాపసు చేసినపుడు,

పైన తెలిపిన సందర్భములలో చిట్టా పద్దులు కింది విధంగా ఉంటాయి.

ధరఖాస్తులను తిరస్కరించి ఆ మొత్తమును వాపసు చేసినపుడు:

డిబెంచరు ధరఖాస్తు ఖాతా Dr

To బాంక్ ఖాతా

(తిరస్కరించిన ధరఖాస్తుల మొత్తము వాపసు చేసినందుకు)

అదనపు ధరఖాస్తు మొత్తమును కేటాయింపు బకాయి మొత్తమునకు సర్దుబాటు చేసినపుడు:

డిబెంచర్ల ధరఖాస్తు ఖాతా Dr

To డిబెంచర్ల కేటాయింపు ఖాతా

(అదనపు ధరఖాస్తు మొత్తమును సర్దుబాటు చేసినందున)

ఉదాహరణ 2:

ABC Ltd. 5000, 10% డిబెంచర్లను ఒక్కొక్కటి 10 రూ.ల చొప్పున ధరఖాస్తుపై 40 రూ. కేటాయింపుపై రూ.60లు చెల్లించనట్లు జారీ చేసినది. 6000 డిబెంచర్ల కొరకు ధరఖాస్తు చేసుకొన్న ధరఖాస్తుదారులకు తిరస్కృతి ఉత్తరములు పంపబడినవి మరియు ఆ మొత్తము వాపసు చేయబడినది. మిగిలిన ధరఖాస్తుదారులకు దామాషా పద్ధతిలో కేటాయింపు జరిగినది. అధిక చందా మొత్తం కేటాయింపు బకాయి మొత్తమునకు సర్దుబాటు చేశారు. రావలసిన బకాయి మొత్తములన్నియు వసూలైనవి.

పైన తెల్పిన వ్యవహారాలకు కంపెనీ పుస్తకములలో చిట్టాపద్దులను రాయండి.

జవాబు:

చిట్టాపద్దులు

తేది.	వివరాలు	ఆ.పు.సం.	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
1.	బ్యాంకు ఖాతా Dr To డిబెంచర్ల ధరఖాస్తు ఖాతా (ఒక్కొక్కటి రూ.40 చొ॥న 6,000 డిబెంచర్లపై ధరఖాస్తు సొమ్ము వసూలైనందున)		2,40,000	2,40,000
2.	డిబెంచర్ల ధరఖాస్తు ఖాతా Dr To 10% డిబెంచర్ల ఖాతా To బాంక్ ఖాతా To డిబెంచర్ల కేటాయింపు ఖాతా (5,000 డిబెంచర్ల ధరఖాస్తు మొత్తము డిబెంచర్ల ఖాతాకు మళ్ళింపు కేటాయించని 500 ధరఖాస్తుల మొత్తము వాపసు, మరియు మిగిలిన 500 ధరఖాస్తుల మొత్తమును కేటాయింపు కొరకు సర్దుబాటు చేసినందున)		2,40,000	2,00,000 20,000 20,000

3.	డిబెంచర్ల కేటాయింపు ఖాతా Dr To 10% డిబెంచర్ల ఖాతా (డిబెంచర్ల కేటాయింపు బకాయి మొత్తము కొరకు)		3,00,000	3,00,000
4.	బ్యాంకు ఖాతా Dr To డిబెంచర్ల కేటాయింపు ఖాతా (కేటాయింపు మొత్తం వసూలైనందున)		2,80,000	2,80,000

26.2 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

- I. డిబెంచర్లను జారీ చేయు వివిధ పద్ధతులను రాయండి.
 - i.
 - ii.
 - iii.
- II. ఒక కంపెనీ ఒక్కొక్కటి రూ.100 ల చొప్పున 10,000, 10% డిబెంచర్లను ధరఖాస్తుతో రూ.30 చెల్లించు విధంగా జారీ చేసినది. 12,000 డిబెంచర్ల కొరకు ధరఖాస్తులు వసూలైనవి. అదనపు ధరఖాస్తుల మొత్తము అనగా రూ.60,000 (2000 × రూ.30) ను కంపెనీ ఏమి చేయగలదు.
 - a.
 - b.

26.3 ప్రీమియంకు మరియు డిస్కౌంటు డిబెంచర్ల జారీ

డిబెంచర్లను నామ మాత్రపు విలువ కంటే అధిక విలువకు జారీ చేయడాన్ని ప్రీమియంకు జారీ చేయడం అంటారు.

ఉదాహరణకు రూ.100 విలువ కలిగిన డిబెంచరును రూ.110 కు జారీ చేసినప్పుడు, అదనపు రూ.10ల మొత్తము ప్రీమియం అవుతుంది. కంపెనీల జారీపై గల ప్రీమియంను సెక్యూరిటీల ప్రీమియం ఖాతాకు క్రెడిట్ చేసెదరు.

చిట్టా పద్ధతి కింది విధంగా ఉంటుంది.

డిబెంచర్ల కేటాయింపు ఖాతా Dr

To డిబెంచర్ల ఖాతా

To సెక్యూరిటీల ప్రీమియం ఖాతా

(..... రూ.ల ప్రీమియం కేటాయింపు మొత్తంతో బకాయి ఉన్నందున)

ఉదాహరణ 3:

ఒక కంపెనీ ఒక్కొక్కటి రూ.100 ల చొప్పున 20% ప్రీమియంతో ధరఖాస్తుపై రూ.60, కేటాయింపుపై రూ.60, (ప్రీమియంతో కలిపి) చెల్లించునట్లుగా 5,000, 10% డిబెంచర్లను జారీ చేసినది.

డిబెంచర్లన్నియు చందా చేయబడినాయి మరియు బకాయి మొత్తములన్నియు వసూలైనవి. చిట్టాపద్ధతులను చూపండి.

జనాబు:

చిట్టాపద్దులు

తేది.	వివరాలు	ఆ.పు.సం.	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
1.	బ్యాంకు ఖాతా Dr To డిబెంచర్ల ధరఖాస్తు ఖాతా (ధరఖాస్తు మొత్తము వసూలైనందున)		3,00,000	3,00,000
2.	డిబెంచర్ల ధరఖాస్తు ఖాతా Dr To 10% డిబెంచర్ల ఖాతా (ధరఖాస్తు మొత్తము డిబెంచర్ల ఖాతాకు మళ్ళించినందున)		3,00,000	3,00,000
3.	డిబెంచర్ల కేటాయింపు ఖాతా Dr To 10% డిబెంచర్ల ఖాతా To సెక్యూరిటీల ప్రీమియం ఖాతా (ప్రీమియంతో కలిపి కేటాయింపు మొత్తము బకాయి ఉన్నందున)		3,00,000	2,00,000 1,00,000
4.	బ్యాంకు ఖాతా Dr To డిబెంచర్ల కేటాయింపు ఖాతా (కేటాయింపు మొత్తం వసూలైనందున)		3,00,000	3,00,000

డిస్కౌంటుకు డిబెంచర్ల జారీ

డిబెంచర్లను నామ మాత్రపు విలువ కంటే తక్కువ విలువకు జారీ చేయడాన్ని డిబెంచర్లను విలువకు జారీ చేయడాన్ని డిబెంచర్లను డిస్కౌంట్‌కు జారీ చేయడం అని అంటారు. ఉదాహరణకు, రూ.100 ల విలువ కలిగిన డిబెంచరును రూ.90కు జారీ చేయడం, కంపెనీల చట్టం, 1956 డిబెంచర్లను డిస్కౌంటుకు జారీ చేయుటకు ఎలాంటి షరతులను విధించలేదు. కానీ కంపెనీ నియమావళి (Articles of Association) నందు డిబెంచర్లను డిస్కౌంటుకు జారీచేయు అవకాశాన్ని పొందుపరచడమైనది.

డిస్కౌంట్ (కేటాయింపు సమయంలో సర్దుబాటు చేయునట్లు)కు డిబెంచర్ల జారీకి చిట్టాపద్దులు

డిబెంచర్ల కేటాయింపు ఖాతా Dr

డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కౌంట్ ఖాతా Dr

To డిబెంచర్ల ఖాతా

(కేటాయింపు మొత్తము బకాయి డిబెంచరుకు రూ. చొ॥న డిస్కౌంటు మొత్తము)

ఉదాహరణ 4:

ఒక కంపెనీ ఒక్కొక్కటి రూ.100 ల చొప్పున 9% డిబెంచర్లను, 10% డిస్కౌంట్‌తో ధరఖాస్తుపై రూ.40, కేటాయింపుపై రూ.50 చెల్లించు విధంగా జారీ చేసినది.

అవసరమైన చిట్టా పద్దులను రాయండి.

డిబెంచర్లన్నియు చందా చేయబడినాయి మరియు రావలసిన మొత్తములన్నియు వసూలైనవి. చిట్టాపద్దులను చూపండి.

జవాబు:

చిట్టాపద్దులు

తేది.	వివరాలు	ఆ.పు.సం.	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
1.	బ్యాంకు ఖాతా Dr To డిబెంచర్ల ధరఖాస్తు ఖాతా (ధరఖాస్తు మొత్తము వసూలైనందున)		80,000	80,000
2.	డిబెంచర్ల ధరఖాస్తు ఖాతా Dr To 9% డిబెంచర్ల ఖాతా (ధరఖాస్తు మొత్తము డిబెంచర్ల ఖాతాకు మళ్ళించినందున)		80,000	80,000
3.	డిబెంచర్ల కేటాయింపు ఖాతా Dr డిబెంచర్ల డిస్కౌంట్ ఖాతా Dr To 9% డిబెంచర్ల ఖాతా (రూ.10 ల డిస్కౌంట్తో పాటుగా కేటాయింపు మొత్తము బకాయి ఉన్నందున)		1,00,000 20,000	1,20,000
4.	బ్యాంకు ఖాతా Dr To డిబెంచర్ల కేటాయింపు ఖాతా (కేటాయింపు మొత్తం వసూలైనందున)		1,00,000	1,00,000

నగదేతర ప్రతిఫలమునకు డిబెంచర్ల జారీ:

కంపెనీ కొన్ని ఆస్తులను కొనుగోలు చేసి, విక్రేతలకు వాటి చెల్లింపు కొరకు డిబెంచర్లను జారీ చేయడాన్ని నగదేతర ఇతర ప్రతిఫలమునకు డిబెంచర్లను జారీ చేయడం అంటారు ఈ డిబెంచర్లు సమ విలువకు, ప్రీమియంకు మరియు డిస్కౌంట్కు జారీ చేయవచ్చు.

ఖాతా పుస్తకములలో నమోదు చేయు పద్ధతి:

1. ఆస్తులను కొనుగోలు చేసినపుడు

వివిధ ఆస్తుల ఖాతా Dr

(విడి విడిగా)

To విక్రేతల ఖాతా

(ఆస్తులను కొనుగోలు చేసినందున)

2. డిబెంచర్లను కేటాయించనపుడు

i. సమ విలువకు జారీ చేసినపుడు

విక్రేతల ఖాతా Dr

To డిబెంచర్ల ఖాతా

(విక్రేతలకు సమ విలువకు డిబెంచర్లను జారీ చేసినందున)

ii. డిస్కాంటుకు జారీ చేసినపుడు

విక్రేతల ఖాతా Dr

డిబెంచర్ల డిస్కాంట్ ఖాతా Dr

To డిబెంచర్ల ఖాతా

(డిబెంచరుకు రూ. డిస్కాంట్ చొప్పున విక్రేతలకు డిబెంచర్లు జారీ చేసినందున)

iii. ప్రీమియంకు జారీ చేసినపుడు

విక్రేతల ఖాతా Dr

To డిబెంచర్ల ఖాతా

To సెక్యూరిటీల ప్రీమియం ఖాతా

(డిబెంచరుకు రూ. ప్రీమియంతో విక్రేతలకు డిబెంచర్లు జారీ చేసినందున)

ఉదాహరణ 5:

M.B. ఎలక్ట్రానిక్స్ లిమిటెడ్ రూ.1,98,000 లకు ఒక యంత్రమును కొనుగోలు చేసి, ఒక్కొక్కటి రూ.100 విలువ గల 9% డిబెంచర్లను విక్రేతలకు జారీ చేసినది. డిబెంచర్లను

ఎ) సమ విలువకు,

బి) 10 రూ.ల ప్రీమియంకు, లేదా

సి) 10 రూ.ల డిస్కాంట్కు

జారీ చేసినపుడు చిట్టా పద్ధులను తయారు చేయండి.

జవాబు:

వ. సం.	వివరాలు	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
	యంత్రము ఖాతా Dr To విక్రేతల ఖాతా (యంత్రము కొనుగోలు చేసినందున)	1,98,000	1,98,000
ఎ)	విక్రేతల ఖాతా Dr To 9% డిబెంచర్ల ఖాతా (100 రూ. విలువ గల 1,980 డిబెంచర్లను విక్రేతలకు జారీ చేసినందున)	1,98,000	1,98,000

బి)	విక్రేతల ఖాతా Dr	1,98,000	
	To 9% డిబెంచర్ల ఖాతా		1,80,000
	To సెక్యూరిటీల ప్రీమియం ఖాతా		18,000
	(డిబెంచరుకు రూ.10 ప్రీమియంతో 1,800 డిబెంచర్లను జారీ చేసినందున)		

సి)	విక్రేతల ఖాతా Dr	1,98,000	
	డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కౌంట్ ఖాతా Dr	22,000	
	To 9% డిబెంచర్ల ఖాతా		2,20,000
	(రూ.100 విలువ గల 2200, 9% డిబెంచర్లు రూ.10 చొప్పున డిస్కౌంట్పై జారీ చేసినందున)		

వర్కింగ్ నోట్సు

1) ప్రీమియంకు జారీ చేయవలసిన డిబెంచర్ల సంఖ్య లెక్కింపు

బకాయి మొత్తము = రూ.1,98,000 లు

రూ.10 ల ప్రీమియంతో డిబెంచర్ విలువ = రూ.110

$$\text{జారీ చేయవలసిన డిబెంచర్ల సంఖ్య} = \frac{1,98,000}{110} = 1800$$

డిబెంచరు మొత్తము (నామ మాత్రపు విలువ) = $1800 \times 100 = 1,80,000$ రూ.

సెక్యూరిటీ ప్రీమియం మొత్తము = 1800×10 రూ. = 1,80,000 రూ.

2) డిస్కౌంట్కు జారీ చేయవలసిన డిబెంచర్ల సంఖ్య లెక్కింపు

విక్రేతకు బకాయి ఉన్న మొత్తము = రూ.1,98,000 లు

రూ.10 ల డిస్కౌంట్తో ఒక డిబెంచర్ విలువ = రూ.90 (100-10)

$$\text{జారీ చేయవలసిన డిబెంచర్ల సంఖ్య} = \frac{1,98,000}{90} = 2,200$$

డిబెంచరు మొత్తము (నామ మాత్రపు విలువ) = $2200 \times 100 = 2,20,000$ రూ.

డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కౌంట్ = 2200×10 రూ. = 22,000 రూ.

విమోచన షరతులతో డిబెంచర్ల జారీ: (చిట్టా పద్ధతులు)

i. సమ విలువకు జారీ మరియు సమవిలువతో విమోచన

బాంక్ ఖాతా Dr

To డిబెంచర్ల ఖాతా

(..... రూ.తో సమ విలువకు డిబెంచర్ల జారీ)

ii. డిస్కౌంట్కు జారీ మరియు సమ విలువకు విమోచన

బాంక్ ఖాతా Dr

డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కౌంట్ ఖాతా Dr

To డిబెంచర్ల ఖాతా

(..... రూ.ల డిబెంచర్లు రూ.ల డిస్కౌంట్తో జారీ)

iii. ప్రీమియంతో జారీ, సమ విలువకు విమోచన

బాంక్ ఖాతా Dr

To డిబెంచర్ల ఖాతా

To సెక్యూరిటీల ప్రీమియం ఖాతా

(..... రూ.ల ప్రీమియంతో రూ.ల విలువ గల డిబెంచర్లు జారీ)

iv. సమ విలువకు జారీ, ప్రీమియంతో విమోచన

బాంక్ ఖాతా Dr

డిబెంచర్ల జారీపై నష్టం ఖాతా Dr

To డిబెంచర్ల ఖాతా

To డిబెంచర్ల విమోచనంపై ప్రీమియం ఖాతా

(..... రూ.ల డిబెంచర్ల జారీ, రూ.ల ప్రీమియంతో విమోచన)

v. డిస్కౌంట్కు జారీ మరియు ప్రీమియంతో విమోచన

బాంక్ ఖాతా Dr

డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కౌంట్ ఖాతా Dr

డిబెంచర్ల జారీపై నష్టం ఖాతా Dr

To డిబెంచర్ల ఖాతా

To డిబెంచర్ల విమోచనంపై ప్రీమియం ఖాతా

(..... రూ.ల డిస్కౌంట్తో రూ.ల డిబెంచర్ల జారీ, రూ.ల ప్రీమియంతో విమోచనం)

ఉదాహరణ 6:

రూ.200 విలువ గల 500 డిబెంచర్లను

i. రూ.500 కు జారీ, రూ.500 కు విమోచనం

ii. రూ.450 కు జారీ, రూ.500 కు విమోచనం

iii. రూ.550 కు జారీ, రూ.500 కు విమోచనం

iv. రూ.500 కు జారీ, రూ.550 కు విమోచనం

v. రూ.400 కు జారీ, రూ.550 కు విమోచనం

పైన తెల్పిన విధముగా జారీ చేసినపుడు, చిట్టా పద్దులను తయారు చేయండి.

తేది.	వివరాలు	అ.పు. సంఖ్య	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
i.	బ్యాంకు ఖాతా Dr To డిబెంచర్ల ఖాతా (రూ.500 ల 200 డిబెంచర్ల జారీ)		1,00,000	1,00,000
ii.	బ్యాంకు ఖాతా Dr డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కౌంట్ ఖాతా Dr To డిబెంచర్ల ఖాతా (రూ.500 ల 200 డిబెంచర్లు రూ.450ల చొప్పున జారీ)		90,000 10,000	1,00,000
iii.	బ్యాంకు ఖాతా Dr To డిబెంచర్ల ఖాతా To సెక్యూరిటీల ప్రీమియం ఖాతా (రూ.500 ల విలువ గల 200 డిబెంచర్లు రూ.550లకు జారీ)		1,10,000	1,00,000 10,000
iv.	బ్యాంకు ఖాతా Dr డిబెంచర్ల జారీపై నష్టం ఖాతా Dr To డిబెంచర్ల ఖాతా To డిబెంచర్ల విమోచనంపై ప్రీమియం ఖాతా (రూ.550 ల తిరిగి చెల్లించు విధముగా, రూ.500 ల 200 డిబెంచర్లు రూ.500 లకు జారీ)		10,000 10,000	1,00,000 10,000
v.	బ్యాంకు ఖాతా Dr డిబెంచర్ల జారీపై నష్టం ఖాతా Dr డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కౌంట్ ఖాతా Dr To డిబెంచర్ల ఖాతా To డిబెంచర్ల విమోచనంపై ప్రీమియం ఖాతా (రూ.550 ల తిరిగి చెల్లించినట్లు, రూ.500 ల 2000 డిబెంచర్లు రూ.450ల జారీ)		90,000 10,000 10,000	1,00,000 20,000

26.3 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

- I. ఒక కంపెనీ రూ.315000 లకు ఒక భవనంను కొనుగోలు చేసి, ఒక్కొక్కటి రూ.100 ల విలువ గల 10% డిబెంచర్లను 5% ప్రీమియంతో జారీ చేసినది.
 - i. విక్రేతలకు జారీ చేసిన డిబెంచర్ల సంఖ్యను లెక్కించండి.
 - ii. జారీకి అవసరమైన చిట్టా పద్ధులను తయారు చేయండి.

II. కింది ఖాళీలను సరియైన పదం / పదాలు, సంఖ్య / సంఖ్యలతో పూరించండి.

- రూ.100 నామమాత్రపు విలువ గల 10% డిబెంచరును రూ.90 కు జారీ చేయడాన్ని కు జారీ చేయడం అంటారు.
- రూ.100 విలువ గల 9% డిబెంచరును రూ.120 కు జారీ చేయడాన్ని కు జారీ చేయడం అంటారు.
- ప్లాంట్ కొనుగోలు చేసి విక్రేతలకు రూ.100 విలువ గల 100, 8% డిబెంచర్లు జారీ చేయడాన్ని కు జారీ చేయడం అంటారు.
- కంపెనీ లో ప్రోవిజన్ ఉన్న ఎడల డిబెంచర్లను డిస్కాంట్ కు జారీ చేయవచ్చును.

26.4 అదనపు సెక్యూరిటీగా డిబెంచర్ల జారీ

ప్రధాన సెక్యూరిటీతో పాటుగా అదనంగా సెక్యూరిటీ కలుగ చేయడాన్ని కొల్లాటరల్ సెక్యూరిటీ (Collateral Security) అంటారు. ఇది అనుబంధ లేదా ద్వితీయ సెక్యూరిటీ.

కంపెనీ బాంక్ నుండి లేదా ఇతర ఆర్థిక సంస్థ నుండి ఋణము తీసుకొనునపుడు ప్రధాన సెక్యూరిటీతో పాటుగా రెండవ హామీగా డిబెంచర్లను జారీ చేయవచ్చును. ఈ రకంగా డిబెంచర్లు జారీ చేయడాన్ని అదనపు హామీ కొరకు డిబెంచర్లు జారీ చేయడం అంటారు. కంపెనీ ప్రధాన సెక్యూరిటీని పూర్తిగా వినియోగించుకొని ఋణ మొత్తమును చెల్లించలేని సందర్భములో మాత్రమే ఋణం ఇచ్చిన వ్యక్తికి ఆ డిబెంచర్లపై హక్కు ఉంటుంది. ఈ హక్కును ఉపయోగించు కొను అవసరం లేనపుడు డిబెంచర్లను కంపెనీకి వాపసు చేయవలసి ఉంటుంది. కంపెనీ ఋణంపై వడ్డీ చెల్లింపు చేస్తున్నందు వలన డిబెంచర్లను అదనపు హామీ కొరకు జారీ చేసినపుడు వాటిపై వడ్డీ చెల్లించవలసిన అవసరం లేదు.

అదనపు హామీగా డిబెంచర్లను జారీ చేసినపుడు కంపెనీ ఖాతా పుస్తకములలో రెండు విధములుగా క్రెడిట్ చేయబడుతుంది.

- కంపెనీ ఖాతా పుస్తకములలో చిట్టా పద్ధు అవసరం లేదు:

డిబెంచర్లు అదనపు హామీగా జారీ చేయబడినవి. ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో అప్పుల వైపు హామీ ఇవ్వబడిన ఋణములు మరియు అడ్వాన్సులు శీర్షిక క్రింద ఈ విషయము ఒక నోట్ గా ఇవ్వబడి ఉంటుంది.

..... కంపెనీ లిమిటెడ్ ఆస్తి అప్పుల పట్టి

మూలధనము మరియు అప్పులు	మొత్తము రూ.	ఆస్థులు	మొత్తము రూ.
డిబెంచర్లు (..... రూ. విలువ గల డిబెంచర్లు అదనపు హామీగా జారీ చేయబడినవి) ఋణం (.... రూ.ల .. అదనపు హామీగా డిబెంచర్ల జారీ చేయబడినవి)			

ii. కంపెనీ ఖాతా పుస్తకములలో చేయవలసిన పద్దు:

డిబెంచర్ల జారీ ద్వారా అదనపు హామీ కలుగ చేసినపుడు ఒక చిట్టా పద్దు నమోదు చేయవలసి ఉంటుంది. ఈ జారీ కొరకు ఎలాంటి నగదు వసూలు లేదు కాబట్టి డిబెంచర్ల అనామతు ఖాతా డెబిట్ చేయవలసి ఉంటుంది. దిగువ తెలిపిన చిట్టా పద్దు నమోదు చేయవలసి ఉంటుంది.

డిబెంచర్ల అనామతు ఖాతా Dr

To డిబెంచర్ల ఖాతా

(..... కు రూ.ల డిబెంచర్లు అదనపు సెక్యూరిటీగా జారీ చేసినందున)

జారీ చేయు కంపెనీ ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో కింది విధంగా చూపబడుతుంది:

..... కంపెనీ లిమిటెడ్ ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

మూలధనము మరియు అప్పులు	మొత్తము రూ.	ఆస్తులు	మొత్తము రూ.
డిబెంచర్ (..... రూ.ల డిబెంచర్లు అదనపు హామీగా ఎదురు పద్దు (contra) ప్రకారం జారీ) ఋణము		బాంక్ డిబెంచర్ అనామతు ఖాతా (ఋణము కొరకు డిబెంచర్లను అదనపు హామీగా ఎదురు పద్దు) (contra) ప్రకారం జారీ)	

ఉదాహరణ 7:

స్ట్రై రాకెటింగ్ కంపెనీ లిమిటెడ్ బ్యాంకు నుండి తీసుకున్న 5,00,000 రూ.ల ఋణమునకు గాను రూ.100 విలువ గల 6,000, 10% డిబెంచర్లను అదనపు హామీగా జారీ చేసినది. కంపెనీ పుస్తకములలో డిబెంచర్ల జారీని రికార్డు చేయండి మరియు కంపెనీ ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో జారీ చేయబడిన డిబెంచర్లను చూపండి.

i. చిట్టా పద్దు అవసరము లేనపుడు

స్ట్రై రాకెటింగ్ కంపెనీ లిమిటెడ్ (Relevant) ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

మూలధనము మరియు అప్పులు	మొత్తము రూ.	ఆస్తులు	మొత్తము రూ.
హామీగల ఋణము బాంక్ అప్పు (100 రూ.ల విలువ గల 6000, 10% అదనపు హామీగా జారీ ద్వారా హామీ ఇవ్వబడినది)	5,00,000	చరాస్తులు & అప్పులు మరియు అడ్వాన్సు బాంక్‌లో నగదు (ఋణము కొరకు డిబెంచర్లను అదనపు హామీగా ఎదురు పద్దు) (contra) ప్రకారం జారీ)	5,00,000

ii. చిట్టా

తేది.	వివరాలు	L.F.	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
	డిబెంచర్ల అనామతు ఖాతా Dr To డిబెంచర్ల ఖాతా (బాంక్కు అదనపు హామీగా రూ.100 విలువ గల 6000, 10% డిబెంచర్లు జారీ చేసినందున)		6,00,000	6,00,000
ii.	బ్యాంకు ఖాతా Dr డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కౌంట్ ఖాతా Dr To డిబెంచర్ల ఖాతా (రూ.500 ల 200 డిబెంచర్లు రూ.450ల చొ॥న జారీ)		90,000 10,000	1,00,000

స్ట్రై రాకెటింగ్ కంపెనీ లిమిటెడ్ ఆస్తి అప్పుల పట్టి

మూలధనము మరియు అప్పులు	మొత్తము రూ.	అస్థులు	మొత్తము రూ.
హామీగల ఋణము : బాంక్ ఋణము	5,00,000	చరాస్థులు బాంక్లో నగదు చిల్లర మల్లర ఖర్చులు డిబెంచర్ అనామతు ఖాతా (రూ.100 ల విలువ గల 6000 డిబెంచర్లు అదనపు హామీగా ఎదురు పడ్డు (contra) ద్వారా జారీ)	5,00,000 6,00,000
డిబెంచర్లు 6000, 10% డిబెంచర్లు అదనపు హామీగా జారీ చేయబడినవి.	6,00,000		

26.4 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

కింది వాటికి సరియైన పదం / పదాలతో సమాధానాలు ఇవ్వండి.

- ప్రధాన హామీతో పాటుగా అదనపు హామీతో జారీ చేయబడు సెక్యూరిటీని ఏమంటారు.
- డిబెంచర్ల జారీపై అదనపు హామీ ఇవ్వబడినపుడు కంపెనీ పుస్తకములలో చిట్టాపడ్డు నమోదు చేయునపుడు ఏ ఖాతా డెబిట్ చేయబడుతుంది.
- కంపెనీ అదనపు హామీగా డిబెంచర్లను జారీ చేసినపుడు డిబెంచర్ల అనామతు ఖాతా ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఏవైపు వ్రాయబడుతుంది?
- డిబెంచర్లను అదనపు హామీగా కంపెనీ ఎప్పుడు జారీ చేస్తుంది?

26.5 డిస్కాంట్పై డిబెంచర్ల జారీ మరియు డిబెంచర్ల జారీపై నష్టం

కంపెనీ డిబెంచర్లను డిస్కాంట్పై జారీ చేసినపుడు డిస్కాంట్ను అనుమతించిన సంవత్సరములోనే ఆ డిస్కాంట్ మొత్తము అంతా లాభనష్టాల ఖాతాకు ఛార్జ్ చేయదు. ఈ డిస్కాంట్ మొత్తము భారీగా ఉండుట వలన డిబెంచర్లను కొన్ని సంవత్సరములకు జారీ చేయడం ద్వారా ఋణము నుండి కంపెనీ ప్రయోజనము పొందగలదు. అందువలన డిస్కాంట్ మొత్తంలో కొంత భాగం ప్రతీ సంవత్సరం రద్దు చేయబడుతుంది. సాధారణంగా ఈ డిబెంచర్ల విమోచనం లోపు ఇది రద్దు చేయబడుతుంది.

డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కాంట్ మొత్తము మూలధన నష్టముగా భావించుట వలన అది రద్దు చేసేంత వరకు రద్దు చేయని మొత్తంను ఆస్తి అప్పుల పట్టికలో ఆస్థుల వైపు 'వివిధ ఖర్చులు' శీర్షిక కింద రాయబడుతుంది.

డిబెంచర్ల డిస్కాంట్ మొత్తం రెండు విధాలుగా రద్దు చేయబడుతుంది:

1. నిర్ణీత కాలము తరువాత డిబెంచర్లన్ని విమోచనం చేయబడతాయి.

డిబెంచర్లు ఒక నిర్ణీత కాలము తరువాత విమోచనం చేయునపుడు, డిస్కాంట్ మొత్తము డిబెంచర్ల జారీ మరియు వాని విమోచనం మధ్య నున్న కాలానికి సమానంగా పంచబడుతుంది. ప్రతి సంవత్సరము డిబెంచర్ల జారీపై రద్దు పరచవలసిన డిస్కాంట్ మొత్తం కింది విధంగా లెక్కించ వచ్చును.

$$\text{ప్రతి సంవత్సరము రద్దు చేయవలసిన డిస్కాంట్ మొత్తము} = \frac{\text{డిస్కాంట్ పూర్తి మొత్తం}}{\text{సంవత్సరముల సంఖ్య(డిబెంచర్ల జారీకాలం)}}$$

ఉదాహరణ 8:

ఒక కంపెనీ రూ. 1,000 విలువ గల 1,000 డిబెంచర్లను 10% డిస్కాంట్తో 5 సంవత్సరముల గడువుతో, అనగా 5 సంవత్సరాల తరువాత విమోచనం చేయబడునట్లుగా జారీ చేయబడినవి. ప్రతి సంవత్సరం రద్దు చేయవలసిన డిస్కాంట్ మొత్తము లెక్కించండి మరియు డిస్కాంట్పై డిబెంచర్ల జారీ ఖాతాను తయారు చేయండి.

జవాబు :

$$\text{డిస్కాంట్ మొత్తము} = \frac{(1,000 \times 1,000 \text{ రూ.}) \times 10}{100} = 100,000 \text{ రూ.}$$

$$\text{ప్రతి సం॥ రద్దు చేయవలసిన మొత్తము} = \frac{100,000 \text{ రూ.}}{5} = 20,000 \text{ రూ.}$$

ఖాతాలలో నమోదు చేసే పద్ధతి:

ప్రతి సంవత్సరము డిబెంచర్ల డిస్కాంట్ను రద్దు చేయడానికి చిట్టా పద్దు.

లాభనష్టాల ఖాతా Dr 20,000

To డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కాంటు 20,000

(డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కాంట్ రద్దు చేసినందున)

డిస్కాంట్ అంతయు రద్దుచేసేంత వరకు డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కాంట్ ఖాతాను దిగువ విధంగా చూపాలి.

డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కౌంట్ ఖాతా

Dr

Cr

తేది	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేది	వివరాలు	మొత్తం రూ.
మొదటి సం॥ జనవరి 1	డిబెంచర్ ఖాతా	100,000	మొదటి సం॥ డిసెంబర్ 31	లాభ నష్టాల ఖాతా	20,000
			డిసెంబర్ 31	తేల్చిన నిల్వ	80,000
		100,000			100,000
రెండవ సం॥ జనవరి 1	తేల్చిన నిల్వ	80,000	రెండవ సం॥ డిసెంబర్ 31	లాభ నష్టాల ఖాతా	20,000
			డిసెంబర్ 31	తేల్చిన నిల్వ	60,000
		80,000			80,000
మూడవ సం॥ జనవరి 1	తేల్చిన నిల్వ	60,000	మూడవ సం॥ డిసెంబర్ 31	లాభ నష్టాల ఖాతా	20,000
			డిసెంబర్ 31	తేల్చిన నిల్వ	40,000
		60,000			60,000
నాలుగవ సం॥ జనవరి 1	తేల్చిన నిల్వ	40,000	నాలుగవ సం॥ డిసెంబర్ 31	లాభ నష్టాల ఖాతా	20,000
			డిసెంబర్ 31	తేల్చిన నిల్వ	20,000
		40,000			40,000
ఐదవ సం॥ జనవరి 1	తేల్చిన నిల్వ	20,000	ఐదవ సం॥ డిసెంబర్ 31	లాభ నష్టాల ఖాతా	20,000
		20,000			20,000

2. డిబెంచర్లను వాయిదాలలో విమోచన చేసినపుడు :

ఒక నిర్ణీత కాలంలో డిబెంచర్లను వాయిదాలలో కూడా విమోచనం చేయవచ్చును. ఈ సందర్భంలో డిబెంచర్లను విమోచనం చేయు నిష్పత్తిలోనే ప్రతి సంవత్సరం డిబెంచర్ల డిస్కౌంట్ రద్దు చేయబడుతుంది.

ఉదాహరణ 9:

ఒక కంపెనీ ఒక్కొక్కటి రూ. 1,000 విలువ గల 2000, 9% డిబెంచర్లను 10% డిస్కాంట్‌తో జారీ చేసినది. డిబెంచర్లను ఐదు సమాన వార్షిక వాయిదాలలో విమోచన చేసిన ఎడల, ప్రతి సంవత్సరం రద్దు చేయవలసిన డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కాంట్ మొత్తము లెక్కించండి మరియు డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కాంట్ ఖాతాను తయారు చేయండి.

జవాబు:

డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కాంట్ ఖాతా మొత్తము లెక్కించుట:

$$\text{డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కాంట్ ఖాతా} = \frac{(2000 \times 1000 \text{ రూ}) \times 10}{100} = 200,000 \text{ రూ.}$$

సంవత్సరం ముగింపు	డిబెంచర్ల చెల్లించవలసిన మొత్తము	నిష్పత్తి	రద్దుచేయవలసిన డిస్కాంట్ మొత్తము రూ.
1వ	300,000	5	$300,000 \times 5 \div 15 = 100,000$
2వ	240,000	4	$300,000 \times 4 \div 15 = 80,000$
3వ	180,000	3	$300,000 \times 3 \div 15 = 60,000$
4వ	120,000	2	$300,000 \times 2 \div 15 = 40,000$
5వ	600,000	1	$300,000 \times 1 \div 15 = 20,000$

చిట్టా పద్దు

మొదటి సం॥ లాభనష్టాల ఖాతా Dr 100,000

To డిబెంచర్ డిస్కాంట్ ఖాతా 100,000

(డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కాంట్‌ను రద్దు చేసినందున)

సంబంధిత డిస్కాంట్ మొత్తముతో ప్రతి సం॥ ఇదే విధంగా పద్దు నమోదు చేయబడుతుంది.

డిస్కాంట్ మొత్తము పూర్తిగా రద్దు చేయునంత వరకు డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కాంట్ ఖాతాను క్రింది విధంగా చూపవచ్చును.

డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కాంట్ ఖాతా

Dr

Cr

తేది	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేది	వివరాలు	మొత్తం రూ.
మొదటి సం॥			మొదటి సం॥		
జనవరి 1	డిబెంచర్ ఖాతా	300,000	డిసెంబర్ 31	లాభ నష్టాల ఖాతా	100,000
			డిసెంబర్ 31	తేల్చిన నిల్వ	200,000
		300,000			300,000

రెండవ సం॥ జనవరి1	తెచ్చిన నిల్వ	200,000	రెండవ సం॥ డిసెంబర్31	లాభ నష్టాల ఖాతా	80,000
			డిసెంబర్31	తెచ్చిన నిల్వ	120,000
		200,000			200,000
మూడవ సం॥ జనవరి1	తెచ్చిన నిల్వ	120,000	మూడవ సం॥ డిసెంబర్31	లాభ నష్టాల ఖాతా	60,000
			డిసెంబర్31	తెచ్చిన నిల్వ	60,000
		120,000			120,000
నాలుగవ సం॥ జనవరి1	తెచ్చిన నిల్వ	60,000	నాలుగవ సం॥ డిసెంబర్31	లాభ నష్టాల ఖాతా	40,000
			డిసెంబర్31	తెచ్చిన నిల్వ	20,000
		60,000			60,000
ఐదవ సం॥ జనవరి1	తెచ్చిన నిల్వ	20,000	ఐదవ సం॥ డిసెంబర్31	లాభ నష్టాల ఖాతా	20,000
		20,000			20,000

డిబెంచర్ల జారీపై నష్టం

కంపెనీ డిబెంచర్లను గడువు తేదీన ప్రీమియంతో తిరిగి చెల్లించు షరతులతో జారీ చేయవచ్చునని మీరు నేర్చుకుని యున్నారు. డిబెంచర్లు జారీ చేయు సమయంలో నందు చెల్లించవలసిన ప్రీమియం మొత్తమును డిబెంచర్ల జారీపై నష్టం ఖాతాకు డెబిట్ చేస్తారు. ఈ మొత్తం కూడా డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కాంట్ను రద్దు చేయు విధంగానే రద్దు చేయవచ్చును.

1. డిబెంచర్లన్నియు నిర్ణీత కాలము తరువాత విమోచనం చేసినపుడు

చిట్టా పద్దు

ప్రతి సంవత్సరం రద్దు చేయవలసిన డిబెంచర్ల జారీపై నష్టము మొత్తము కొరకు

లాభనష్టాల ఖాతా Dr

To డిబెంచర్ల జారీపై నష్టము ఖాతా

(డిబెంచర్ల జారీపై నష్టము రద్దు చేసినందున)

డిబెంచర్ల జారీపై నష్టము మొత్తము అంతా రద్దు చేయు వరకు ఇదే చిట్టాపద్దు ప్రతి సంవత్సరం రాస్తారు.

రద్దు చేయవలసిన డిస్కౌంట్ మొత్తంను లెక్కించుట:

డిబెంచర్ల జారీపై నష్టం మొత్తం

సంవత్సరాల సంఖ్య

ఉదాహరణ 10:

ఒక కంపెనీ ఒక్కొక్కటి రూ.1,000 విలువ గల 1000, 10% డిబెంచర్లను జనవరి 1, 2006న 5 సం॥ల తరువాత 10% ప్రీమియంతో చెల్లించునట్లు జారీ చేసినది. చిట్టాపద్ధులను తయారు చేయండి మరియు డిసెంబర్ 31, 2006 సంవత్సరాంతమునకు డిబెంచర్ల జారీపై నష్టము ఖాతాను ప్రారంభించండి.

జవాబు:

$$\text{డిబెంచర్ల జారీపై నష్టము} = \frac{1000 \times 1000 \text{ రూ} \times 10}{100} = 100,000 \text{ రూ.}$$

$$\text{ప్రతి సం॥ రద్దు చేయవలసిన మొత్తము} = \frac{100,000 \text{ రూ}}{5} = 20,000 \text{ రూ.}$$

డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కౌంట్ ఖాతా

Dr

Cr

తేది	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేది	వివరాలు	మొత్తం రూ.
2006 జనవరి 1	10% డిబెంచర్ ఖాతా	100,000	2006 డిసెంబర్ 31	లాభ నష్టాల ఖాతా	20,000
			డిసెంబర్ 31 తేల్చిన నిల్వ	80,000	
		100,000			100,000
2007 జనవరి 1	తేల్చిన నిల్వ	80,000			

2. డిబెంచర్లు వాయిదాలలో విమోచన చేసినపుడు:

ప్రతి సంవత్సరము రద్దు చేయవలసిన డిబెంచర్ల జారీపై నష్టం మొత్తమును డిస్కౌంట్ పై డిబెంచర్ల జారీ సందర్భములో డిస్కౌంట్ ను లెక్కించు విధముగానే లెక్కించవలెను మరియు నమోదు చేయు పద్ధతి కూడా అలాగే ఉంటుంది.

ఉదాహరణ 11:

ఉదాహరణ 10ని పరిశీలించండి. ఒక కంపెనీ మొదటి సంవత్సరాంతము నుండి ప్రారంభించి డిబెంచర్లను 5 సమాన వాయిదాలలో విమోచనం చేయవలెనని నిర్ణయించినది. రద్దు కొరకు చిట్టా పద్ధు తయారు చేయండి మరియు మొదటి సంవత్సరానికి డిబెంచర్ల జారీపై నష్టము ఖాతాను చూపండి.

జవాబు:

$$\text{డిబెంచర్ల జారీపై నష్ట మొత్తము} = \frac{1000 \times 1000 \text{ రూ} \times 10}{100} = 100,000 \text{ రూ.}$$

ప్రతి సంవత్సరము రద్దు చేయవలసిన మొత్తము లెక్కించుట:

సంవత్సరాంతము	డిబెంచర్ల చెల్లించవలసిన మొత్తము	నిష్పత్తి	రద్దుచేయవలసిన డిస్కౌంట్ మొత్తము రూ.
మొదటి	10,00,000	5	$100,000 \times 5 \div 15 = 33,333$
రెండవ	8,00,000	4	$100,000 \times 4 \div 15 = 26,667$
మూడవ	6,00,000	3	$100,000 \times 3 \div 15 = 20,000$
నాలుగవ	4,00,000	2	$100,000 \times 2 \div 15 = 13,333$
ఐదవ	2,00,000	1	$100,000 \times 1 \div 15 = 6,667$
		15	

చిట్టా పద్దు

2006 లాభనష్టాల ఖాతా Dr 33,333
 డిసెంబర్ 31 To డిబెంచర్ల జారీపై నష్టము ఖాతా 33,333
 (2006 సం॥నికి డిబెంచర్ల జారీపై నష్టమును రద్దు చేసినందున)

డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కౌంట్ ఖాతా

Dr

Cr

తేది	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేది	వివరాలు	మొత్తం రూ.
2006 జనవరి 1	10% డిబెంచర్ ఖాతా	100,000	2006 డిసెంబర్ 31	లాభ నష్టాల ఖాతా	33,333
			డిసెంబర్ 31	తేల్చిన నిల్వ	66,667
		100,000			100,000
2007 జనవరి 1	తేల్చిన నిల్వ	66,667			

డిబెంచర్లపై వడ్డీ

డిబెంచర్ల జారీకి సంబంధించిన కంపెనీ వార్తా పత్రికలలో ఇచ్చిన ప్రకటనలు మీరు చూసినట్లయితే, 'డిబెంచర్' కు ముందు కొంత శాతము అనగా 9% డిబెంచర్లు, లేదా 12% డిబెంచర్లుగా ఉండుటను మీరు తప్పక గమనించి ఉంటారు. మీరు ఈ ముందు భాగము అర్థము గురించి ఆలోచించి ఉంటారు. ఇది డిబెంచరుదారులకు సంవత్సరానికి చెల్లించవలసిన వడ్డీ రేటు సాధారణంగా కంపెనీలు డిబెంచర్లపై ప్రతి ఆరు నెలల తరువాత వడ్డీని చెల్లిస్తారు.

కంపెనీ పుస్తకములలో తయారు చేయవలసిన చిట్టా పద్దులు కింది విధంగా ఉంటాయి.

i. డిబెంచర్లపై వడ్డీ చెల్లించినపుడు

డిబెంచరు వడ్డీ ఖాతా Dr

To బాంక్ ఖాతా

(..... % డిబెంచర్లపై అర్థ సంవత్సరాంతానికి గాను, సంవత్సరానికి% చొప్పున డిబెంచర్లపై వడ్డీ చెల్లింపు)

ii. డిబెంచర్ వడ్డీని లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించినపుడు

లాభ నష్టాల ఖాతా Dr

To డిబెంచరు వడ్డీ ఖాతా

(డిబెంచరు వడ్డీని లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళింపు)

ఉదాహరణ 12:

ఏప్రిల్ 1, 2006న X Ltd. ఒక్కొక్కటి 1000 రూ.ల చొప్పున 5000చ 9% డిబెంచర్లను ఆరు నెలల తరువాత వడ్డీ చెల్లించు విధంగా జారీ చేసినది. జారీ చేసిన తేదీ తరువాత మొదటి ఆరు నెలల కొరకు వడ్డీ చెల్లించినపుడు చిట్టా పద్దులు తయారు చేయండి.

జవాబు:

ఆరు నెలల కాలమునకు చెల్లించవలసిన వడ్డీ లెక్కించుట:

$$\frac{\text{డిబెంచర్ల మొత్తము} \times 9}{100} \times \frac{6}{12}$$

డిబెంచర్ల మొత్తము = 5000 × 1000 రూ. = 50,00,000 రూ.

సెప్టెంబర్ 30, 2006తో అంతమగు 6 నెలల కాలానికి డిబెంచర్లపై వడ్డీ =

$$\frac{\text{డిబెంచర్ల మొత్తము} \times 9}{100} \times \frac{6}{12} = 225,000 \text{ రూ.}$$

చిట్టా పద్దు:

2006 సెప్టెంబర్ 30	డిబెంచర్ల వడ్డీ ఖాతా Dr To బాంకు ఖాతా (సెప్టెంబర్ 30, 2006తో అంతమగు 6 నెలల కాలమునకు ఒక్కొక్కటి 1000 రూ.ల విలువ గల 5000, 9% డిబెంచర్లపై వడ్డీ కొరకు)	2,25,000	2,25,000
2007 మార్చి 31	లాభనష్టాల ఖాతా Dr To డిబెంచర్ వడ్డీ ఖాతా (డిబెంచర్లపై వడ్డీని లాభ నష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించినందున)	225,000	225,000

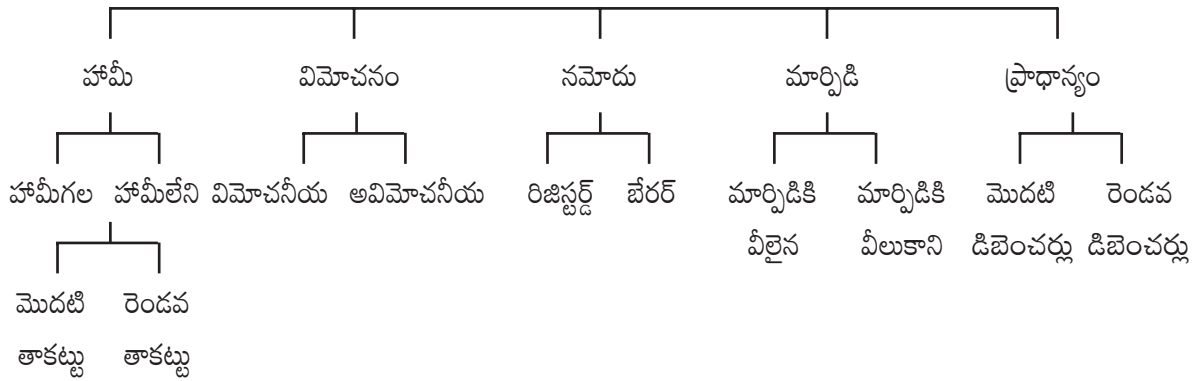
26.5 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

- డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కాంట్ మొత్తమును ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఎందుకు రాస్తారు?
- 5 సంవత్సరముల తరువాత విమోచనం చేయునట్లుగా 10% డిస్కాంట్ తో 1000, 10% డిబెంచర్లు జారీ చేయబడినవి. ప్రతి సంవత్సరము రద్దు పరచవలసిన డిబెంచర్ల డిస్కాంట్ మొత్తము లెక్కించండి.

మీరు నేర్చుకున్న అంశాలు

- డిబెంచర్ అనే పదంలో డిబెంచరు స్టాక్, బాండ్ మరియు కంపెనీ జారీ చేయు ఇతర సెక్యూరిటీలు కలసి ఉంటాయి. వీటికి కంపెనీ ఆస్తులపై హక్కు ఉండొచ్చు లేదా ఉండకపోవచ్చు.

ప్రాతిపదికల ఆధారంగా డిబెంచర్ల వర్గీకరణ

- డిబెంచర్ జారీ: నగదుకు డిబెంచర్లను సమవిలువకు నగదుకు కాకుండా ఇతర ప్రతిఫలమునకు జారీ చేయవచ్చును. కంపెనీ కోరిన డిబెంచర్ల కంటే అధిక సంఖ్యలో ధరఖాస్తు సొమ్ము వసూలైన ఎడల దానిని అధిక చందా చేయడం అంటారు. డిబెంచర్లను ప్రీమియంకు, డిస్కాంట్ కు, నగదుకు కాకుండా ఇతర ప్రతిఫలమునకు జారీ చేయవచ్చును.
- డిబెంచర్లను దిగువ తెలిపిన షరతులతో విమోచనం చేయు విధంగా జారీ చేయవచ్చును.
 - సమ విలువకు జారీ మరియు విమోచనం
 - డిస్కాంట్ కు జారీ సమ విలువకు విమోచనం
 - ప్రీమియంకు జారీ సమ విలువకు విమోచనం
 - సమ విలువకు జారీ ప్రీమియంకు విమోచనం
 - డిస్కాంట్ కు జారీ ప్రీమియంకు విమోచనం
- అదనపు హామీగా డిబెంచర్ల జారీ అనగా అప్పు ఇచ్చు సంస్థకు ఇచ్చిన అప్పుకు గాను ప్రథమ / ద్వితీయ హామీగా డిబెంచర్లను జారీ చేయడం.

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

1. డిబెంచరు అనగానేమి? డిబెంచర్ల రకాలను సూక్ష్మంగా తెలుపండి.
2. డిబెంచర్లు అధికంగా చందా చేయబడినవి అని ఎప్పుడు అంటారు? డిబెంచర్లు అధికంగా చందా చేసినపుడు ఖాతాలలో నమోదు చేయు పద్ధతి ఏమిటి?
3. దిగువ సందర్భాలలో నమోదు చేయు పద్ధతి ఏమిటి?
 - ఎ) డిబెంచర్లు ప్రీమియంకు జారీ చేసినపుడు
 - బి) డిబెంచర్లు డిస్కాంటుకు జారీ చేసినపుడు
 - సి) నగదుకు కాకుండా ఇతర ప్రతిఫలమునకు డిబెంచర్లు జారీ చేసినపుడు
4. డిబెంచర్లను అదనపు హామీగా జారీ చేయడం అనగానేమి? కంపెనీ ఖాతా పుస్తకములలో దీనిని ఎలా పరిగణిస్తారు?
5. డిబెంచర్లను డిస్కాంటుకు జారీ చేయడాన్ని వివరించండి. కంపెనీ పుస్తకములలో డిస్కాంట్ మొత్తాన్ని ఎలా పరిగణిస్తారు?
6. MBS కంపెనీ Ltd ఒక్కొక్కటి రూ.100 విలువ గల 5000, 9% డిబెంచర్లను రూ.20 ల (ప్రీమియంతో కలిపి) మిగిలిన మొత్తము పిలుపుపై చెల్లించు విధంగా జారీ చేసినది. 6500 డిబెంచర్ల కొరకు ధరఖాస్తులు వచ్చినవి. 500 డిబెంచర్ల కొరకు వచ్చిన ధరఖాస్తులు పూర్తిగా తిరస్కరించబడినవి మరియు మిగిలిన ధరఖాస్తుదారులకు ప్రోరేటా పద్ధతిని డిబెంచర్లు కేటాయించబడినవి.

బకాయి మొత్తములన్నియు పిలువబడినవి. కంపెనీ పుస్తకములలో జారీ కొరకు చిట్టా పద్దులు తయారు చేయండి.
7. న్యూ వెంచర్స్ లిమిటెడ్, రూ. 4,95,000 రూ. పుస్తక విలువతో మరియొక సంస్థ నుండి ఒక ప్లాంట్ ను కొనుగోలు చేసినది. కొనుగోలు ప్రతిఫలము ఒక్కొక్కటి 100 రూ. విలువ గల 10% డిబెంచర్లను జారీ చేయడం ద్వారా చెల్లించబడినది.

డిబెంచర్లు జారీ

 - i) ముఖ విలువకు
 - ii) 10% డిస్కాంట్ తో
 - iii) 10% ప్రీమియంతో

చేయబడినట్లు భావించండి.
8. XYZ కంపెనీ లిమిటెడ్ 450,000 రూ. ఆస్తులు, 150,000 రూ. అప్పులు కలిగి ఉన్న ABC Ltd వ్యాపారమును 400,000 రూ.లకు కొనుగోలు చేసినది. కొనుగోలు ప్రతిఫలము కొరకు 100 రూ. విలువ గల 10% డిబెంచర్లను పూర్తిగా చెల్లించనవిగా జారీ చేసినది. చిట్టా పద్దులు తయారు చేయండి.
9. గాస్పింగ్ ఫర్నిషింగ్ అండ్ డెకరేషన్ లిమిటెడ్ స్టేట్ బాంక్ ఆఫ్ ఇండియా నుండి రూ. 10,00,000 హామీ గల ఋణమును సేకరించి అదనపు హామీగా ఒక్కొక్కటి 1000 రూ.ల విలువ గల 1500, 10% డిబెంచర్లను జారీ చేసినది. కంపెనీ పుస్తకములలో ఈ డిబెంచర్ల జారీని నమోదు చేయు పద్ధతిని తెల్పుండి.

10. ఒక్కొక్కటి 100 రూ. విలువ గల 10% డిబెంచర్లు దిగువ సందర్భాలలో జారీ చేసినపుడు చిట్టా పద్దులను తయారు చేయండి.
- ఎ) 100 రూ.కు 4000 డిబెంచర్ల జారీ, 120 రూ.లకు విమోచనం.
- బి) 120 రూ.కు డిబెంచర్ల జారీ, 100 రూ.లకు విమోచనం.
- సి) 90 రూ.లకు 5,000 డిబెంచర్ల జారీ, 100 రూ.లకు విమోచనం
- డి) 90 రూ.లకు 6,000 డిబెంచర్ల జారీ, 110 రూ.లకు విమోచనం
- ఇ) 100 రూ.లకు 2,000 డిబెంచర్ల జారీ, 100 రూ.లకు విమోచనం
11. జనవరి 1, 2002 న ఒక లిమిటెడ్ కంపెనీ 10,00,000 డిబెంచర్లను 6% డిస్కాంట్‌తో జారీ చేసినది. ప్రతి సంవత్సరము డిసెంబర్ 31న వార్షిక వాడకములు (Drawings) లాటరీ పద్ధతి పై ఎంపిక చేసిన రూ. 2,00,000 డిబెంచర్లు తిరిగి చెల్లించబడతాయి. ప్రతి సంవత్సరం చెల్లిచవలసిన డిబెంచర్ల మొత్తముతో పాటుగా డిస్కాంట్ కూడా రద్దు చేయబడుతుంది.
- కంపెనీ ఆవర్షాలో డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కాంట్ ఖాతాను డిస్కాంట్ పూర్తిగా రద్దు అయ్యే వరకు చూపండి.
12. హైరైజ్ బిల్డ్రింగ్ లిమిటెడ్ ఒక్కొక్కటి 100 రూ. విలువ గల 600,000 రూ.ల 10% డిబెంచర్లను 6% డిస్కాంట్‌తో, 2వ, 3వ మరియు 5వ సంవత్సరాంతములలో సమాన భాగములలో సమ విలువకు తిరిగి చెల్లించునట్లుగా జారీ చేసినది. ప్రతి సంవత్సరాంతమునకు రద్దు చేయవలసిన డిస్కాంటు మొత్తమును లెక్కించండి మరియు డిబెంచర్ల జారీపై డిస్కాంట్ ఖాతాను తయారు చేయండి.
13. AB Ltd జనవరి 1, 2006న ఒక్కొక్కటి 1000 రూ.గల 1000, 12% డిబెంచర్లను జారీ చేసినది. వడ్డీ ప్రతి సంవత్సరం డిసెంబర్ 31 న చెల్లించవలెననియు మరియు మూలము వద్ద తగ్గించు పన్ను శాతము (Tax Deducted at source) 10% గా భవిష్యత్ డిసెంబర్ 31, 2006తో అంతమగు సంవత్సరానికి చిట్టా పద్దులు తయారు చేయండి.

పార్వత ప్రశ్నలకు జవాబులు

26.1 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నల జవాబులు

- i. విమోచనీయ ; అవిమోచనీయ ii. రిజిస్టర్డ్ ; బేరర్
iii. మార్పిడి చేయతగినవి ; మార్పిడికి వీలు కానివి iv. మొదటి ; రెండవ

26.2 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

- I
- i. నగదుకు జారీ చేయబడినవి
 - ii. నగదుకు కాకుండా ఇతర ప్రతిఫలమునకు జారీ
 - iii. అదనపు హామీగా జారీ చేయబడినవి.
- II
- a. ధరఖాస్తు మొత్తము పసూలైనది
 - b. ధరఖాస్తు మొత్తము తదుపరి పిలుపులకు సర్దుబాటు చేయబడినది.

26.3 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలకు జవాబులు

I 3000

విక్రేతల ఖాతా Dr

315,000

To 10% డిబెంచర్ల ఖాతా

3,00,000

To సెక్యూరిటీల ప్రీమియం ఖాతా

15,000

II. i. డిస్కౌంట్ ii. ప్రీమియం

iii. నగదుకు కాకుండా ఇతర ప్రతిఫలం కొరకు

iv. నియమావళి (Articles of Association)

26.4 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలకు జవాబులు

i. అదనపు హామీ (Collateral Security) ii. డిబెంచరు అనామతు ఖాతా

iii. ఆస్థుల వైపు —

iv. ఋణము ఇచ్చిన వ్యక్తి అదనపు హామీ కొరకు డిమాండ్ చేసినపుడు

26.5 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలకు జవాబులు

i. మూలధన నష్టముగా పరిగణించబడుతుంది.

ii. 10,000 రూ. ÷ 5 = 2000 రూ.

అభ్యాసపూర్వక పాఠాంత ప్రశ్నల సమాధానాలు (Practical Terminal Questions)

7. i. 4950 ii. 5500 ii. 4500

8. గుడ్విల్ మొత్తము 100,000 రూ.

11. మొదటి సంవత్సరం రద్దు పరచు డిస్కౌంట్ 20,000 రూ.

రెండవ సంవత్సరం 16,000 రూ.

మూడవ సంవత్సరం 12,000 రూ.

నాలుగవ సంవత్సరం 8,000 రూ.

ఐదవ సంవత్సరం 3600 రూ.

12. మొదటి సంవత్సరం మరియు రెండవ సంవత్సరం రద్దు చేయబడిన డిస్కౌంట్ 10,800 రూ. మూడవ సంవత్సరం 7200 రూ. 4వ మరియు 5వ సంవత్సరం 3,600 రూ.

చేయవలసిన కార్యక్రమాలు:

డిబెంచర్ల జారీ ద్వారా నిధులు సేకరించు కొన్ని కంపెనీల ఆస్తి అప్పుల పట్టికలను సేకరించండి. వాటిని బాగా పరిశీలించండి మరియు ప్రతి కంపెనీ జారీ చేయు డిబెంచర్ల రకముల గురించి సమాచారమును సేకరించండి. కంపెనీ పేరు రాయండి మరియు తగిన వరుసలో $\sqrt{\quad}$ మార్కు చేయండి.

కంపెనీ పేరు		డిబెంచర్ల రకాలు			
	మార్పిడికి వీలైనవి	మార్పిడికి వీలు కానివి	హామీగల	హామీలేని	అదనపు హామీగా